

planinski

V E S T N I K

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

TEMA MESECA

Gore in film

3

Z NAMI NA POT

Celje kot planinsko mesto Turno smučanje v Zajzeri

marec 2012

3,40 EUR

Planinski vestnik na spletu od leta 1895

AKCIJSKA CENA (knjiga+DVD film): 34,99 €
Redna cena: 39,99 €

Četrta, delno dopolnjena in spremenjena izdaja: **SFINGA zadnja skrivnost triglavske stene** avtorja **Anteja Mahkote**. Knjigi je priložen DVD film Sfinga, ki si ga je do sedaj ogledalo že preko 22.000 gledalcev, prejel pa je vrsto nagrad na Mednarodnih festivalih gorniškega filma.

Več o knjigi: www.didakta.si/sfinga

 DIDAKTA

www.didakta.si

04 5320 203

zalozba@didakta.si

www.facebook.com/zalozba.didakta

Ponudba velja do 31.3.2012 oz. do prodaje zalog.

Poština znaša 2,90 €, za naročila na 50 € pa je brezplačna.

Odprava na Čo Oju – 8201 m

Prva odprava slovenskih policistov v Himalajo

Gore so nam Slovincem zapisane v genih. Pa ne le zaradi Kekca, saj smo še kot otroci ob Kekčevih dogodivščinah spoznavali naš prelepi planinski svet, temveč predvsem zaradi lepote tega sveta, ki ga obiskuje večina Slovencev.

Znan slovenski pregovor, da nisi pravi Slovenec, če nisi stal na Triglavu, kaže na naš odnos do gora. Prav te lepote in možnosti za samopotrditve v alpskem svetu so že marsikaterega Slovenca zasvojile, da je svoje potrditve iskal še višje. Tudi slovenski policisti so hoteli dokazati, da so sposobni stopiti na najvišje vrhove gora. Zato so se pod vodstvom vrhunskega alpinista Vikija Grošlja odpravili na šesti najvišji vrh sveta, Čo Oju.

Ta knjiga nas ne popelje le v lepote Himalaje, temveč nam prikaže tudi napor članov odprave med vzponom, ki pomeni tudi vzpon nad samega sebe.

In kako je slovenskim policistom leta 2002 uspel ta podvig?

V času od sredine marca do sredine aprila 2012 lahko knjigo kupite po akcijski, 50 % nižji ceni: 10,85 EUR* (redna cena: 21,70 EUR*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

INFORMACIJE in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska založba

- po pošti: Dvorakova ulica 9, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

- po telefonu 01/43 45 684 ali faksu 01/43 45 691

- e-naročila: planinska.zalozba@pzs.si

- preko spletne trgovine PZS

Slovenski planinski muzej

- po pošti: Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana

- po telefonu 08/380 67 30 ali faksu 04/589 10 35

- e-naročila: info@planinskimuzej.si

Gore in film

Dušan Škodič

Pred dnevi sem govoril z znancem, ki mi je navdušeno razlagal, da je kupil veliko, sodobno televizijo. Z njo lahko spremlja sliko v visoki HD-ločljivosti. Narava da je na zaslonu videti popolnoma pristna, filmi v treh dimenzijah pa gledalca kar posrkajo v dogajanje.

Ob tem sem se zamislil. Za gledanje narave v najvišji ločljivosti nam vendar zadostuje že navadno okno ali sprehod po okolici. Namesto spremljanja navideznih življenj filmskih igralcev pa se je v prostem času, kolikor ga imamo, pametneje ukvarjati z lastnim življenjem. Tudi v njem se, kakor v filmu, stvari odvijajo po scenariju in režiji, ki sta vsaj večinoma v naših rokah – morda z izjemo končne montaže, ki ji nekateri zvito rečejo tudi življenjska usoda. A neizpodbitno dejstvo je, da si vsi želimo, da bi bila naša zgodba čim bolj gledljiva in po možnosti vseč še okolici.

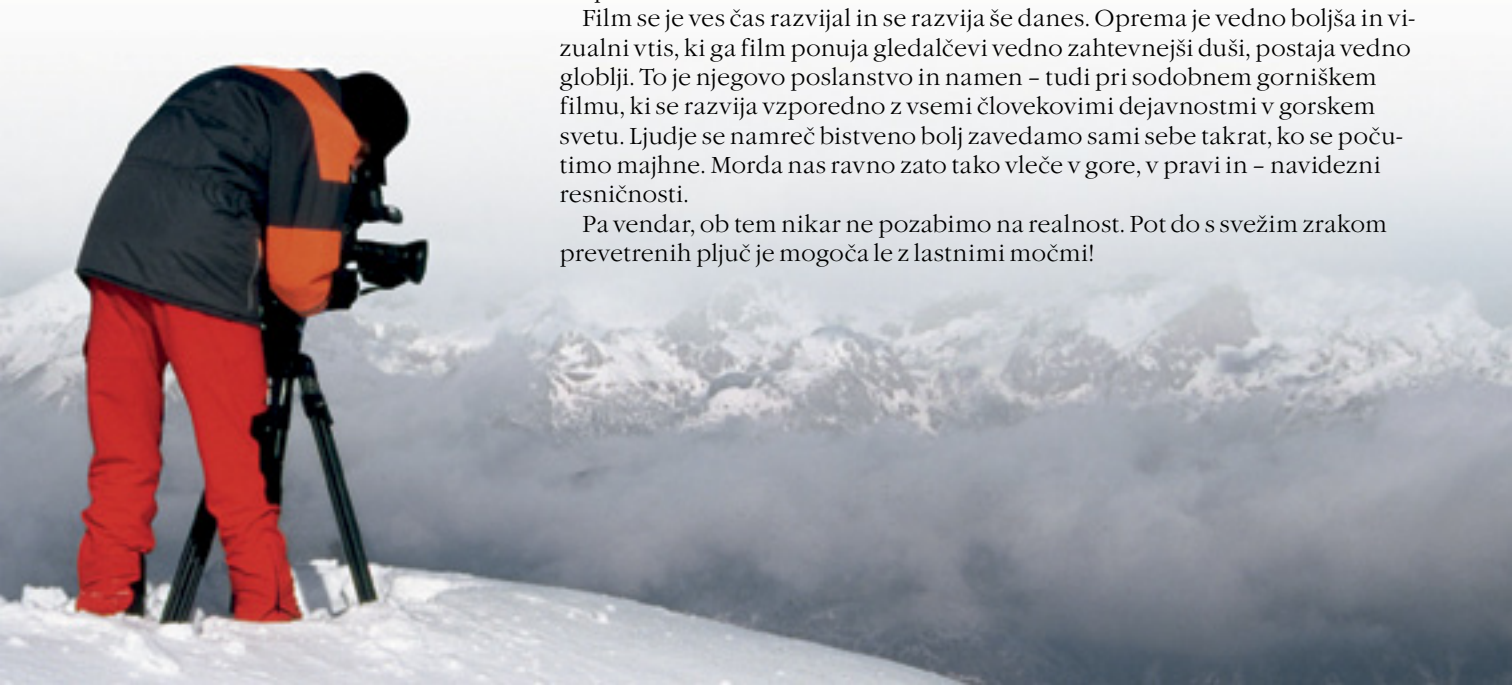
Kaj je pravzaprav film, ki lahko človeka tako prevzame, da je na trenutke zmožen pozabiti na resnično življenje in se predati temu navideznemu, a prijetnemu nadomestku? Lahko bi rekli, da gre v osnovi za umetnost gibanja, hitro premikajoče se slike, ki se v naši glavi zlijejo v reko vidnih informacij. Te povezane slike predstavljajo verjetno najbolj ustvarjalno od umetnosti, ki lahko gledalca popelje v svet resničnosti ali domišljije. Ker smo ljudje zelo dovzetna bitja, je razumljivo, da je sedma umetnost, čeprav najmlajša, postala ena najbolj razširjenih oblik zabave. Bilo pa bi krivično, če bi film spuščali zgolj na raven zabavljaštva, saj ima lahko tudi poučno, vzgojno, dokumentarno in seveda nekoliko dvorezno, propagandno vlogo.

Sodobne filmske produkcije večinoma gledajo le na finančno korist, sploh Hollywood, ki ni nikoli razmišljal drugače kakor delati tisto, kar je vseč najširšim množicam, in nato z izkupičkom dobro napolniti blagajne. Vendar film nikoli ni enak filmu in tudi finančnega rezultata ni tako enostavno doseči, ker to spada že v realno življenje. Pregovor, da ena slika pove več kakor tisoč besed, v slabem filmskem izdelku, kjer jih je povezanih na tisoče, enostavno ne zdrži ...

Mojstri filmske umetnosti so zelo zgodaj spoznali, da gore s svojo širino, nedostopnostjo in prvinsko lepoto predstavljajo hvaležno kuliso, kamor lahko elegantno umestijo svoje junake ali pa v dokumentarnem načinu varno popeljejo gledalca v zanj eksotično, potencialno nevarno in nedostopno okolje. Tako so tudi pri nas že v zgodnjih tridesetih letih prejšnjega stoletja v kinodvoranah gledalci dreveneli ob drznostih naših alpinistov. In to v skoraj prvih slovenskih filmih: V kraljestvu Zlatoroga in Triglavske strmine. Legendarni Joža Čop je bil protagonist v obeh in v marsikaterih očeh je tedaj poleg drznega človeka postal še prava filmska zvezda. A ob tem ne spreglejmo še nečesa: tudi naši najboljši otroški filmi so bili rojeni iz junaških zgodb v gorah, le spomnimo se filmov o neustrašnem Kekcu.

Film se je ves čas razvijal in se razvija še danes. Oprema je vedno boljša in vizualni vtis, ki ga film ponuja gledalčevi vedno zahtevnejši duši, postaja vedno globlji. To je njegovo poslanstvo in namen – tudi pri sodobnem gorniškem filmu, ki se razvija vzporedno z vsemi človekovimi dejavnostmi v gorskem svetu. Ljudje se namreč bistveno bolj zavedamo sami sebe takrat, ko se počutimo majhne. Morda nas ravno zato tako vleče v gore, v pravi in – navidezni resničnosti.

Pa vendar, ob tem nikar ne pozabimo na realnost. Pot do s svežim zrakom prevetrenih pljuč je mogoča le z lastnimi močmi!

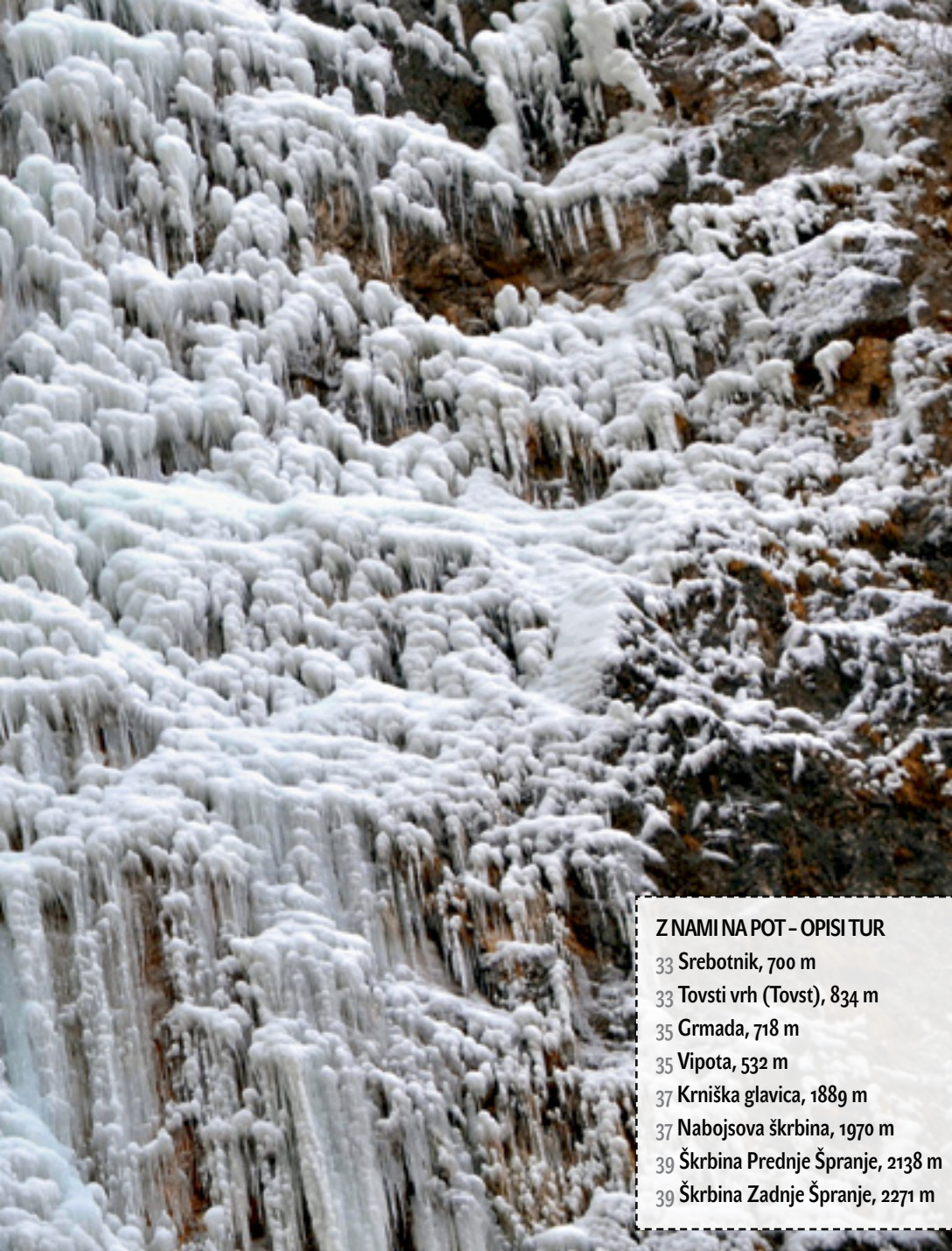

Dejan Koren v zaledenem slapu Boka. Skupaj z Mitjo Šornom sta po 19 letih opravila šele drugi vzpon v tem slapu.
Foto: Peter Vidmar

- UVODNIK**
- 1 Gore in film**
Dušan Škodič
- USPEŠNO ZAKLJUČEN PROJEKT**
- 4 Končana je digitalizacija vseh Planinskih vestnikov**
Pogovor z Andrejem Stritarjem, vodjem projekta
Vladimir Habjan
- GORE IN FILM**
- 6 Glavna je dobra ideja**
Viktor Grošelj, filmski ustvarjalec
Dušan Škodič
- GORE IN FILM**
- 10 Pomembna je zgodba**
Pogovor s snemalcem Matjažem Fistravcem
Boris Strmšek
- RAZMIŠLJANJE**
- 14 Hodite sami?**
Nina Pisk
- ZAHTEVNA BREZPOTJA**
- 16 Martuljških pet**
Samotno prečenje od Kurjega vrha do Frdamanih polic
Ivan Vreček in Vili Ekar
- SVET**
- 21 Dragulji Sinaja**
Gebel Musa – Mojzesova gora
Olga Kolenc
- ODPRAVA V CENTRALNO AZIJO**
- 25 Med Kirgizijo in Kitajsko**
Pripoved o uspešni slovenski odpravi
Tadej Golob
- Z NAMI NA POT**
- 30 Hribi na levem bregu Savinje**
Celje kot planinsko mesto
Andreja Erdlen
- Z NAMI NA POT**
- 41 Najlepši hladilnik Zahodnih Julijcev**
Turno smučanje v Zajzeri
Mojca Stritar
- MINIATURA**
- 45 Moč perspektive**
Maja Batinič
- PORTRET ALPINISTA**
- 46 Dolgostebelni Jeglič**
Srečanje s Tonetom Jegličem
Dejan Ogrinec

Vsebine vseh Planinskih vestnikov od leta 1895 dalje na www.pvkazalo.si

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:
Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Dvorčakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu **080 1893 24 ur na dan**.

MODRA ŠTEVILKA
 080 18 93

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino, posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člana A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport RS, Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS in Javna agencija za knjigo RS.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI: Pomlad se prebuja
Foto: Oton Naglost

Z NAMI NA POT – OPISI TUR

- 33 Srebotnik, 700 m
- 33 Tovsti vrh (Tovst), 834 m
- 35 Grmada, 718 m
- 35 Vipota, 532 m
- 37 Krniška glavica, 1889 m
- 37 Nabojsova škrbina, 1970 m
- 39 Škrbina Prednje Špranje, 2138 m
- 39 Škrbina Zadnje Špranje, 2271 m

- PREPOZNAVANJE PANORAM**
51 Kaj se vidi na obzorju in kaj lahko razberemo šele na monitorju
Vincenc Nemanič
- PLEZANJE V KANADI**
52 Kanadska pravljica
Plezalni potep med stenami in medvedi
Maja Duh
- MEDICINA IN GORE**
56 Novosti v zdravljenju omrzlin
Jurij Gorjanc

- PLANINSKA OPREMA**
58 Da bo nahrbtnik res nahrbtnik
Z naritnikom po Čopovi
Borut Peršolja
- VARSTVO NARAVE**
60 Dolgoživa dvoživka
Planinski močerad
Andrej Razpet
- VARSTVO NARAVE**
61 Zimska obiskovalka sadovnjakov
Brinovka
Dušan Klenovšek

- INTERVJU**
62 Širjenje alpinističnega znanja je pomembno zaradi varnosti
Pogovor z Aljažem Anderletom in Tadejem Debevцем, piscema redne rubrike Alpinistična tehnika
Tina Leskošek

- VREMENSKE STOPINJE IN OPRIMKI**
65 Boter oblakov
Miha Pavšek
- 66 NOVICE IZ VERTIKALE
- 68 NOVICE IZ TUJINE
- 68 LITERATURA
- 69 PLANINSKA ORGANIZACIJA

Končana je digitalizacija vseh Planinskih vestnikov

Pogovor z Andrejem Stritarjem, vodjem projekta

Besedilo: Vladimir Habjan

V začetku letošnjega leta se je po več kot desetih letih končal glavni del projekta informatizacije naše revije. Danes so vsi izvodi Planinskega vestnika od leta 1895 dostopni v formatu PDF na spletni strani www.pvkazalo.si. O tem smo se pogovarjali z vodjo in glavnim pobudnikom projekta Andrejem Stritarjem.

Andrej, za začetek našim bralcem pojasni, kaj pomeni in kaj prinaša informatizacija Planinskega vestnika.

V današnjem svetu digitalizacija ali informatizacija papirnega medija ni več redkost, saj je vedno več starih gradiv dostopnih na ta način. Vse izvode naše revije smo poskenirali in jih v formatu PDF objavili na strani www.pvkazalo.si. Na ta način je možno le z nekaj kliki priti do katere koli vsebine, ki je bila kadar koli objavljena v Vestniku. Na spletni strani je tudi iskalnik, s pomočjo katerega lahko hitro najdemo vsebine, ki nas zanimajo. Lahko enostavno izberemo in si ogledamo kateri koli izvod revije iz preteklosti, recimo peti izvod letnika 1897. Lahko pa tudi iščemo po besedah v naslovu, po avtorjih ali po imenih gora. Če nas recimo zanima vse napisano o Krofički, nam danes elektronsko kazalo ponudi povezave na 26 člankov, objavljenih od leta 1909.

Informatizirana vsebina naše revije je po mojem mnenju velik kulturni prispevek, in to ne le k slovenskemu planinstvu, temveč kar k širšemu družbenemu bogastvu. Da je tako, kaže tudi interes Narodne in univerzitetne knjižnice, ki je že pred leti

zaprošila PZS za dovoljenje, da bi kopirala poskenirane revije v nacionalno digitalno knjižnico, znano po kratki **dlib**.

Kako in kdaj se je porodila ideja za tako obsežno delo?

Mislim, da sem prvo idejo dobil, še preden sem se priključil uredniškemu odboru PV. Konec devetdesetih letih je revija National Geographic začela prodajati kolekcijo zgoščenk s poskeniranimi izvodi vseh izdaj, ki so izhajale več kot stoletje. Ideja me je takrat navdušila, saj sem takoj prepoznal izredne možnosti takega početja. National Geographic je bil takrat med prvimi, danes pa je skeniranje starih tiskanih gradiv postalo prednostna naloga večine knjižnic in že napovedujejo dan, ko bo celotno kadar koli objavljeno človeško znanje dosegljivo v digitalni obliki.

Leta 2001, ko je sedanje uredništvo prevzelo vajeti Planinskega vestnika, smo idejo o informatizaciji zapisali tudi v svoj program. Takratna ocena potrebnih sredstev za to delo nam je dala vedeti, da ga ne bo možno hitro končati. In res so hitrost narekovala predvsem razpoložljiva denarna sredstva.

Kako je potem potekal projekt?

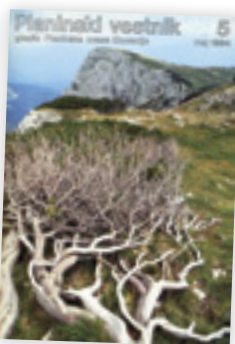
Najprej smo se lotili izdelave programske opreme za spremljanje tekočih izdaj revije. Sam sem naredil računalniško bazo, kamor smo vsak mesec vpisali podatke o prav vseh objavah, tj. člankih, fotografijah ali skicah. To je bila po eni strani osnova za mesečni obračun honorarjev, po drugi pa za izdelavo letnih kazal. Leta 2006 smo končno dobili nekaj sredstev, da smo bazo prenesli z mojega računalnika na strežnik in je postala dostopna komur koli na spletu. Zbrali smo ekipo 16 vnašalcev, ki so se lotili vnašanja podatkov o vseh objavah od leta 1895. Trajalo je več kot eno leto, da so bili vsi podatki vneseni in je nastalo elektronsko kazalo revije, dostopno na www.pvkazalo.si. To kazalo je živo, vsak mesec dodamo podatke o tekoči številki. Tu lahko poiščete, kar koli želite.

Leta 2008 smo spet dobili nekaj sredstev in plačali skeniranje revij od letnika 1986 do 2001. Novejši letniki so bili namreč že v digitalni obliki. Skeni so bili narejeni profesionalno in v nastalih datotekah v formatu PDF je bilo tudi prepoznano besedilo, kar pomeni, da se da po njem iskati z elektronskimi iskalniki.

V naslednjih letih ni bilo denarja, pač pa sem jaz dobil dostop do zmogljivega skenerja, ki je znal kar sam poskenirati kup posameznih listov. Ker sem imel v kleti po več izvodov revij tja do leta 1949, sem jih razrezal in več mesecev "hranil" tisti zmogljivi stroj, ki jih je pridno skeniral. Tako sem k elektronskemu kazalu postopoma dodajal letnike od 1985 navzdol do 1949. Ker starejših letnikov ni bilo na razpolago za rezanje, smo morali počakati do naslednje finančne injekcije, da smo lahko dokončali projekt. Leta 2011 nam je Fundacija za šport končno odobrila še en zalogaj denarja, pomagal je Planinski sklad PZS in vse preostale letnike smo dobili profesionalno poskenirane.

Kako pa imajo podobne reči narejene v tujini?

Kot sedaj vidim, smo bili z idejo leta 2001 med prvimi, toda očitno so v sorodnih planinskih organizacijah v sosednjih državah v vmesnem času hitreje napredovali. Tako so naši hrvaški kolegi že pred

nekaj leti objavili spletno stran z vsemi informatiziranimi izvodi svoje revije Hrvatski planinar. Zanimivo, da je skeniranje pri njih opravil en sam prizadeven navdušenec.

Nedavno sem tudi opazil, da imajo v Avstriji objavljene poskenirane vse izvode njihove revije Zeitschrift des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins od leta 1870. Tako sem našel nekaj originalnih Kugyjevih člankov o naših gorah, ki jih prej še nikoli nisem videl, saj smo zanje vedeli zgolj posredno. Ravno to je primer tistega kulturnega prispevka, ki sem ga omenil na začetku: s skeniranjem sebi in znancem odpiramo obzorja.

Kaj pa zdaj, kako naprej, imaš še kakšne ideje?

Idej in želja seveda ne manjka. Programska oprema na www.pvkazalo.si je stara že pet let in jo bo treba v bližnji prihodnosti posodobiti. Marsikaj bi se dalo narediti prijaznejše za uporabnika. Informatizacijski izziv pa na PZS vidim pri edicijah njene založbe. Mislim, da bi bilo zelo smiselno celotni opus založbe, torej vse, kar je bilo kadar koli objavljenega, pa ni več v komercialni prodaji, poskenirati in ponuditi na spletu za javno uporabo. Tudi to bi bil velik kulturni prispevek k slovenskemu planinstvu in celotni družbi. Osebnostno pa me zlasti zanimajo stari zemljevidi. Prav rad bi prišel do skenov vseh kadar koli objavljenih zemljevidov naših gora. Danes bi se jih dalo učinkovito priključiti modernim orodjem, kot so Google Zemlja, Gaea+ ali Geopedia. Podatki na teh zemljevidih so prava zakladnica informacij o zgodovini naših krajev. ●

Glavna je dobra ideja

Viktor Grošelj, filmski ustvarjalec

Besedilo: Dušan Škodič

Viktor (bolj znan kot Viki) Grošelj je vrhunski alpinist, gorski vodnik in reševalec. V Himalaji je bil več kot tridesetkrat, osvojil je deset osemtisočakov, z enega je tudi smučal (Čo Oju). Ljudje ga iz medijev poznajo kot dobrega retorika, napisal je vrsto gorniških knjig, v zadnjih letih pa se je izkazal kot scenarist in filmski ustvarjalec. Po poklicu je učitelj športne vzgoje na OŠ Pirniče, kjer sva opravila pogovor.

Kdaj ste se prvič v praksi srečali z gorniškim filmom?

Bilo je bolj po naključju. V začetku osemdesetih let je TV Slovenija v koprodukciji z Avstrijci pri nas snemala mini serijo o Juliusu Kugyju. Nekaj alpinistov so nas takrat porabili predvsem pri varovanju igralcev med snemanjem. Prišla je ideja, da bi nas lahko, ker smo bili že pri roki, porabili v kakšnem igranem prizoru. Nismo le statoriali, treba je bilo povedati celo nekaj teksta. Mene so mimogrede še malo *nakravžljali*, da sem bil bolj podoben mlademu Joži Čopu, ki sem ga predstavljal. Lahko rečem, da je bila prav simpatična izkušnja.

V preteklosti ste bili na kulturnem področju znani bolj kot pisatelj, sedaj pa kot scenarist in filmski ustvarjalec.

Nekajkrat sem se res pojavil pred kamero v oddajah o gorah, morda sem dal tudi kakšen nasvet, kako naj kakšen prizor plezalsko neoporečno izgleda, a konkretnjših izkušenj v povezavi s filmom nisem imel. Nato pa je prišlo leto 2005, ko se nam je zgodila 30. obletnica vzpona na prvi slovenski osemtisočak, Makalu. Bilo je le malo po tem, ko je ugasnila zelo priljubljena oddaja Gore in ljudje Marjete Keršič Svetel. V programu, namenjenem goram, je nastala praznina. Šel sem na RTV in predlagal, da bi o odpravi posneli film. Strinjali so se. Moja sta bila ideja in scenarij, Stipe Božič je vse zrežiral in to je bil dejansko moj prvi film, za katerega smo v Trstu celo prejeli nagrado za idejo in scenarij. Bil je lepo sprejet med gledalci in kot

tak dobra popotnica, s katero sem na nacionalki ponovno potrkal na vrata. Takrat z idejo, da bi posneli filme o vseh štirinajstih osemtisočakah. Dogovorili smo se. Iz tega je nastal obsežen in meni zelo ljub filmski projekt, za katerega verjamem, da je pomemben tudi za PZS in TV Slovenijo. V gorniški film sem torej vstopil kot popoln laik, saj nisem imel pojma o ničemer, predvsem glede organizacije, montaže ter vseh obstranskih stvari.

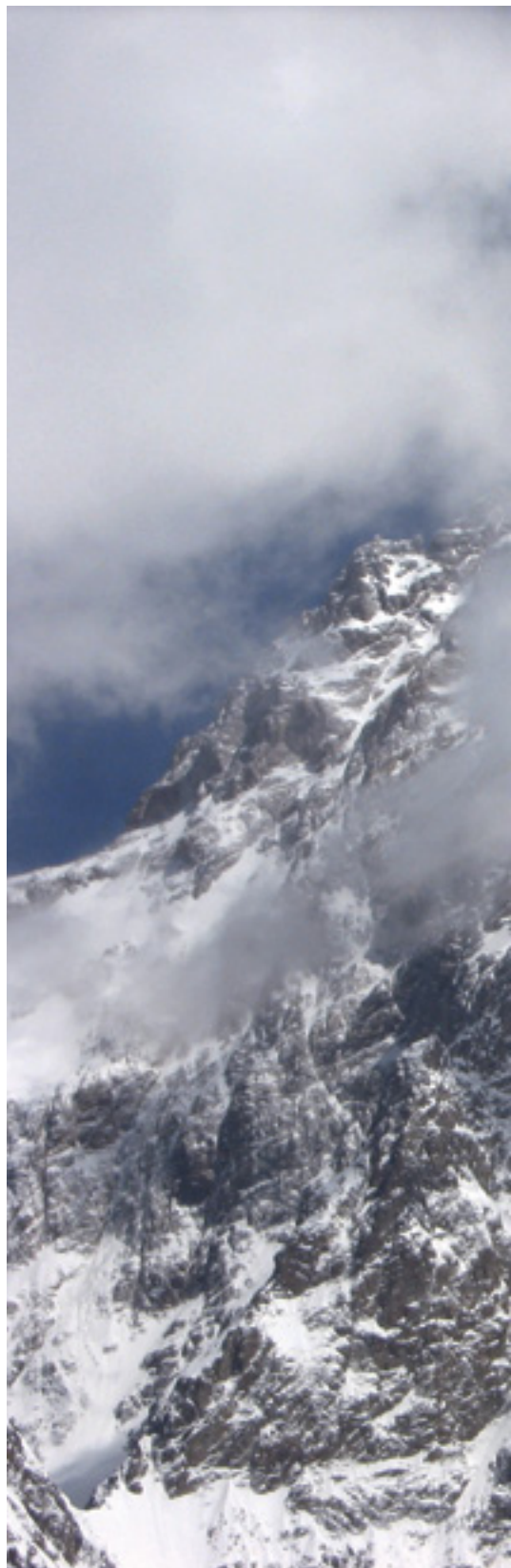
Glavna je bila torej dobra ideja.

Tako je. Ideja je pravzaprav za vse naše filme ostala ista. V glavni vlogi je bila vseskozi gora, nanjo pa smo lepili zgodbe, povezane z njo. Seveda ne le slovenske, temveč tudi vse najpomembnejše svetovne, zraven pa umestili še naš, slovenski delež...

Osemtisočakov je štirinajst. Posneti toliko filmov pomeni veliko stroškov.

Denarja je pri nas za take projekte žal vedno premalo. Na tem mestu moram omeniti še eno stvar: kot Slovencem nam je bilo tu kar nekaj denarja prihranjenega, predvsem zato, ker v svetovnem alpinizmu dejansko žanjemo precejšnje spoštovanje. V filmih se poleg naših vrhunskih plezalcev pojavi tudi veliko največjih svetovnih imen. Iz pionirskih časov prvih pristopov na najvišje vrhove Himalaje (Edmund Hillary, Lino Lacedelli, Kurt Diemberger in Minoru Higeta), kasnejši velemojstri (Reinhold Messner,

Snemanje pod K2 Foto: Viki Grošelj

Peter Habeler in Krištof Wielicki) in sedanji, npr. Steve House. Vključili smo njihova živa pričevanja, kar filmom daje dodano vrednost, prav vsi pa so iz spoštovanja do slovenskih dosežkov sodelovali z nami povsem brezplačno. Ti ljudje sicer za sodelovanje v

intervjujih ali komercialnih oddajah tržijo tako visoke honorarje, da mi s svojimi sredstvi ne bi mogli nanje niti pomisliti. S TV Slovenija smo namreč dogovorjeni, da bo denarja za filme le toliko, kot če bi snemali doma, in nič več. Torej, če se kot ekipa le trije

odpravimo v Himalajo na terensko snemanje, po plačilu letalskih kart in vseh stroškov ob vrnitvi že bredemo v globokem minusu. Kje pa so še režija, montaža in vse ostalo, preden je film končan? Da o kakšnih honorarjih sploh ne govorim. Ampak tako pač je,

Na snemanju pogovora z Edmundo Hillaryjem v Katmanduju. Z leve Hillary, Grošelj in hrvaški snemalec Joško Bojić. Foto: arhiv Vikija Grošlja

to delo opravljamo iz ljubezni in veselja, finančne luknje pa kasneje vsaj delno krpamo s pomočjo sponzorjev. Njim gre največja zahvala, da je deset od štirinajstih filmov do tega trenutka narejenih in leta 2013 bo serija že končana.

Verjetno se vam bo v tistem trenutku odvil velik kamen od srca.

Uh, to bo res zaključek neke kompleksne izkušnje v mojem življenju. O celotnem projektu bo nastala še knjiga, s katero bom skušal dodatno predstaviti svetovna in naša dogajanja na osemstisočakah ter dodati tiste zanimivosti in podatke, ki se jih ni dalo prikazati. Vsega, kar hoče človek povedati, se niti ne da prenesti na film. Dogajanja na osemstisočakah bodo filmsko zaokrožena v smiselno celoto, v kateri bo posebej poudarjen slovenski delež. Kolikor vem, se tega v takem obsegu ni lotil še nihče, ne pri nas niti v tujini, vsaj sodeč po pohvalah, ki prihajajo od tam. Bili so posamezni filmi, celotnega opusa pa še ne. Menim, da bo to tudi pomemben prispevek k filmski upodobitvi zgodovine himalajizma. Lahko mi pa verjamete, da bom po opravljenem delu zelo zadovoljen človek (*smeh*).

Koliko časa traja snemanje enega filma?

Približno pol leta nam vzame. V začetku je bilo sicer potrebno celo

leto, a smo se potem dogovorili, da bomo skušali narediti v enem letu dva filma. Nisem bil namreč prepričan, ali bom čez štirinajst let še lahko hodil po terenu in snemal filme kakor danes (*smeh*). Na srečo imamo najzahtevnejše kadre posnete že z naših preteklih odprav. Sedaj posnamemo le nekakšen okvir filma, v katerega potem vstavljamo tisti izjemno dragoceni material. Z novimi posnetki in intervjuji vse skupaj le še aktualiziramo. Kar se posname na terenu, je le ena od stvari. Na podlagi pregledanega materiala nato naredim razširjen sinopsis, po tem pa se pogovorim z režiserjem oziroma režiserji. Ti se namreč menjajo in celotna serija bo nastala z vsaj petimi različnimi režiserji, največkrat se bo pa podpisal Stipe Božić. Sodelovanje različnih režiserjev gre seriji le v prid. Vsak od njih ima nekoliko drugačen pogled in končni rezultat bo brez dvoma zanimiv.

Kako je z dokumentarno oziroma zgodovinsko vrednostjo teh filmov? Od prvih slovenskih vzponov na osemstisočake je preteklo že veliko let.

V filmih je uporabljenih več arhivskih posnetkov, kolikor nam jih seveda uspelo najti, in ti imajo kljub utrujenemu videzu arhivsko vrednost. Gledalci so jim zelo naklonjeni, ker prinašajo v današnji

čas neko verodostojnost, ki je praske na celuloиду sploh ne motijo. Spominjam se na primer odprave leta 1986 na Broad Peak. Bogdan Biščak je imel s seboj malo kamero super 8 in doma sem ga kasneje prosil, naj mi vse posnetke presname na VHS-kaseto. Pri presnemavanju so že tako ubogi posnetki še dodatno izgubili kvaliteto. Izkazalo pa se je, da je bilo to vseeno pomembno. Ko sem namreč pri Bogdanu iskal originalne posnetke za naš film, sem izvedel, da so lahko končali kdo ve kje – še najverjetneje so se mu izgubili med selitvijo. Edina rešitev je bilo ponovno presnemavanje, tokrat iz tistega VHS v beta format in to je bilo to – vsaj nekaj se nam je ohranilo. Naj bo to še priporočilo bralcem, naj ne mečejo proč nobenih starih posnetkov. Nikoli ne veste, kdaj in za kaj bodo morda še prišli prav!

Verjetno je po tolikem času na starih posnetkih najti tudi kaj zanimivega, morda celo stvari, ki so bile nekoč spregledane kot nepomembne?

Gotovo. Eden meni najbolj ljubih posnetkov v tem smislu je prav v filmu o Nanga Parbatu. Leta 1990 se je na filmu, ki so ga posneli člani Golnarjeve odprave, naključno znašel tedaj devetnajstletni Steve House. To je bila odprava, na kateri sta dosegla vrh Marija Frantar in Jože Rozman. Kamera na tistem posnetku Steva le oplazi. Njegov obraz smo dali v osvetljen krog. V naslednjem kadru pa Steve že v današnjem času govori o tisti odpravi in svojih kasnejših dosežkih. Seveda v svoji slovenščini, s katero pri nas vedno pozanje veliko simpatije.

Steve House je torej za nas nekaj posebnega.

Steve je neverjetno spoštljiv in korekten do Slovencev, mislim celo, da bi si ga lahko vzeli za zgled. Vse preveč raje kritiziramo, kot pohvalimo – z izgovorom, da smo Slovenci pač takšni. Sam menim, da to ni res in da tega ne potrebujemo. Poznam zelo veliko Slovencev, ki so izjemni na svojih področjih in znajo tudi pohvaliti koga drugega. Naveličal sem se nasedati nergačem, ki skrbijo za širjenje *fame* o nekakšnih *fovšljivih* Slovenceh. Ravno House, pa tudi

Hillary, Messner in drugi, govorijo o naših dosežkih s takšnim spoštovanjem, da bi moralo biti nergačem na smrt nerodno. Nima smisla, da nas morajo taka svetovna imena učiti, kako naj se cenimo ali celo branimo sami pred seboj. Res da je alpinizem le eno področje, vendar vemo, da je tudi na ostalih zelo podobno, najsi bo to politika ali vsakdanje življenje. Morali bi si bolj zaupati, se medsebojno podpirati in znati tudi pohvaliti. Le to, pa bi se take negativne govornice gotovo začele razblinjati.

Če prav razumem, svoj filmski projekt jemljete tudi kot nekakšno vračanje hvaležnosti Himalaji in tistemu, kar vam je ta dala?

Absolutno, to čutim kot svojo dolžnost. Po zaslugi Aleša Kunaverja so bili naši začetki v Himalaji filmsko kar dobro pokriti in tudi kasneje, še pred osemtisočaki, na primer Kangbačen, kjer so sodelovali profesionalni snemalci. Tudi Makalu in Everest sta bila

Bernard Perme med snemanjem na ledeniku Baltoro. Na nekoliko nenavaden, a zanesljiv način ga varuje njegov asistent Janko Ažman.
Foto: Viki Grošelj

še dobro filmsko pokrita. Po tem pa je nenadoma nastalo veliko lukenj, ki jih je bilo potrebno zapolniti, in s tem projektom skušamo to tudi narediti. Film je pač danes vedno pomembnejši medij, saj knjiga žal nima več tiste teže, kot jo je imela pri prejšnjih generacijah. Večja je tudi možnost, da si ga ogleda veliko število ljudi. Naklada knjige pri nas seže do tri tisoč, medtem ko si lahko film na nacionalki ob primernem terminu ogleda celo nekaj sto tisoč gledalcev.

Pripravljate še kakšen film po zaključku projekta?

Z režiserjem Matjažem Bergerjem pripravljava nov dokumentarec. To bo filmski portret Reinholda Messnerja, tudi ta bo v sodelovanju s TV Slovenija. Bo pa nekoliko drugačen, saj bo samo delno govoril o Messnerjevih neverjetnih gorniških dosežkih, bolj pa o njegovem manj znanem delovanju na kulturnem področju. Napisal je veliko knjig, snemal filme, predvsem pa bomo prikazali njegove znane muzeje oziroma njihovo poslanstvo. Snemali smo tudi v šoli v Pakistanu, ki jo je dal zgraditi. Skratka, verjamem, da bomo naredili zanimiv portret izjemnega človeka.

Kaj pa menite o naših mlajših ustvarjalcih, ki se ukvarjajo z gorniškim filmom?

Vsako delovanje na tem področju je vredno pohvale. Še posebej zadnji odmevni film Sfinga. Bil sem povabljen na predstavitev in šel tja v pričakovanju nekakšne zgodbe o tem, kako so mlade generacije alpinistov presegle staro gardo, katere dosežki so danes videti smešni in nepomembni. Vendar je bilo vse prej kot to. Na koncu projekcije sem za nekaj trenutkov kar obsedel. Film je bil narejen s srcem in žarom, ima krasno zgodbo, a najbolj me je presenetilo nekaj tretjega; ti mladi, ki so alpinisti na vrhuncu moči, so naredili res subtilen poklon starejši generaciji. Prav nobenega norčevanja, vse z zavedanjem, da bo ali pa je celo že prišla generacija, ki jih bo presegla. Nad uspehom filma sem zato tudi sam navdušen, saj se je poklonil vsem, ki so pri Sfingini zgodovini pustili svojo sled in bili pri ustvarjanju tako ali drugače tudi vpleteni kot igralci v filmu.

Lahko rečem, da je alpinistični film pri nas v vzponu, kar po drugi strani dokazuje tudi vsakoletni festival gorniškega filma, ki se je med ljudmi lepo prijel. In tega se lahko samo veselimo. ◉

Pomembna je zgodba

Pogovor s snemalcem Matjažem Fistravcem

Besedilo: Boris Strmšek

Snemalec gorniških filmov se sicer sliši romantično, umetniško in nekoliko frajersko, vendar ne ravno v našem gorniškem filmu, ki večinoma temelji na amaterizmu. Ker je denarja malo, težko rečemo, da gre za profesionalno dejavnost. Večinoma gre predvsem za ljubiteljsko delo, ki lahko z leti in izkušnjami preraste v profesionalnost, vendar je pot trnova in možnosti v deželi pod Alpami ni veliko.

Sveda obstajajo tudi izjeme, toda če govorimo o profesionalcih, ti po navadi ne ostanejo le v vlogi snemalca, saj ta funkcija nemalokrat preraste v režiserja, producenta, scenarista in še kaj. Vsaj tako bi lahko rekli, ko omenjamo Fištro oziroma Matjaža Fistravca. Je Mariborčan, ki govori bolj ljubljansko kakor mariborsko, diplomirani gradbenik, ki je preko gledališča zašel na televizijo, in človek, ki je preko kamere postal režiser. Tudi njegova vloga snemalca je bila tesno povezana z režijo, predvsem zato, ker je bilo težko najti snemalce, ki bi šli snemat kamorkoli v nevarne stene, po drugi strani pa je Fištra vselej dobro vedel, kaj in kako želi nekaj posneti, da bo zadeva šla v kontekst z zgodbo. Vselej je govoril, da moraš "najti zgodbo", če želiš narediti dober film. Ko sem pozneje obiskoval festivale gorniškega filma, gledal takšne in drugačne filme ter se ob večini dolgočasil, sem se velikokrat spomnil na to Fištrovo modrovanje. Večina avtorjev tega žal ni vedela.

Vaši začetki v svetu gorniškega filma?

Diplomiral sem iz gradbeništva in nato dokaj resno delal v teatru. Bil sem pred vpisom na igralsko akademijo, ampak potem sem ugotovil, da to ni to. Med študijem sem spoznal alpinizem in se nekako našel v njem. To je področje, ki mu težko najdeš podobno, je dejavnost, ki je napisala mnogo knjig, sproducirala nešteto fotografij

in ustvarila morje globokih misli. Eni znajo pisati, jaz pa imam slike. Jaz sem pač narejen tako, da vidim slike, filmske kadre. In potem je bilo nekako logično, da sem začel nositi kamero še v hribe. Ko sem pozneje stopil v profesionalne vode televizije, je bilo na srečo tako, da se je nacionalna televizija zavedala poslanstva, da spremlja zadeve tudi na področju alpinizma. Imel sem pač srečo, ker ni bilo nikogar drugega, ki bi to počel, pa še slovenski alpinizem je bil takrat absolutno na vrhu. Res je, da moraš najprej postati prepoznaven v tujini, šele nato te sprejme domovina, ampak mi smo se res vedno fino imeli. Ne spomnim se kakšnih konfliktov v letih, ko smo se klatili naokoli. Vsi smo bili enako žejni in lačni. Imam same lepe spomine in tudi kadri so temu primerni. Lepi.

Tvoja pot se ni ustavila za kamero ...

Vsak pride na svoj način v zgodbo. Moja izkušnja je bila, da sem prišel v zgodbo najprej kot snemalec. Tak, ki so mu bili preveč pomembni lepi kadri, da bi jih zaupal drugemu ali da bi jih nekdo pokvaril znotraj filma. Preveč sem bil alpinist s svojo zgodbo, preveč sem vedel, kaj hočem povedati, da bi potem nek režiser iz naslonjača vse te energije lahko enostavno združil. Ampak vedno je tako, da če želiš do temeljev spoznati stvari pri filmu, moraš najprej spoznati kamero, filmski zapis je vseeno osnova. Moraš pa biti odprtih oči tam gori in ni še zgodba, če greš le na vrh Everesta in kar snemaš.

Foto: Boris Strmšek

Alpinistu je verjetno vrh merodajna zadeva, filmarjem pa je pomembna predvsem zgodba. Kaj se lahko v njej novega zgodi? Spomnim se filma Little Karim, zgodbe, ko so šli Francozi na osemtisočak Broad Peak. To je bilo obdobje, ko so morali z vseh vrhov leteti ali smučati, ni jim bilo dovolj le priti gor. Oni so takrat želeli poleteti z zmajem. Glavni protagonist je bil alpinist, ki naj bi poletel z vrha, v ozadju pa je bil še nekdo, ki je tega zmaja nosil, nosač Karim. In boljši ko se je film razvijal, bolj je nosač postajal glavna oseba. Se pravi znotraj dogajanja, na isti poti je pač avtor spoznal, kje je prava filmska zgodba. To je bilo tudi meni glavno vodilo, namreč da je zgodba tista, ki odloča. Ker tista pot in gaženje in bruhanje pa plazovi in vse ostalo, to je bilo že mnogokrat videno, ali pa vsaj podobno.

Ampak kakšna je pot do dobre zgodbe in kako jo prepoznati?

Problem pri našem gorniškem filmu nekoč, v tistih kolektivnih socialističnih časih, je bil, da je bil najbolj prepoznavna oseba vodja odprave ali morda še tisti, ki je prišel na vrh. Torej nekakšen ruski sistem, kjer ni bil pomemben narod, temveč Stalin. Ta način so drugi že zdavnaj prerasli in delali prave, individualne zgodbe, mi pa smo še vedno vztrajali po starem. Kot snemalec si bil zato zelo omejen, bil si v bistvu le kronist odprave.

Tudi jaz sem logično, kakor vsi mladi, razmišljal o smislu, seveda smislu alpinistike. Vendar sem spoznal, da v

tem ni končnega odgovora, gre pač za mladost, ki jo hoče raznesti ... In jo pač ukalupiš v nek narodni, individualni, režimski ali kakršenkoli prav oziroma narobe. Zgodba pa caplja tu nekje zraven in treba je biti venomer odprt zanjo. Recimo na ledeniku pod K2 se nam je zgodilo nekaj pretresljivega. Do baze je prišla Japonka, ki je leto pred tem na gori izgubila moža. Po starodavnih japonskih običajih se je prišla posloviti od moža, prišla je po nekakšno odvezo. Se pravi sama, z nosači, nato pa je po ledeniku med kupi odpadkov, ki ostanejo za odpravami, iskala moževe stvari. Našla je beležko in nekaj malenkosti. Vse je položila na kup in zažgala, opravila obred ... V tem je bil takšen patos, da me je kar zadelo. V bazo namreč vedno prihajajo z dveh strani: preživeli nazaj z gore, drugi pa samo po odvezo. Ni zgolj tisti vražji hrib, vrh, ki tako ali tako počaka. In to je bila ena taka krasna zgodba, ki jo je treba prepoznati, kako pa jo nato tudi izpeljati,

Iskanje zimskih kadrov osrednjih Julijcev
Foto: Boris Strmšek

mora pač filmar vedeti. Z neko svojo poetiko se lahko rodiš in s to svojo poetiko nato pôješ, kolikor se da. Teга se ne naučiš. Naučiš se lahko obrti, mojstrstva, tehnike, kako z rezami prideš tja in postaviš objektiv, da se bo nekaj videlo ..., poetike, kako zgodbo zaokrožiti v pravo celoto, pa ne. Treba je vedeti, da ljudje pozneje to gledajo v toplem kinematografu ali doma in prav tam jih mora biti zgodba sposobna prepričati.

Kam uvrstiti gorniški film? Kako ga sploh ovrednotiti?

Ko so nazadnje v Kinoteki kazali gorniške filme, sem pri sebi razmišljal, kam sploh sodijo. Ko sedimo na festivalih in se zavesa dvigne, se vedno pogovarjamo samo o tem, kaj smo videli. Ne, kako težko smo to naredili, ne, kako težko smo do tja plezali, ne, kako velika in kako težka je bila kamera, ampak – kako smo to znali pokazati. In to je tisto, čemur pravim profesionalnost. Tudi dramatičen kader v najtežjih pogojih je treba dobro narediti. Ni šlampastega kadra in nikoli se ne snema samo zato, da pač nekaj je. Resni filmarji povemo

zgodbo z dobro sliko. Žal nas tepe to, da smo majhni in nam vedno manjka denarja. S pomanjkanjem pa se zmanjša možnost povedati precizno zgodbo. In je potem preveč balasta v filmu, toda to človek žal vidi šele pozneje, skozi časovno distanco.

Kakšen žanr je gorniški film?

To niti ni žanr, lahko bi bil kvečjemu podzvrst žanra. Če je dokumentarni film forma in je znotraj tega športni film, bi bila torej lahko to podzvrst športnega filma. Podzvrst gorniškega filma pa recimo alpinistični film. V svetu festivalov oziroma produkcije je to zelo zanemarljivo. Televizije so tiste, ki to gojijo. Treba je biti iskren, festivali so bolj sami sebi namen. Ni niti enega festivala na svetu, kjer bi se lahko producenti med seboj pogovarjali o novih projektih in kjer bi bili zraven še predstavniki distribucijskih hiš, da bi najboljši filmi dobili neko distribucijo ... Se pravi v profesionalnem smislu za filmarja ni festival nobena prioriteta. Tam je sicer fina energija, a je to preživeta formula in danes, ko se filmi gledajo po spletu, festivali žal nimajo več enake vloge kakor nekoč.

Snemalcu gredo zasluge, če prinese dobre posnetke, iz katerih je možno narediti film. Snemalec je tisti prvi v nastajanju filma in včasih je bila ta naloga zaradi zastarele tehnike še težja kakor danes.

Meja med profesionalnim in amaterskim filmom blede. Zaradi distribucije. Nekoč je bilo tako s tem super 8 filmom: nekoč v Sloveniji recimo nismo imeli nobene takšne male kamere niti za izposojajo, da bi jo lahko nekam nesli. In si se mučil s tisto veliko kamero ali dvema, ker je vsaj ena vedno crknila. Eno si imel na vzmet in eno na baterijo, ki je seveda nisi mogel nikjer polniti, če si šel v divjino. Nismo imeli niti tistih malih ruskih kamer, ki so tedaj prišle na tržišče. Bil sem šokiran na Cerro Torreju, kjer je neka odprava imela takšno malo kamero in v njej rollico filma, dve minuti in pol so posneli, toliko so potrebovali, kamero pa so nato vrgli stran. To je bil zanje balast, za nas pa nekaj nepojmljivega. Ampak ne gre samo za to. Gre za to, da so oni v isti steni ob istem času naredili dobro zgodbo in čudovit film. Mi smo sicer tudi naredili zgodbo, kako smo priplezali gor, z vsem tistim, kar se nam je zgodilo na poti. In tu vidim razliko. Oni so prišli delat zgodbo, mi pa vzpon.

Tibet je bil drugačna izkušnja. Film, ki je žal še zdaj v bunkerju na TV-ju, je bil narejen v času, ko je Dalajlama dobil Nobelovo nagrado. Takrat sem bil edini profesionalni filmar v vsem Tibetu, in to takrat, ko tam nihče ni mogel snemati, ker je bil ta hermetično zaprt. Mi pa smo bili tam, ker smo šli plezat in nam je nekako uspelo priti v Lhaso, da sem naredil posnetke. Film o samem hribu po mojih kriterijih ne spada med tiste, na katere bi bil posebej ponosen, je le dokument, kako so fantje priplezali na Šiša Pangmo. Tibetanski film pa je zgodba. Zgodba, narejena v času, ko se je naš svet lomil, ko so rudarje na Kosovu pretepal, ko so Indijanci protestirali, ko so prve kocke že odpadale z Berlinskega zidu ... Takrat so tam Tibetance topli, mi pa smo bili znotraj tega. Ampak kot majhen narod nato nismo imeli pravice tega pokazati. Film je pa vseeno lušten, intimna zgodba.

Razmere na gori so težje in tam je snemalec večinoma sam s tehniko, ki dela ali pa tudi ne ...

Ja ... Na Cerro Torreju sem delal s kamero na vzmet. Navil si jo in potem si imel deset sekund za kader.

Bil si ves čas ujet v desetih sekundah. Ampak je bila kamera na vzmet že fina zadeva, ker ne zmrzne. Toda to ni bilo edino. Niti zuma nisi imel niti tonsko nisi snemal. Si predstavljate, brez zuma? Spredaj si imel ploščo s tremi objektiv. In si moral to ploščo zasukati, če si hotel imeti drugačno širino pogleda. Ampak šele takrat, ko se soočiš s tako elementarnim filmskim jezikom, ugotoviš, da je zum nepotrebna zadeva. Načeloma je to zelo domišljena stvar, da uporabiš zum, je pa filmsko skoraj nepotrebna. Sedaj je to drugače, toda v časih, ko smo delali analogno, si ti ugotovil, kaj je prav v določenem trenutku, in nato izbral pravi objektiv. Ker tona ni bilo, je morala biti slika toliko močnejša, seveda je bilo to treba pozneje še sinhronizirati. Bili so tonski mojstri iz Jadran filma, ki so morali najti čim več podobnih zvokov, da so jih dosneli na film. Pa si predstavljajte človeka, ki živi nekje sredi nekdanje Juge in mora ustvariti zvok vetra v patagonskih borih, ko veter piha, on pa pozna samo zvok burje na Korčuli. Vendar dobra zgodba, dober film se dá tudi na navadno vezalko za čevlje posneti. Ni pomembno, ali je takšna ali drugačna kamera, dobra zgodba je lahko posneta s čimerkoli. In ne bom rekel nič novega, če povem, da pogrešam tiste čase ...

Tisti časi so se spremenili. Sedanje kamere se skrivajo v eno roko, nekoč pa so to bile to težke in velike reči.

Teža je bila včasih res moteča, ampak jaz je nisem tako čutil. Ko so prišle ven tiste velike kamere, ki so bile celo v dveh kosih, in smo delali za dvestoletnico prvega vzpona na Mont Blanc, je bilo treba na vrh nesti veliko televizijsko kamero pa še magnetoskop, ki je imel dvajset kilogramov. Tega si je naložil Slavc Svetičič, jaz sem nosil kamero. Šla sva s prvo žičnico na Aiguille du Midi, oddirjala do vrha, posnela intervju in bila še isti dan nazaj v dolini. V istem času je priletel še helikopter francoske nacionalne televizije delat isti intervju. Jaz nisem čutil neke ovire, hendikepa, bilo je težko, ampak če si zmogel, si pač to naredil, sicer ne. Vesel sem, da sem bil v nekem obdobju zraven in da sem najbolj žlahtno energijo dal v to, da bo nekaj ostalo za druge, in da smo naredili nekaj, kar še vedno kdo rad pogleda. Prihajajo pa nove generacije z novo poetiko, in prav je tako. ●

Film Sfinga – pogled po enem letu

Logistične težave snemanja Sfinge so bile izjemne. Čeprav njeni ustvarjalci kot največji dosežek večkrat omenjamo dejstvo, da se med snemanjem nikomur ni nič pripetilo, je film na svoji poti po Sloveniji in tujini dosegel za slovenske razmere kar nekaj odličnih uspehov. Že podatek, da si mnogo domačih, milijonskih filmskih projektov v kinih ogleda komaj nekaj tisoč ljudi, verjetno upraviči vsak cent Sfinginega proračuna, ki je štel 100.000 evrov. Že v kratkem bomo namreč presegli 25.000 gledalcev, kar je številka, za katero Kolosej podeli t. i. zlato rolo. Visoke ocene uveljavljenih filmskih kritikov so že kmalu po premieri nakazale, da bi film lahko dosegel uspeh tudi v tujini, in na naše presenečenje ga tudi je, saj je odziv presegel vsa pričakovanja. Odsesel je nekaj najpomembnejših nagrad na velikih festivalih, na teh, ki sledijo, pa prav zaradi teh nagrad v tekmovalni program prihaja avtomatično. S formatom DCP, ki predstavlja najvišji standard za projekcije digitalno posnetih filmov, smo prehiteli velike produkcije v Sloveniji, a se je obrestovalo, saj je Sfinga na platna Koloseja in drugih kinematografov kot prva v Sloveniji prišla popolnoma brez distributerja.

Z ekipo smo po celotni domovini obiskali preko sedemdeset krajev in v lokalnih kinodvoranah pripravili še okoli sto dvajset dodatnih projekcij. Ob tem nas je gotovo najbolj veselilo iskreno navdušenje dijakov na šolskih predstavah. Na srednji šoli v Rogaški Slatini so Sfingi s posebnimi delavnicami namenili ves teden pouka; o raziskovanju Sfingine skrivnosti so uredili celo posebno brošuro in posneli kratki film. Tudi zunanje, nočne projekcije pred Domom na Kredarici, v okolju, kjer je bil film pravzaprav posnet, štejejo v domačem prostoru za edinstven presežek, tako v razmišljanju kakor v izvedbi. Odziv planincev je bil namreč izreden. Sfinga je po velikosti ustvarjalne ekipe in proračuna eden najmanjših igrano-dokumentarnih filmskih projektov v Sloveniji, po svoji sporočilnosti, prepoznavnosti in odzivu javnosti pa eden prepričljivejših v zadnjem času. Ker prošnje za projekcije po celotni Sloveniji še kar dežujejo, bi lahko zaključil, da je bila pot, ki sva si jo začrtala s Tinotom Marenčetom – da narediva drugačen film in greva, če bo potrebno, tudi z glavo skozi zid – očitno prava. Trenutno je v fazi predprodukcije že film z delovnim naslovom Sfinga-2, ki bo na inovativen in samosvoji način atraktivno predstavil celotno ozadje nastajanja filma, vse od njegovih začetkov pred petimi leti. *Gregor Kresal*

Foto: Sašo Kolarič

Snemanje filma v Sfingi

Foto: Rožle Bregar

Hodite sami?

Med potjo v Himalaji

Besedilo: Nina Pisk

Pot jo je spet zanesla v, zdaj že lahko reče, nekoliko tudi "njene" kraje. Vedno znova in znova si želi srečanj s prijaznimi domačini, razgledov na vrhove, tiste preproste umirjenosti. In res! Domačini in tudi drugi, ki so hodili po isti poti, so bili neizmerno prijazni, veliko so se pozdravljali, največkrat kar z *namaste*, se iskreno nasmejali drug drugemu, nekajkrat tudi pošteno zaklepetali. Nekateri so celo vedeli, kje je njena domovina, ne samo, da je to *Jurop*. Vsi pa so jo spraševali: "Are you trekking alone?" (Hodite sami?) Z različnimi naglasi: italijansko, špansko, francosko, nemško, ameriško-kanadsko, angleško, pa tudi, po obrazih sodeč, kitajsko, korejsko in japonsko; kaj, ko so si ti obrazi tako podobni. Tudi Nepalce, Šerpe in redke Šerpani je to zanimalo.

Kjer pot k največji in najslavnejši šerpovski vasi pelje ob reki, ki se napaja z vodami iz nepalskih in tibetanskih gora, se je zalotila ob razmišljanju, ali je res kaj drugače, ko greš na pot sam. Ni bilo prvič, da je sama hodila po gorah. No, pa saj ni bila čisto sama; z njo je bil tudi *porter cum guide*. Misli so ji tekale nekako takole: saj tudi, če si v skupini, hodiš "sam". Sam moraš opraviti fizično delo premikanja nog. Desna, leva, desna, leva in potem spet desna, leva, desna, leva in potem

spet. Tudi takrat, ko nekoliko zmanjka energije in se moraš najprej ustaviti ter nadihati, da dobiš moči za nadaljevanje. Si odgovoriti, da se splača naprej. Premagati glavobol in noč z nemirnim spancem, ki sta značilna znaka prilagajanja telesa na višino.

Sam si tisti, ki doživljaš stik z naravo. Z jutranjim mrazom, ko se odločiš, da boš ujel veličastje sončnega vzhoda, mraz pa tako pritiska, da kar bolijo prsti na nogah in rokah. Z nekakšnim razočaranjem, ko oblaki in meglice že zgodaj zjutraj prekrijejo tako zelo prepoznavni vrh granitne barve in piramidaste oblike ter sosednje vrhove. S prvimi sončnimi žarki, ki bliskovito za nekaj stopinj ogrejejo ozračje in pospešijo korake. Z veličastnimi razgledi na najvišje vrhove sveta. S pogledi na lesketajoča se jezera, ledeniške morene, snežni plaz na bližnji gori. S polno luno, ki osvetljuje pokrajino in ji prida še večjo moč. In prav vsak posameznik sam doživlja stik z domačini. Ko podariš nasmeh, pozdrav, in ga dobiš nazaj. Ko doživiš iskrico v očeh utrujenega Šerpe ob podarjeni vodi iz čutare ali kosu kruha na prelazu. Ko te kar nekako stisne pri srcu, ko vidiš, kako veliko nosijo nosači, pa čeprav jim to pomeni vsakdanje delo in lahko tudi edini vir zaslužka. Ko se obraz resne domačinke razleze v prijazen nasmeh, saj se ob pitju čaja potrudiš z

njo pogovoriti s pomočjo vseh tistih nekaj besed, ki jih znaš v njenem jeziku. Ko poslušáš glas zvončkov, pripetih okrog vratu jakom ali tudi konjem, ki so v teh krajih glavni za prenos tovorov.

Sam si tudi, ko vedno hodiš po levi strani *mani wall*, vrtiliš molilne mlinčke ob poti, pridaš nove kamenčke na možice, pogleduješ proti barvnim molilnim zastavicam, ki so največkrat pripete na mostove ali se razprostirajo po prelazih, in tudi sam kakšno pritrdiš. In se zvečer zahvališ za lep dan in oddaš priprošnjo še za naprej. Sam si tudi takrat, ko se spomniš na vse doma, prijatelje, in ko s približno šesturnim zamikom v dnevu nekako predvidevaš, kaj zdaj počno. Le sam veš, kako veliko je veselje, ko presenečen ugotoviš, da lahko zaradi vseh mogočih anten v najvišjem ležečem kraju z *lodži* preprosto pošlješ in prejmeš nekaj SMS-sporočil.

Spomni se, da je o tem, kaj je drugače, ko je sama na poti, razmišljala tudi ob pogledu iz svoje sobe na veliko turkizno modro ledeniško jezero. V tem *lodžu* prvi večer ni bilo drugih gostov, zato se je brez večjih težav vključila v večerno dogajanje in kasnejši klepet domačink ob peči, postavljeni na sredo dnevnega prostora, kjer za kurjavo uporabljajo

jakove iztrebke, ki jih s pomočjo sonca posušijo na stenah svojih hiš. Zdelo se ji je, da kar nekako živi z njimi. Kako drugače je bilo drugi večer, ko so hišo napolnili drugi *trekerji*. Opazovala je razigranost večje skupine, klepet fanta in punce ter klepet dveh prijateljic. Skupinska energija, skupna doživetja, veliko pogovorov, veliko besed, včasih tudi preglasnih. Prav zato, ker je bila sama, je lažje vzpostavila stik tudi z drugimi *trekerji*, z njimi delila izkušnje ali skupaj opravila kakšen del poti.

Ko je sedela na prvem od dveh načrtovanih razglednih vrhov, je vedela, da jo bodo tudi ob prihodu domov vsi spraševali, če je res šla kar sama. Ko je odhajala na pot, je seveda imela nekaj

pomislekov, ali se je odločila prav. Ob pogovoru s prijateljico je ugotovila, da ji je povzročila toliko skrbi, da se je odločila, da drugim sploh ne bo preveč razlagala, da gre sama, in se je vedno spretno izognila temi, s kom bo potovala. Dolgo je sedela na vrhu pri velikem možicu, obdanem z mnogimi molilnimi zastavicami, fotografirala, snemala filmčke, opazovala modrino neba in čudovito lepoto pokrajine. Še najbolj pa si je želela pri sebi shraniti te prekrasne občutke ob veličastnih razgledih na gore, najvišji vrh sveta, ledeniško moreno z majhnimi jezerci, tri večja lesketajoča se jezera. Nepozabno! Preprosto so ji pritekale solze. Bila je neizmerno hvaležna sebi, da je tam.

V krajih, kamor lahko prideš na obisk, se vračaš, ne moreš pa ostati, čeprav se ti za vedno vtisnejo v srce in tvoje življenje dobi nove dimenzije. In takrat si je želela, da bi lahko vsem, ki jo bodo vprašali, ali je šla sama, odgovorila: "Hodite v gore! Veselite se skupaj, pojte slovenske pesmi na vrhovih, močno si stisnite roke ob doseženih ciljih, objemite se, potrepljajte se po ramenih, delite si vzpodbudne besede. Kdaj pa kdaj pa si privoščite tudi razkošje svobode, ko boste odgovorili z: 'Yes, I am trekking alone,' ali, ko boste hodili po prelepih slovenskih gorah z: 'Ja, danes pa hodim kar sam/a. Saj nikoli nisi manj sam kot takrat, ko si sam.' ◉

Letos bo predaval tudi sir Chris Bonington

Na 6. mednarodnem festivalu gorniškega filma bodo kot predavatelji nastopili sir Chris Bonington, Adam Ondra, Peter Ščetinin in Luka Krajnc.

Adam Ondra

Plezati je začel s šestimi leti, ko je v Rovinju preplezal več smeri z oceno 6a. Pri osmih letih je na pogled plezal smeri z oceno 7b+, torej nič čudnega, da je zaslovel kot češki čudežni deček športnega plezanja. S trinajstimi leti je v Mišji peči že zlezal Martina Krpana, svojo prvo smer z oceno 9a. Med letoma 2007 in 2011 je tekmoval v svetovnem pokalu, na evropskem in svetovnem prvenstvu ter dosegel več uvrstitev na zmagovalne stopničke. Po dosegljivih podatkih je preplezal pet smeri z oceno 9b, deset 9a+, osemtrideset 9a, šestinosemdeset 8c+ in tako naprej. Uspešen je tudi na balvanih in v večraztežajnih smereh.

Sir Chris Bonington

Če bi sira Boningtona vprašali o najpomembnejših stvareh v njegovem življenju, bi skoraj gotovo omenil devetnajst odprav v Himalajo, od tega štiri na Mount Everest, in vodenje uspešne odprave čez južno steno Anapurne. Morda bi dodal še plemiški naziv in še nekaj drugih visokih odlikovanj, ki jih je prejel za dosežke v alpinizmu. Po univerzitetnem kolidžu v Hampsteadu je nadaljeval študij na Kraljevi vojaški akademiji Sandhurst. Dve leti vojaške kariere je preživel tudi kot inštruktor gorniških večšin. Od vojske se je poslovil leta 1961. Po devetmesečni službeni epizodi v britansko-nizozemski družbi za hitro prehrano je postal profesionalni alpinist in raziskovalec.

Med njegove najpomembnejše uspehe spadajo prvi vzponi na Anapurno II, Nuptse, Changabang, Šivling in mnogi drugi. Do sedaj je napisal sedemnajst knjig. Predava po vsem svetu in vodi trekinge. Sodeluje s številnimi dobrodelnimi in okoljevarstvenimi združenji, nekateri med njimi pomagajo tudi telesno prizadetim ali drugače bolnim ljudem.

Peter Ščetinin

Velja za eno naših vodilnih alpinističnih osebnosti v času, ko se je klasični alpinizem počasi poslavljalo. Bil je izjemen plezalec v kopni skali. Zanj je veljalo, da je plezal zelo hitro, če se je le dalo, prosto in z malo vmesnega varovanja, večkrat tudi solo. Med njegovimi vzponi izstopajo: prvenstvena smer v Obrazu Sfinge v Triglavski severni steni z Antejem Mahkoto leta 1966, ki je bila tedaj najtežji tehnični vzpon pri nas, Akademska smer v Vežici, Diagonalka v Paklenici; solo ponovitve Ašenbrenerja v Travniku, Centralnega stebra v Dedcu in Direktne v Štajerski Rinki; ponovitve Direttissime in Francoske smeri v Veliki Cini in smeri Philipp-Flamm v Civetti. Bil je med prvimi Slovenci, ki so preplezali slovitno Eigerjevo severno steno, in sicer z Georgom Haiderjem leta 1973. Udeležil se je več odprav; dvakrat je bil na Kavkazu, enkrat v Pamirju in Hindukušu; v Himalaji je v navezi s Stanetom Belakom in Romanom Robasom leta 1974 dosegel vrh 7902 metra visokega Kangbačena. Skupaj z Antejem Mahkoto se pojavita na vrhu Stene v filmu Sfinga, ko se simbolno srečata s plezalcema mlajše generacije, ki sta njuno smer ponovila prosto.

Luka Krajnc

Po mnenju Komisije za alpinizem pri Planinski zvezi Slovenije je najuspešnejši alpinist leta 2011. Naj omenim samo nekaj vzponov. Lani je s Hansjorgom Auerjem v enem dnevu preplezal Salathe v El Capitanu. Prosto je zmogel smer Bellavista, 8c, v Zahodni Cini. V Križevniku je splezal prvenstveno tristometrsko smer Hot Line z oceno 7b+. V Paklenici je ponovil smer Agricantus, 8a, in opravil nekaj prostih ponovitev starih tehničnih smeri: Srček, IX-; Polumjesec, VII+/VIII-; Feferon VIII+; Čarovnica, VIII. Na mednarodnem srečanju plezalcev v Angliji, kjer plezajo tradicionalno, torej s sprotnim nameščanjem premičnih varoval, je plezal do težavnostne stopnje E6, med drugim tudi prvenstveno From Slovenia with Love z oceno E6, 6b. Med odpravo v Venezueli je z Maticem Obidom preplezal devet smeri, med njimi tradicionalno (brez svedrovcev) tudi novo smer Miss Acopan, 7b, 250 m.

Letošnja žirija

Carlo Caccia (Italija), novinar in alpinist; Gabriela Kühn (Poljska), literarna komparativistka, prevajalka in pomočnica direktorja filmskega festivala Srečanja z gorami; mag. Karmen Tomšič, filmska montažerka, snemalka, režiserka, kinooperaterka s statusom pri bivšem ministrstvu za kulturo in poliglotta; Boštjan Mašera, režiser; dr. Tomo Virk, profesor, pisatelj in alpinist. Prepričan sem, da bodo tudi letos na svoj račun prišli plezalci, alpinisti, ekstremisti, gorniki, ljubitelji gorske narave in pustolovčin ter vsi tisti, ki preprosto uživajo v gledanju podob lepih, odmaknjenih in divjih krajev.

Mire Steinbuch

Martuljških pet

Samotno prečenje od Kurjega vrha do Frdamanih polic

Besedilo: Ivan Vreček in Vili Ekar

Zelo objestno sva se lepega nedeljskega popoldneva s kolegom in soplezalcem Vilijem veselila na grebenu Frdamanih polic. Kot dva stara kozla, ki sta ju zdelala druga puberteta in kanček svobode, da se niti ne zavedata nevarnosti prepadnega ostenja, pogreznjenega v senčno martuljško stran, ter visečih spolzkih trat, ki strmo padajo v Kačji graben. In tudi blaženih občutkov ne, opraskanih dlani in obtolčenih kolen, ko so naju božali sončni žarki in igrivo razposajen veter z juga. Pa sem bil praznih misli in zbeganih občutkov, ker si nisem znal razložiti, ali naj se bolj veseliva srečno prehojene oziroma preplezane poti ali svojih skupnih sto enajst let. Vsaj tri leta raziskovanja in načrtovanja, ogledovanja in povpraševanja so za nama in pišem v dvojini, kajti tisto izrečeno in stisk roke sta bila najlepše, kar ponuja skrivnostno martuljško in borovško visokogorje:

"Hvala, ker si pazil name."

"Hvala enako."

Saj nisva veliko govorila, a med malico na vrhu je Vili velikokrat pripomnil:

"A si srečen, reci, da si srečen."

Ja, bil sem utrujen in hkrati srečen, zato sem ob močno popravljeni samopodobi razmišljal, da sva res zlata naveza, čeprav si tega imena ne zasluživa. Toda česar eden ne stori, stori pač drugi in ob problemih, ki jih rešujeva na podobnih težavnih prečenjih, skoraj vedno uspeva, če ne prvič, pa tretjič. Ko je potrebno, zlezeva, in kadar je nahrbtnik lažji, je vse lažje, tokrat pa je imel vsaj dvajset kilogramov. Pet litrov vode je pač pet kil, tudi vrv ni brez teže, nekaj klinov, če bi slučajno morala kje zabiti, potem pa največkrat le prijetno pozvanja za pasom in služji zgolj za moralno oporo. Da včasih le kateri ostane v steni, se ne bi hvalil.

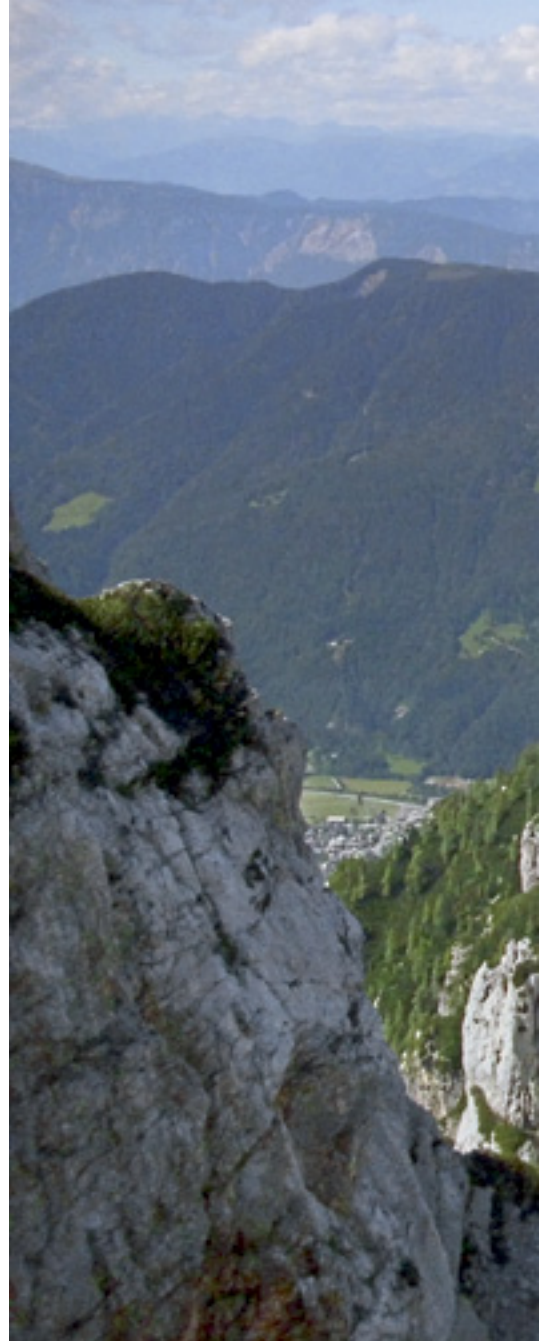
Pet martuljških vrhov: Kurji vrh, Rigljica, Rušica, Vrh nad Rudo in Frdamane police, veličastna divjina,

živa kot ognjenik, neukročena in razdražena kot osir. Ne veš, kam se bo premaknila, ko se boš dotaknil skale, skrivnostnih oblik in še bolj skrivnostnih prehodov, ki se komaj opazno zajedajo v steno med eno gredino in drugo, da je vsak uspešen prestop uspeh zase. To je bila krona najinemu večletnemu planinarjenju. Celo soprogi nama zaupata in spet pišem v dvojini, meni in mojemu soplezalcu, tako je bolj prav. Le nekaj vesta, česar midva ne – da bova najbrž zelo pozna. In tako se je zgodilo tudi tokrat.

Začenja Vili, kot vedno

Se še spomnite prijetnega gostišča ob jezeru Jasna, ki so ga vzeli meni neznani interesi? Čudovito mesto za sprostitvev po napornih turah, ki sem jih zaključeval v Krnici ali pa na vršiškem koncu. Spokojnost jezera je prekinjalo samo vpitje otročadi v mnogoterih jezikih bližnje in daljne okolice. Tam se mi je pogled večkrat ustavil na skalnatih špicah, ki kar zrastejo iz gozda in si sledijo tja do Frdamanih polic. To so Rigljica, Rušica, Vrh nad Rudo, Stržič. Ne sežejo prav visoko: tam okrog dva tisoč metrov so visoki njihovi vrhovi. Ob obiskih martuljških vršacev sem vsakič z zanimanjem opazoval divji, nazobčani greben, ki pa sem ga zaradi neugledne višine kar zapostavljal. Temeljito sem spremenil odnos do teh skalnih špic, stolpičev in gradov tedaj, ko sva s prijateljem stala na Rigljici in Rušici. Nejeverno sva zrla, kako pobočja strmo padajo v zatrep Pod srcem in na drugi strani v Krnico. Tako divje razbito, tako prvinsko naravno, tako poredko obiskano in tudi nevarno.

Praznični 25. junij je padel na soboto in z njim dolgi poletni dnevi ter primerna vremenska napoved za dvo-dnevno potepanje po tem grebenu. Na gozdni cesti pod Rogarjevim grabnom, nad Jasno, sva se z Ivanom začudeno spogledovala, ko sva si optala težke nahrbtnike s spalno vrečo, vrvmi, nekaj železja in obilico

Skriti obraz Rušice; pogled s Frdamanih polic

Foto: Ivan Vreček

vode za pričakovano vročino. Dolgoletne izkušnje jamčijo, da s seboj ne vlačiš več nobene nepotrebne krame.

Počasi sva se v zatišju stoletnih iglavcev po lovski stezi vzpenjala pod težo bremena proti Kurjemu vrhu. Samo zadnji del poti je malo strmejši. Splazila sva se skozi obroč vršnega rušja in že sva na pleši vrha nastavljala premočene hrbe poletnemu soncu.

Nadaljevala sva po rušnatem grebenu, ki je glede na pretekla leta vedno bolj poraščen, opazovala sledi gamsov in zgodaj popoldne dosegla vzhodnje stene. Lagodna hoja se je končala in sledil je obred opremljanja za varovanje. Na Rigljico sva plezala kar po smeri, ki jo je lepo opisal

pokojni Tine Mihelič. Tam sva se že večkrat vzpenjala, zato sva vedela za tistih nekaj starih klinov, ki že ob pomožni vrvici nudijo prijetno potuho. Spotoma sva le ugotavljala, da je gora ob vsakem najinem obisku vedno bolj podrta. Na vrhu sva zopet dolgo strmela v mogočen kamnit trizob, popoln izdelek tisočletnega dela narave. Preostanek dneva sva izkoristila za urejanje prenočišča pod velikimi skalnimi "strešniki". Cenena spalna vreča in armafleks sta na skrbno pripravljeni, nekoliko votli podlagi zadostovala za dober spanec v kratki poletni noči. Proti jutru so naju prebudile dežne kaplje oslABLJENE tople fronte in zmočile vse, kar ni bilo v zavetju naravnega šotorišča. Skale so se hitro osušile, saj se je rojevajoči dan bahal z neverjetno paleto zlato-rumenih odtenkov.

Nadaljevanje sva vzela zelo resno. S pomočjo vrvi sva se spustila za vrh in ravno tako ob varovanju prečila nekaj izpostavljenih mest grdo razbite vršne rezi do "galerije", kjer se greben prekucne v navpičnico do škrbine v Kotu. Tam sva se na levo, ob rušju, spustila slabih sto metrov na udobno polico. Pot do nje sva že poznala, saj sva se na tem mestu že enkrat obrnila in na ta račun turo zaključila s tavanjem v popolni temi gozdov Kurjega vrha.

Tokrat sva upoštevala prijazen nasvet in izkušnje Marka Kerna in Marijane Cuderman ter nadaljevala desno po doseženi polici, ki je postavljena v popolnoma navpično steno. Priznam, da sem gotal debele cmoke, ko sem objemal gladko steno na vsega dva stopa široki polici. Na ta način sva prihranila ogromno časa in

se izognila navezovanju ter spuščanju po vrveh.

Sedlo, ki loči Rušico od Vrha nad Rudo, tudi ne slovi po udobnosti. Na njegovo drugo stran se nama je uspelo povzpeti s pomočjo "ravnarske lestve" v škrbini, zato nisva preverjala, ali je ta prehod res samo ozek mostič nad oknom. Na ravnici med odlomi skal, preden teren vzkipi v ostenje Vrha nad Rudo, sva si v prepričanju, da je najtežji del poti za nama, privoščila dolgo poležavanje na soncu.

Vzpon sva nadaljevala po izrazitem kamninu med dvema vrhovoma in presenečeno ugotovila, da je padajoče kamenje zgladilo večino uporabnih oprimkov. Zato se je najin pristop na vršni greben pošteno zavlekel. Tam sva spoznala, da je ta gora pravzaprav ena sama velika gmota razbitih in

Po tem ostenju gre pristop na Vrh nad Rudo.

Foto: Ivan Vreček

sva sestavila kompozicijo z resnimi obrazi in z veliko krono. Kamnita krona Rigljice, skrivnostni *kevdr*, ki se zajedajo pod velike *čufe*, kamnite klade, navpične in ležeče vsevprek v sedlu med Rušico in tremi čarobnimi roglji, popolnoma navpično ostenje na zahod in skrivnostne resave, ki v vesinah padajo proti vzhodu, na martuljsko stran, po katerih se včasih prikažejo ukrivljeni rogovi zvedavih oči, češ kako si se pa ti znašel v tem pozabljenem svetu. V tem skrivnostnem svetu je prostor le za pravljico in za tiste, ki imajo radi tako "literarno" vrst, brezpogojno, z nekoliko plezanja in lazenja ter težke zahtevne hoje po neznanem brezpotju.

Zato se z Vilijem vsako leto najdeva v tem skrivnostnem svetu, le da je bil tokrat nekoliko bolj skrivnosten in spremenjen, včasih skorajda nerazpoznaven glede na pretekla leta, a toliko bolj privlačen. Kljub temu da teren že pozna, vsakokrat odkrijeva nekaj novega in tisto je spet odeto v tančico skrivnostnega, kot je skrivnostna sveta trojica: bilo je, našel si, sedaj pa razmišljaj! Dano je samo tebi, ker ti je uspelo priti sem gor in ker si odkril to, česar drugi niso, pravljico v sebi.

Vsako srečanje na tej gori je velik dogodek, ki trajno ostane v spominu. Srečala sva Davida in Urško, ki sta v navezi sestopala z Rigljice, medtem ko sva se z Vilijem pripravljala na vzpon. Najprej samo kot skrivnosten odmev med skulpturami in drugimi kamnitimi nakazami martuljskih sten, nato vetrc, pomešan z glasovi, in naenkrat sta se pojavili dve skoraj čarobni postavi med neštetimi turni na vrhu stene, v naslednjih trenutkih pa že v desnem kaminu precej nižje. Ko sem razmišljal, da bi ju že morala srečati, sta se oglasila nekje spodaj, pod nama. Prehod bo treba poiskati in trije spusti z Vrha nad Rudo – to je pa nekaj novega. "Zadnje, tretje stojišče v steni je treba narediti, sicer zmanjka vrvi v previsu," sta dejala. Razšli smo se, midva opremljena z napotki in z novim upanjem v uspeh, onadva pa sta skoraj zaključila alpinistični del ture.

krušljivih skal. Za vsak korak sva se morala izdatno prepričati. Razveselila sva se treh klinov z zanko, ki so čepeli kakšnih petnajst metrov nižje na skalnem pomolu. Ampak kako priti do njih? S seboj sva imela samo jeseničane, ki so ob vsakem udarcu kladiva skalo spreminjali v skladovnico napolitank. Zaupala sva staremu klinu in se tipaje, kot pijavki, odplazila do že omenjenega pomola, ki je še najbolj podoben v steno zalepljenemu stebri. Tam sva se zasedrila in v prazno vrgla dvojno vrv. Dvajset metrov nižje sva na udobni polički ponovno sidrala na obstoječih klinih. V naslednjem raztežaju sva dosegla sedlo. Vmesno sidranje se je izkazalo za zelo koristno, saj sva se lahko umaknila žvižgajočemu kamenju daleč od stene, ko sva za seboj potegnili vrvi.

Kar zbežala sva po rušnatem žlebu v strmi breg Frdamanih polic. Tam sva se posedla in dolgo molče strmela na prehojeno pot v silueti Rušice in Vrha nad Rudo. Neverjetno zahtevna tura!

V preostanku popoldneva sva se vzpela na vrh Frdamanih polic, se spustila na markirano pot, ki s Špika vodi v Kačji graben, in se sprehodila po gozdnati prečnici do Rogarjevega grabna.

Dan je že ugašal, ko sva si na izhodišču stisnila roki z besedami: "Še ena nepozabna, za dušo ..."

Nekaj misli o Rigljici

Na Rigljici sva si najprej zaželela fotografije z vrha, dokler je sonce še kukalo iznad Ponc, a mlečno ozadje ni dajalo dovolj kontrasta, da bi poudarilo trdo okolje na gori. Poleg robotnih oblik

Naslednji dan nadaljevanje

Rušico sva bila že spoznala, a za jutranje ogrevanje je siten, neroden in izpostavljen stolp z enko vse do vrha. Zdelo se mi je, da lazem na razvalino, podobno podirajočemu se

Spust po vrvi z Vrha nad Rudo

Foto: Ivan Vreček

"grad-kamnu", ki se je skrivnostno posmehoval najini raziskovalni vnemi, češ malo poglejta na svoj EMŠO.

Prvič na Rušici, nekaj let nazaj, sva s kolegom previdno in zadržano obseдела na vrhu, da se ne bi slučajno kaj podrlo pod nogami, tokrat pa se je na nekaterih mestih izkazala s kompaktno vsebino, ki jo je na drugi strani krasil klin za spuščanje. Pot po grebenski rezi je bila podobna hoji po rezilu žage, ob prečkanju kaminskih zaključkov, škrbin, zob, poličk, čokov in spet po ostrem grebenu do sestopa na Galerijo. David je omenil galerijo. Prej nisva vedela, da se tako imenuje, a že samo ime je tako značilno, da se nama je z Vilijem takoj posvetilo, kje sva lani odnehala. Pred navpičnim skokom nad Škrbino v kotu z edinim vprašanjem na jeziku, kam pa zdaj. Ja, kam pa zdaj? Tako kot lani, po strehi, dva raztežaja navzdol na poraščeno teraso, ki je dobro vidna s Frdamanih polic, tu pa se prehod izgubi v steni. Vili, vedno pripravljen na vse, se je ponovno lotil branja opisov iz gorniške literature Marka in Marijane, od črke do črke, od besede do besede. Tudi tu je zevala praznina, tako kot pred zaključkom te, edine police. Če ni drugega prehoda, kot sta ta praznina spodaj in previsna stena zgoraj, potem je lahko samo to, kar imava trenutno pod nogami. Vili je izpljunil *žvečilca*, ki se mu je spremenil v moko. Odpravil sem se v negotovo odkrivanje gredine iz opisov, globoko spodaj me ni več zanimalo, gor nisem videl. Kislega obraza in stisnjenih ustnic sem se oprjel borovih vej in oprimkov v steni, ki jih lani in tudi tokrat, med branjem opisov, še opazila nisva. Oprimki so postali večji in pod menoj se je narisala gredina.

Prehod v škrbino je globoko spodaj zeval skrivnostno in potuhnjeno, vzpon na lopo pod Vrhom nad Rudo pa je deloval precej odbijajoče s svojo gladko trojko. Izhod iz cretja je spet ponudil neznano upanje in malica na lopi pod Vrhom je precej dvignila moralni nivo dveh neodgovornih *old-tajmerjev*. Bila sva spoštljivo tiho, ko sva črpala moč iz konzerv, a znašla sva se pred novim problemom, ki je čakal in se rogal za neznanim dostopom na Vrh nad Rudo, da je odmevalo od sten, od spodaj navzgor, nečloveško razklano, globoko zadrto "pod srcem"

in neskončno navzgor, ko sva željno gledala na drugo stran, na sončne trate Frdamanih polic.

Še Vrh nad Rudo, a je treba

Vrh nad Rudo je dvojen. Tu so vsi vrhovi z dvema glavama in najpomembnejša je tista, po kateri je treba dol. Tokrat je tako, da mene najbolj skrbi navzgor, Vilija pa navzdol. Medtem sva že zlezla strm kamin proti vrhu in nekako improvizirala izstop po levi. Izstop iz kamina je navadno problematičen in ocenjen za eno ali dve stopnji težje. Tu sem začel drseti v strmi plošči nad kaminom, zato sem hitro naredil dva kratka skoka po navidezni *šalcah*, da sem prestopil na travnato šijo proti vrhu. Na vrhu pa bi moral biti klin za spuščanje, samo ne na tem vrhu ... Na tem vrhu se še usesti

ne moreš, ne da bi pri tem podrł skladovnice skal. Za vršnim grebenom je Vili našel klin z zanko.

Dokler vrv ni stekla, sem se počutil precej nelagodno, končno pa sva se premaknila do prvega, zelo zračnega stojišča. Stoječ na zagozdeni skali, z veliko praznega prostora pod sabo, sem poskusil odkriti še zadnje, viseče stojišče. Pred Vilijem se je usulo za pest debelo kamenje in se med padanjem razletelo. Pri poševnih spustih vedno obstaja nevarnost, da vrv potegne skale za sabo. Ni se dalo umakniti, zato je največji priletel meni v vrat. Nekaj časa sem opletal in čakal, kaj bo, potem pa sem začutil kri na vratu. Ustrašil sem se, da mi je prebilo kako večjo žilo, pa k sreči ni bilo nič resnega, vsaj v obliki velikega curka krvi ne. Pravzaprav me je rešila

ruta, zaščita pred vetrom, soncem ali padajočim kamenjem.

V neki otrplosti sva potem odvozla in razmetala vrvi za naslednji spust do visečega stojišča. Viseči štant je bil videti boljši, kot sem pričakoval, in tisti večni "v redu" je tudi Vilija pognal za meno. Trije klini v varovališču bi zdržali še vse kaj drugega kot naju. Res je, da sem v teh dveh dneh pošteno shušal, da so mi pasovi in naramnice padali z ramen, pa ne samo to, tudi hlače z riti, le nahrbtnik se mi je zdel vse težji. Na vrsto je prišel še zadnji spust preko previsa. Tudi Vili je odbingljal svoje, utrujen, crknjen, a za krepak stisk roke je še vedno dovolj moči in časa. Pa saj ni tako enostavno, adrenalin je nekoliko popustil in še malo bo treba zdržati, do prvih trat, na pogled neskončnega neba, na tisto zadovoljstvo, ki ga nosi s sabo samo uspešno prehojena planinska pot.

Vse pogosteje me načenja dvom, kolikokrat še na take poti in kje je meja človeške radovednosti, kjer lahko naredim korak čez rob, da bi se potem hvalil z nečim, česar nihče ali malokateri pozna.

To ni klasični alpinizem, hoja in plezanje. To je preprosto osvajanje

skrivnostnega in nevarnega sveta. Misel, ki se pojavi kot odmev nečesa močnejšega, mogoče sadu spoznanja, je tokrat potešena. Kot skromna misel nekega izvirnega greha, nezavedno in vabljivo: "Pridi in poskusi." Seme je bilo zasejano, "Samo še to ...", obsedenost je našla svojo realno podlago in nemirna duša je spet našla svojo

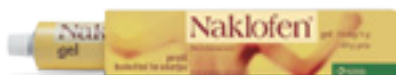
Vrh nad Rudo s Frdamanih polic, v dolini se vidi Kranjska Gora. Foto: Ivan Vreček

vero, svojo ljubezen in spoštovanje do neznanega in neodkritega. Adrenalin je začel svoj zdravilni pohod po zastanem telesu kot opoj za dušo. Saj, radovednost je človekova temeljna bivanjska lastnost. ◉

Hoja, tek in kolesarjenje so del zdravega načina življenja. Zgodi pa se, da zaradi prevelike zagnanosti, nepredvidnosti ali neogreth sklepov pride do poškodb. Najpogostejše so nategi, zvini in udarnine.

Gibanje na svežem zraku. Dobra odločitev. **KAJ PA BOLEČINA?**

Obolela mesta narahlo namažite z gelom Naklofen, saj

Proti bolečinam v mišicah in sklepih.

- ublaži bolečino,
- zmanjša oteklino, ki je lahko posledica vnetja ali poškodbe,
- izboljša gibljivost mišic in sklepov.

www.krka.si

KRKA

Pred uporabo natančno preberite navodilo! O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte z zdravnikom ali s farmacevtom.

Dragulji Sinaja

Besedilo: Olga Kolenc

Gebel Musa – Mojzesova gora, 2285 m

Globoka noč je legla nad Sinaj. Ko smo v spremstvu policije zapuščali letališče v Tabi, sem se zavedela, da vstopamo v čisto drugačen svet. Sledile so barikade iz bencinskih sodov, ležeče ovire in zapornice, policijske straže. Od časa do časa sem pogledala prijateljico Zvonko, ki je tiho sedela ob meni sredi velikega praznega kombija. Mlad, a odličen šofer je vso pot molčal. V soju žarometov sem lahko le slutila razsežnost kamnite puščave. Med potjo je sledilo še nekaj barikad. Na eni izmed njih so nam šele po prižigu luči v vozilu ročno dvignili železno zapornico. Okrog dveh zjutraj smo le prispeli na cilj, v slikovito mestece Dahab.

Nenavaden podvig

Romanje ali le planinski podvig na goro Gebel Musa, Mojzesovo goro, ki traja od dve do tri ure, je neponovljiva izkušnja. Z Zvonko sva se po nekaj dneh samostojnega raziskovanja Dahaba pridružili skupini iz Slovenije in z njo nadaljevali triurno vožnjo do hotela sredi puščave. Malo družbe nama je naposled dobro delo. Sledilo je zgodnje vstajanje že pred drugo uro zjutraj. Po krajši vožnji smo se mimo še zadnje kontrole, kjer so nam prebrskali nahrbtnike, v svetlobi naglavnih svetilk podali na goro.

Ozka makadamska cesta se najprej zložno, nato pa v dolgih zavojih vse bolj strmo vzpenja skozi povsem kamnito pokrajino. Fin prah, ki ga dvigajo pohodniki, draži oči in dihala. Pot v zgornjem delu preide v nekakšen kolovoz, vse težje se je srečevati z nepregledno vrsto kamel, ki se na eni strani vzpenjajo, na drugi pa sestopajo v dolino. Vodiči s kamelami čakajo, nas vabijo in nas v primeru težav že za majhen denar pospremijo vse do zadnje tretjine vzpona. Pot se tu za kamele konča, začenja se strmina. V tem zanimivem kaosu je potrebne kar nekaj pazljivosti.

V prehitevalnem zanosu si je vsak zase utiral korak čez velike skalne stopnice. Sledili smo svetlim lučkam, ki so kakor v procesiji kazale pot navzgor, vse do vrha, kjer so se pisale božje zapovedi. Zajel nas je čredni nagon in skozi globok, barvit skalni preduh smo dosegli poslednjo

Pogled na zgornji del Zaprtega kanjona

Foto: Olga Kolenc

Sinaj

Polotok trikotne oblike leži med Sredozemskim in Rdečim morjem ter Arabskim zalivom. Najvišja gora je Gebel Katarina, 2642 m, ki je tudi najvišja v Egiptu. Geološko je Sinaj sestavljen iz treh enot. Severni del so sipine, sedimentni depoziti in suhe soteske oz. vadiji. Druga enota, ki obsega osrednji del, je gorska veriga Gebel Maghara. Tretja, južna geološka enota, bogata z magmatskimi kamninami, je vulkanskega izvora. Kovine, kot sta baker in mangan, ter kamnine, kot so malahit, turkiz in kremen, so znali izkoriščati že faraoni. Izkoriščanje rudnih bogastev je doseglo vrh v času Srednjega kraljestva. Naravna bogastva Sinaja in njegova lega pogojujejo spor med Egiptom in Izraelom. Leta 1979, po campdavidskem sporazumu, so morali Izraelci končno umakniti svoje čete. Neodvisna mednarodna organizacija MFO še danes nadzoruje Sinaj in skrbi, da se spoštuje mirovna pogodba. Mistično in navidez nedotaknjeno gorstvo tako skriva še pet milijonov neeksplodiranih min, Italija pa vodi projekt njihovega odstranjevanja.

strmino. Pred nami je bila še zadnja tretjina. Pot se je v temi vsekakor zdela krajša, saj nismo videli, kako daleč je vrh. Ljudje z različnih koncev sveta smo drveli istemu cilju naproti. Na vsakih nekaj metrov so čakali mladi fantje in nam ponujali še zadnjo pomoč – podpiranje, vleko z rokami. Gledala sem, kako omaganemu včasih zadostuje le dober prijem, spet drugič sta izmučeno popotnico podpirala kar dva pomagača. Ob poti je bilo kar nekaj zasilnih kolib in šotorov, kjer smo se lahko okrepčali in kupili spominke. Bili smo zgodnji, pri zadnji

kolibi pod vrhom smo si privoščili malce počitka in vroč čaj.

Sončni vzhod na Gebel Musi

V tem neobičajnem prostoru se je prijetni nemir pri prisotnih še stopnjeval. Rani uri navkljub je prehajal v sleherno celico moje biti. Kolikokrat v življenju pa čakamo sončni vzhod na sinajski gori? Kolikokrat v življenju sploh čakamo jutro? Navadno ga prespimo in nikoli ne vemo zanj. Ne glede na veroizpoved je Gebel Musa s svojo okolico za vsakega pohodnika na nek način svet kraj.

V smeri vzhoda je komaj opazno vstajala zora. V njeni blede svetlobi se je pred nami na grobo izrisal mogočni masiv sinajskih gora, ki so me navdale s strahospoštovanjem. Od poslednje strmine pa do vrha nas je ločilo le še nekaj minut. Množica se je znova pognala navzgor kot izraelsko ljudstvo za Mojzesom. Ljudje vseh starosti so bili opremljeni z različno opremo, včasih primerno le za mestni sprehod. Pot smo si krajšali čez stabilne kamnite balvane in kmalu dosegli povsem oblegani vrh. Ta se v smeri prihoda malce položi, v obratni smeri pa prehaja v prepad. V nepopisni in neprehodni gneči sem se komaj prebila na skalni rob, kjer sem dočkala sončni vzhod. Ljudje so leže, sede ali stoje zrlji v nebo, se tiho pogovarjali, nekateri so meditirali ali molili. Najobčutljivejši so se zavili v tople odeje, ki so si jih sposodili tik pod vrhom. Imeli smo srečo, bilo je kar nekaj stopinj nad ničlo in skoraj brez vetra. Temperature, ki na Sinaju poleti dosežejo petdeset stopinj, se pozimi krepko spustijo, gore pa se prekrijejo s snegom in ledom.

Kamniti osamelci v puščavi Wadi Keri

Foto: Olga Kolenc

Zanimive oblike oddaljenih oblakov so kmalu zažarele, rumenooranžni barvni toni so obarvali nebo. Mehki, podolgovati oblaki so se čisto počasi razlezli preko nebesnega svoda. Barvni kontrast je dosegel vrhunec, nato pa ponovno zbledel in za vselej poniknil v svetlobi novega jutra. Čez gorski masiv se je razlila svetloba toplih bakrenih odtenkov. Gore so v dnevni svetlobi delovale kot pregnete plastelin brezkončnih razsežnosti.

Po poti 3000 stopnic

Po sestopu z zgornjega dela smo zavili levo, na pot 3000 strmih skalnih stopnic. Menda je bila to prva steza, ki je od samostana svete Katarine vodila na goro. Pisana množica, ki je sestopala z vrha, je znova pokazala, kako je pot v skalah našla naravne prehode. Pogled na neobičajne skalne oblike je bil presunljiv. Zrelí, zamolkli barvni odtenki masiva, kot da bi bili prekriti s patino, so predstavljali pravo nasprotje rožnatim osamelcem v puščavi. Kmalu smo sestopili do majhne, od daleč vidne kotanje z zanimivimi drevesi.

Sinajska puščava s poti proti kanjonu Arada

Foto: Olga Kolenc

Tu stoji, postavljena ob skalni rob, skromna domačija. Pa vendar je dom, edini dom, ki sem ga videla v vsem tem pogorju. Starec z modro ruto na glavi se je zaziral navzgor in si mislil svoje. Zdel se mi je kot čuvaj, ki čuva to sveto goro. Tu si je našel svoj čisto posebni prostor pod soncem. Grobe stopnice pod prastarimi kamnitimi oboki z ozkimi prehodi v stenah so se kmalu prevesile strmo navzdol. Obstala sem, na vse strani je drsel moj pogled in se čudil zamaknjeni množici okamnelih obrazov. Kot da so tukaj nezemeljska bitja našla svoj mir, ko so se iz nedrij zemlje pognala navzgor proti svojim bogovom. Šele ko sem ostala sama, sem se zavedela, da moram v dolino.

Ura je bila šele sedem zjutraj, jaz pa sem ob vsem doživetem povsem izgubila občutek za čas. Sonce je že pošteno grelo. Gora se je komaj v spodnjem delu razprla in nam kot na dlani končno ponudila razgled na samostan in celotno gorsko dolino. Okorne kamnite stopnice so nas vodile vse bolj strmo navzdol in pomislila sem na tiste, ki se v tem žgočem soncu podajo na pot v obratni smeri. Po sestopu v dolino se je steza naenkrat položila in pri samostanu svete Katarine smo sklenili krog te edinstvene ture.

Srečanje z beduini

Po sestopu z Mojzesove gore smo se z džipi podali v svet brez cest. Že pri prvih pravih beduinih smo si privoščili čaj in prav posebno kosilo. Kljub pomoči države še danes ostajajo nomadi, saj jim svoboda pomeni vse na svetu. Njihov statusni simbol so drobnica in kamele. Življenje temelji na plemenski skupnosti, ki iz roda v rod prenaša vrednote, kot so modrost, vera, poštenje in miren način reševanja medplemenskih sporov.

Po okusnem obedu, ki so ga nam postregli moški, smo odšli v Dvojni kanjon, imenovan Arada. Na videz mrtva puščava je v nenehni preobrazbi. Presenečeni smo obstali pred navpičnimi stenami kanjona, ki je na nekaterih delih tako ozek, da komaj dovoljuje prehod. Lokalni vodnik Mohamed je nosil na rami velik omot vrvi, s katero nam je pomagal čez gladke in navpične skale. Narava se tod ponaša s čudovitimi mojstrovina-mi nenavadnih barv in oblik. Nežni, topli odtenki barv, ki se glede na svetlobo nenehno spreminjajo, v soncu zažarijo kakor mavrica.

Izplezali smo na zgornji plato, kjer nas je znova pozdravilo žarko sonce. O kanjonu ni bilo več sledu, igra in

Zgornji del poti na Mojzesovo goro. Vrh se skriva v ozadju. Foto: Olga Kolenc

moč na videz mrtve narave sta bili vidni na vsakem koraku. Tako kot je med velikimi skalnimi balvani poniknil prvi kanjon, tako se je po par minutah hoje pred nami pojavil drugi. Spust vanj je ponovno zahteval nekaj prostega plezanja in plazenja skozi ozke skalne preduhe.

Nadaljevali smo pot po puščavi, in ko smo prispeli na cilj, se je že večerilo. Beduini so z golimi rokami zagrebli v pesek in tako prišli do skromnega dračja, s katerim so zakurili ogenj. Zadišalo je po čaju in okusnem obroku. Po prijetnem klepetu ob ognju smo se spravili k počitku pod milim nebom. Spanca pa ni in ni bilo. Nad nami je bilo neskončno globoko nebo, posejano z redkimi zvezdami. Ko je luna začela izgubljati moč, je naposled v vsej veličini zažarelo vesolje.

Puščava Wadi Keri

Nad kamnito pustinja se je zarisala zora. Beduini so že navsezgodaj zamešali testo, ga razvaljali in spekli nekakšne palačinke. Po jutranjih pripravah smo nadaljevali pot in se odpravili peš čez prostrano puščavsko ravnico. Zagazili smo v morje peska, kamor veter riše svoje značilne sledi, in se povzpeli na nekaj razgledišč. Čeprav se je bližal november, so bile temperature v puščavi še vedno visoke. Pred nami je bil dolg dan. Z džipi smo nadaljevali skozi Wadi Keri, kjer kraljujejo le

osamelci iz trših magmatskih kamnin, planote in mizaste gore. Povzpeli smo se tudi do okroglih kamnitih hišk, Nawamis, zgrajenih okoli 4500 let pred našim štetjem. Služile so za pokopavanje umrlih, nudile pa so tudi zaščito pred mrčesom in vetrom. Postali smo še pri veliki skali Hagar Maktub, skali pisav, kjer smo našli pisavo Natabejcev in Hebrejcev. V 4. stoletju pred našim štetjem so pod Mojzesovim vodstvom blodili po puščavi in iskali pot v obljubljeno deželo.

Puščavska prostranstva so nas s svojimi nadrealističnimi osamelci mavričnih barv vso pot predstavljala v neko novo dimenzijo. Narava, najboljši kipar, v mehkih kamninah kleše neponovljive stvaritve. Presenetila nas je pisana barvna paleta – od povsem bele do rdeče in malone črne, prav takšne, kakršne so obale Rdečega morja.

Sestop v dolino El Maful

Znova smo vzeli pot pod noge in se povzpeli do ozkega, na eni strani povsem belega prelaza. Pred nami se je odprl razgled na dolino El Maful, z obeh strani obdano z gorami, v daljavi za njo pa se je kot fatamorgana skrivala majhna zelena oaza. Po dokaj udobni stopničasti poti smo se spustili čez precej strm in ozek preval ter kmalu naleteli na čudovite barvne sklade. Še sreča, da nam je vroče sonce sijalo v hrbte. Dolina se v spodnjem delu

prevesi navzdol, visoke krošnje palm nas vabijo v prijazna in skromna zavetja. Tam spodaj je kristalno čist vodni izvir, ki po beduinskem verovanju izvira iz božjega očesa. Voda je zanje sveta, pomeni življenje in niti kaplje ne izlijejo v pesek. Ponovno smo bili deležni gostoljubja, saj jim obiskovalci prinašamo vsaj nekaj dodatnega zaslužka. Pod večer smo zlezli še v Zaprti kanjon, naslednji dan pa v najlepši in najdaljši Beli kanjon. Vsi kanjoni so na srečo še vedno povsem naravni, brez klinov in jeklenic ali drugih posledic posegov ljudi.

Vsaka pravljica se enkrat konča in znova smo našli pot do široke asfaltne ceste. Z nekaj kamenčki v žepu sem prinesla domov delček sveta, delček vročega Sinaja, nepozabnih spominov in mero povsem drugačnih vrednot. Morda le nekaj miru, nekaj tistega miru, ki je ljudem tam daleč v puščavi samoumeven. ○

INFORMACIJE

Gebel Musa, 2285 m

Zahtevnost: Nezahtevna pot, ki v temi in ob srečevanju s kamelami zahteva previdnost.

Oprema: Običajna pohodniška, zaščita pred soncem in vetrom.

Nadmorska višina: 2285 m

Višina izhodišča: 1570 m

Višinska razlika: 715 m

Izhodišče: Samostan svete Katarine.

Koča: Zavetišče tik pod vrhom.

Časi: Samostan svete Katarine—Gebel Musa 2–3 ure
Sestop 2 uri

Skupaj 4–5 ur

Vodnik: Alberto Siliotti: Guida all' Esplorazione del Sinai, White star, 1995.

Opis: Na goro Gebel Musa vodita dve pešpoti, ki se razcepita takoj za samostanskim obzidjem na nadmorski višini 1570 m. Običajni pristop, ki je najprimernejši za vzpon, nas usmeri naravnost po gorski dolini. Dokaj široka pot se najprej naravnost, nato pa v velikih zavojih zložno dviga navzgor in na desno, dokler ne dosežemo gorskega masiva. Malce ožja, a še vedno lepa stopničasta pot, ki nas vodi strmo navzgor, išče naravne prehode v skalovju. Vzpon po drugi poti, poti 3000 stopnic, je v vročini primeren le za vzdržljive, ki imajo dovolj tekočine v nahrbtniku. Strma in razgibana stopničasta pot, ki se dviga nad samostanom, je nadvse slikovita. Varno nas popelje skozi zanimiv in prepaden skalni masiv z nevsakdanjimi razgledi. Malce se položi le v majhni kotanji nekje na sredini, od koder se nam odpre pogled na vzhodni del gore. Pot se v vršnem delu priključi prej opisani stezi in služi predvsem za sestop.

Med Kirgizijo in Kitajsko

Pripoved o uspešni slovenski odpravi

Besedilo: Tadej Golob

Pik Bjeli, ključni del smeri – strmejši žleb z ledenim slapom in serakom nad njim. Smer tehnično ni zelo zahtevna, fizično najzahtevnejši je dvodnevni pristop do vznožja gore. Foto: Tadej Golob

Spomnim se, da sem se noč pred vzponom na vrh, zavil v spalno vrečo, na glas szasmejal. Blaž me je čudno pogledal in vprašal, kaj mi je. Najin šotor je stal približno 5000 metrov visoko na kirgiško-kitajski meji. "Na kirgiško-kitajski meji, razumeš... A ni to smešno?" Zunaj je naletaval sneg, tako kot po malem vsak večer, baterije na satelitskem telefonu so bile v zadnjih izdihljajih in z zoro naju je čakal prvi človeški pristop na goro, v vpadnici previsnih serakov, za katere je drugi Blaž pred odhodom od doma zagotavljal, da visijo čisto nekam drugam. "A da je smešno?" je čez čas vprašal.

Ljudje po petintridesetem ali pa recimo vsaj po štiridesetem letu starosti ne bi smeli več hoditi na odprave. Morali bi sprejeti zakon, ki bi to prepovedoval in bi marsikomu na ta način olajšal tisto grozno odločanje, ko te nekdo povabi na kakšno plezarijo v oddaljena gorstva in preprosto ne moreš reči ne. Člani odprave so bili večinoma Rašičani. Kirgizija, ker je poceni, ker premore neosvojene vrhove, plezalske in smučarske cilje prikladnih, ne previsokih nadmorskih višin, ki jih lahko osvojimo v treh tednih od doma do doma. Gorovje Kokshal-too v pogorju Tien Shana, severnega obronka Himalaje, kjer so leta 2008 že bili Slovenci (prej pa še Angleži in Američani) in poskušali osvojiti najvišji še deviški vrh Pik Bjeli. Ker so izviseli, bo to naš glavni cilj. Sicer pa že dve leti nisem bil nikjer, če ne štejemo Loga pod Mangartom, in če zdaj ne grem, sploh nikoli več ne bom šel.

Hernija

Ljubljana–Brnik–Istanbul–Biškek.¹ Ven na ogled mesta, pive za živce in spanje. Zjutraj se v sobi pojavi Blaž G.² in pravi, da naj stopim z njim. V njegovi sobi leži na tleh Blaž S.³ in ni videti najbolj zdrav. Blaž S., Blaž G. in jaz naj bi bili tista trojka, ki naj bi poskusila s tem Bjelim, drugi bi pa vandrali tam okrog in nabirali izkušnje, ki jim bodo prišle prav, ko bodo tudi sami dopolnili štiriinštirideset let. Hrbet, neznosne bolečine, ki se začnejo nekako v eni od ritnic in gredo potem gor po hrbtenici. Da ga zverinsko boli in da bi šel najraje domov. Gremo po Alenko, zdravnico, ki ga pogleda, potipa in pravi išias, huda oblika išiasa. Meni se je zdelo vse skupaj bolj kot kakšna hernija diska, na katero so me vezali sveži

¹ Biškek, glavno mesto Kirgizije.

² Blaž Grapar.

³ Blaž Stres.

spomini. Skupaj se odločimo, da ne bo odšel domov, pač pa ga bomo odnesli v tovornjak, ga položili na podlogo na tla ter mu dali protibolečinska in protivnetna zdravila. Ko bo ozdravel, ko se bo vnetje umirilo, bo šel z nami v gore.

"A mislite ...?"

"Ma, ja, Blaž, seveda mislimo."

Naslednje tri tedne je preležal na tleh z rahlo zamegljenim pogledom od analgetikov in seveda ni šel nikamor.

Jaz in Clint Eastwood

Vrnimo se za trenutek k našemu, se pravi najinemu šotoru na kirgiško-kitajski meji, ki ga dva dneva prej še ni bilo tam. Takrat je bil še v bazi, trideset kilometrov oddaljeni bazi, v kateri sva se z Blažem G. pripravljala za dolgi marš. Nadeval sem svoj nahrbtnik z vsem, kar bi potreboval za načrtovani petdnevni izlet, nekaj stvari pa je še ostalo zunaj.

Tabor pod Pik Bjelim, malce pod 5000 metri nad morjem, na meji s Kitajsko. Prvenstvena smer poteka po desnem delu stene, nato pa po grebenu proti levi doseže vrh. Foto: Blaž Grapar

Poskusil sem še enkrat in še enkrat, pa isto, ni šlo noter, niti nanj ne več. Potem sem stopil do Blaža S., da mu vzamem njegov nahrbtnik, ker je bil večji in ker ga »ti zdaj itak ne boš potreboval«. Pokimal je s kalnimi očmi, v katerih sta se bolečina in zavist utapljali v tramalu.⁴

"Nič ti ni treba biti fouš," sem rekel, "ker jaz s to prasico ne bom prišel nikamor, najmanj pa na vrh Bjelega."

Opotekel sem se za Blažem G., ki se je odpravil čez kakšnih dvesto višinskih metrov nasutega gramoza morene nad bazo, prve prepreke do najinega cilja. In se potem spotikal po blatu na drugi strani morene, po soteski, ki je peljala iz nje, čez ledeniške potoke in reke, ki sva jih prebredla tako, da sva se sezula, si čevlje obesila okrog vratu in stopila v vodo z dolgimi spodnjimi hlačami, zavihanimi do kolen, voda pa nama je zlezla precej višje. Po neskončnih močvirnatih

⁴ Tramal, zdravilo s protibolečinskimi učinki.

Dostop do baznega tabora spremljajo pogledi na redko obiskane gore, visoke do slabih 6000 metrov. Najvišji in najbolj znan med njimi je Kizil Asker (najvišji na fotografiji).

Foto: Blaž Grapar

travniki, skakajoč po otočkih travnatih ruš, mimo lukenj, iz katerih so gledali in žvižgali svizci, do Fersmane, petnajstkilometrskega ledenika, ki se mi ga ne da opisovati. Če ne bi Blaž G. večkrat izginil v daljavi, bi se sam že zdavnaj ustavil. Tako pa naju je noč ujela na iztekajočem se jeziku grušča v morju snega in ledu pod vzhodno steno malega Bjelega (na katerem tudi še ni bil nihče).

"Prestar sem jaz za te fore," sem rekel Blažu, ko sva se stisnila v majhen šotor in začela vleči iz nahrbtnikov *lunch* pakete.⁵ Potem sem se nekaj časa skušal spomniti, v katerem holivudskem filmu je že padel ta stavek. Verjetno v vsakem drugem. No, vsaj eden mi je potegnil, tisti, v katerem Clint Eastwood igra telesnega čuvaja ameriškega predsednika, ki mu grozi John Malkovich.

"Jaz in Clint Eastwood sva prestara za to sranje," dodam.

"Ja," reče Blaž. "A bova mesno ali zelenjavno rižoto?"

"Jaz bi raje mesno. Bi ti tudi mesno?"

"Meni je prav."

"Okej, pol pa mesno."

Epski pohod do gore sva zaključila naslednji dan, če pa s seboj ne bi vzela krpelj, ga sploh ne bi.

Daroga ploha, njet harašo

Ste vedeli, da je povprečna nadmorska višina Kirgizije 2750 metrov, kar je recimo višje, kot je vrh Škrlatice?

⁵ Zapakiran suhi obrok.

Tudi jaz nisem, dokler nisem odpotoval tja, sedel v sedemindvajset let star terenski tovornjak vojske nekdanje Sovjetske zveze znamke Ural, prijel v roke Lonely Planet for Central Asia in naletel na ta podatek. Kar precej časa sem imel na voljo, da sem naštudiral Kirgizijo, pa še sosednje Tadžikistan, Uzbekistan in Kazahstan, ker nas je dan po tistem, ko smo zapustili zadnjo vojaško kontrolno postajo, zasnežilo in ustavilo za ves dan. Na visokogorski planoti nekje 3500 metrov visoko, z gorami v ozadju, je iz beline gledal le naš oranžni ural. Iz njega smo potegnili stole in mizo, pomalicali, se slikali z Mladino in narezali lubenico, ki jih je bil poln zadnji del našega kamiona. Toliko smo jih vzeli s seboj, da smo jih jedli še ob vračanju.

Naslednje jutro je sneg še vedno vztrajal, a se je Andrej, naš ruski voznik, odločil, da požene konje. On že ve, ker navsezadnje pozimi vozi tovornjak za Gazprom po Sibiriji, in ko ta čez poletje odmrzne in je neprevozna, se vrne k družini v Kirgizijo, jo poljubi in gre prevažat turiste. Vozili smo se kakšno uro, ko se je nenadoma ustavil, se vrnil za petdeset metrov, še enkrat ustavil, pognal ... in obstal. Poskakali smo ven in tam je stal naš tovornjak, do sprednje osi

v vodi in blatu in ni bilo videti, da ga lahko kdorkoli spravi od tam.

"Ploha,"⁶ je rekel Andrej.

"Ploha?"

"Njet harašo."⁷

"Aha!"

Žizni je življenje, daroga je cesta in zdaj ploha. Njet harašo, torej.

"Visijo direkt v kuloar," je rekel Blaž G. ali pa sem bil to jaz, ne spomnim se. "Direkt."

Serakov se lahko človek v svoji glavi loti na dva načina, če se je odločil, da se sooči z njimi tudi na terenu.

A: poskuša čim dlje gledati v njih in se prepričevati, da niso tako zelo previsni in sveži, da pravzaprav ne gravitirajo v vpadnico plezanja ipd. Ali pa B: jih ignorira. No ja, obstaja še tretji način, in sicer C: se pol noči prepričuje, da niso tako zelo nevarni (A), druge pol pa, da ne obstajajo (B).

"In kaj bomo zdaj?"

Andrej je skomignil z rameni in potegnil s kamiona deske ter dve hidravlični dvigalki. Malo je odkopal eno kolo, ki ga je takoj zalilo jezerce, nastavil dvigalko na desko in njen konec na matico na kolesu tovornjaka, malo napumpal ... Naredilo

je svamp in deska se je pogreznila v blato. Kljub temu smo nekaj časa še poskušali s to foro, rezultata pa ni bilo. Ural je čepel, kjer je občepel. Edini napredek je bil ta, da se je Blaž G. medtem priučil dela z dvigalko.

Potem je nekomu (spet ne vem, komu) kapnilo, da bi morali najprej učvrstiti brežine ob kolesu. Pa smo še malo odkopali vzorčno kolo, z obale bližnjega potoka prinesli kamenje in ga podložili pod deske. Malo napumpali ... Naredilo je svamp, deske so šle noter, ampak ne čisto noter, in kolo se je za mišjo dlačico dvignilo. Potem smo pod to isto kolo z železnimi palicami našokali kamenje. To smo ponavljali do večera, ko je sprednje levo kolo že skoraj v celoti gledalo ven. Spat smo šli utrujeni in blatni, a zadovoljni z opravljenim. Če bi bili namesto nas tam kakšni razvajeni Angleži, smo si rekli, ali pa celo Italijani (bog ne daj Francozi), ne bi nikoli zlezli ven.

Ponoči so miši puncam zgrizle spalko.

Zjutraj je Andrej vžgal urala, pognal in se ni premaknil. Sprednja os je še vedno čepela v blatu.

Avtor članka med sestopom z aklimatizacijskega vrha. Foto: Blaž Grapar

⁶ Slabo.

⁷ Ni dobro.

Opravljeni vzponi:

Slovenska smer, 4/V, 600 m, Pik Bjeli (5697 m) – prvenstvena smer in prvi vzpon na goro; Blaž Grapar, Tadej Golob

Arbuz, 60°/40–50°, 450 m, Pik Oleg (4950 m) – prvenstvena smer; Urša Erman, Peter Bajec, Tina Leskošek

Pik Lenčka (4621 m), Pik Greta (4725 m) – prvi vzponi in smučarski spusti; Alenka Klemenčič, Miha Lapanja

Pik Obzorni (5156 m) – prvi smučarski spust; Alenka Klemenčič, Miha Lapanja, Urša Erman

Pik Alpini (4578 m), Pik Lvitsa (4631 m), Pik Lyev (4710 m) – več članov odprave

Pik Bjeli

Sklenila sva, da se ob odhodu iz šotora ne bova navezala. Če so kje špaltne, bodo itak pokrite, se pravi nenevarne (torej fora B). Bile so in ob vračanju sva navezana dvakrat zarinila vanje. Dvesto višinskih metrov do prvega kuloarčka, nato prebijanje opasti, da sva zlezla na plato, ki je peljal do drugega kuloarčka in pod

serake. Sredi tega snežnega jezika je stal približno osemmetrski slap, en tak detalj iz Centralca v Tamarju,⁸ ki ga je kot prvi preplezal Blaž G., ker je mene navijalo na stranišče, pa nisva hotela izgubljati časa še s tem. Počepnil sem šele naslednji dan. Ta raztežaj se je končal pod grozljivo, ven visečo ledeno klado, pod katero sva prečila proti desni do njenega konca in začetka pobočja, ki je peljalo proti vrhu. Edina skrb, ki sva jo še imela nad seboj, je bila, ali greva proti pravemu vrhu. Od spodaj je bilo namreč videti, kot da je najvišji vrh Pik Bjelega kamnita špica na levi, pod katero so pred leti obrnili neki ameriški važiči (važiči zato, ker so potem vrh preimenovali, pa čeprav je že imel ime in čeprav niso prišli nanj), vendar se je z napredovanjem pokazalo, da ima najin Mont Blanc ustrezen, lep, bel in kopast vrh naravnost nad nama.

Ne vem točno, koliko je bila ura, ko sva zlezla nanj. Pobrala sva vzorce snega, ki jih je Blaž S. potreboval za neke svoje biološke raziskave, se potrepjala po ramenih: "Ej, stari, jebemti ..." in odhitela v dolino. Po kakšnih desetih metrih spusta sem se spomnil vseh tistih vzponov, ko smo

bežali z vrhov in mi je bilo vedno žal, da nisem ostal tam malo dlje, da bi malo podoživel zadevo. Ustavil sem se in se skušal prepustiti trenutku, ko je s kitajske strani zagrmelo. Pod nama je bilo že vse črno in povsod okrog so se dvigovali stebri nevihtnih oblakov. Pa drugič.

Še na kratko – tovarnjak smo po isti metodi spravili ven tretji dan. Midva sva se v bazo vrnila peti dan po odhodu iz baznega tabora in malo pred njo srečala Angleže, ki so v Kirgizijo prišli osvojiti še zadnjo povsem samostojno goro pogorja Kokshal-too, Pik Bjeli. V bazi ni bilo veliko ljudi, ker so se ukvarjali s svojimi načrti in jih tudi uresničili (glej okvirček). V nekaj dneh, kolikor smo jih še preživeli v bazi, smo raziskali njeno okolico in odkrili čudovite balvane. Zadnji večer smo ob potoku našli ostanke telegrafskega droga, ga privlekli v bazo, zakurili ogenj in odkrili, da zna naša kuharica, Ukrajinka Tanja, krasno igrati na kitaro in prepevati pesmi o žizniju,⁹ ki je kakor daroga.¹⁰ Blažu S. so takoj po vrnitvi v domovino operirali hernijo in zdaj že lahko nosi lažje nahrbtnike. ◉

⁹ Življenje.

¹⁰ Cesta.

⁸ Centralni slap v Tamarju.

Hribi na levem bregu

Celje kot planinsko mesto

Besedilo: Andreja Erdlen

Kaj ima Celje, knežje mesto z bogato zgodovino ob sotočju rek Savinje in Voglajne, poznano po celjskih grofih, skupnega s Planinskim vestnikom? Na grad bi šli iskat viteze? So tam sploh kakšni hribi? To so me vprašali nekateri, ki v Celju sploh še niso bili ali pa so peljali mimo po avtocesti in niso opazili le 532 metrov visoke Vipote, katere stene strmo padajo proti soteski Savinje, niti 718 metrov visoke Grmade s križem na vrhu, na kateri se lahko ustavi pogled opazovalca, ali 700 metrov visokega Srebotnika. V času smučarske sezone ste verjetno z avtoceste videli razsvetljeno pobočje 834 metrov visokega Tovstega vrha za nočno smuko pri hotelu Celjska koča.

Tisti, ki ste se že peljali z vlakom od Ljubljane do Celja, se boste morda spomnili na sotesko med Laškim in Celjem, kjer je prostora res le za cesto, Savinjo in železnico ob njej. Savinja, ki izvira pod Okrešljem kot slap Rinka, je bila dolga leta

pomembna za splavarje (kip Splavarja pri mostu ob Savinjskem nabrežju), s poplavami pa je prebivalcem mesta že povzročila nemalo nevšečnosti. V Celju napravi oster zavoj, se obrne proti jugu in se v Zidanem Mostu izlije v Savo. Koliko mostov je v Zidanem

Mostu čez Savo? Nobenega, vsi so čez Savinjo! Sotesko Savinje omejujejo gore – ali pa vsaj hribi. Po teh, na levem bregu Savinje, se bomo sprehodili tudi mi. Vsi so dostopni peš iz Celja (dostop si lahko nekoliko skrajšamo z avtomobilom), tako da je to resnično pravi raj za pohodnike, gorske kolesarje in smučarje. Celo alpinisti najdejo kaj zase.

Pogled nazaj ...

Morda ste že obiskali Celjski grad na Grajskem hribu? Pred leti so ga obnovili, ponuja enega najlepših pogledov na mesto z okoli 38.000 prebivalci, na njem pa je urejena tudi restavracija.

Na območju Celja so našli ostanke iz stare železne dobe, pod Miklavževim hribom je bilo močno keltsko naselje, kjer so kovali noriški denar. Ko so območje zasedli Rimljani, so mesto, v katerem so kasneje seveda našli veliko ostankov iz antike, poimenovali Celeia. Ostanki iz rimskih časov so tudi na Vipoti. Srednjeveško naselje, ki je nastalo na ostankih antičnega mesta, je kot Celje prvič omenjeno v letih 1122–1137, pravi razcvet pa je doživelo v času celjskih grofov, ki so

Savinje

Grmada s Celjem Foto: Andreja Erdlen

si kot državni knezi nabrali veliko bogastva in se povzpeli v času vladavine Hermana II. V 18. stoletju je rodbina izumrla, zadnji grof je bil Ulrik II.

V zadnjih letih so "odkrili" znano Celjanko Almo Karlin – svetovno popotnico, pisateljico, poliglotko, ki se je rodila leta 1889 v Celju, osem let potovala po svetu in leta 1950 umrla v Pečovniku pri Celju. Nasproti železniške postaje, pred hotelom Evropa je kip te pisateljice, katere dela so bila prevedena v več jezikov, v naravni velikosti. S kovčkom v roki, v katerem je Erika, kot je imenovala svoj pisalni stroj, stoji in pričakujoče gleda v mimoidoče, kakor da bi hotela z njimi na pot. Pa pojdimo ...

Planinstvo včasih in danes

Začetek organiziranega planinstva v Celju sega v 19. stoletje. Prvi predsednik Savinjske podružnice Slovenskega planinskega društva je bil Fran Kocbek, po katerem se imenuje Kocbekov dom na Korošici. Veliko

zaslug za planinstvo ima še nekaj znanih imen: Johannes Frischauf, prvoprstopnik na nekatere vrhove v Kamniških Alpah, pobudnik za nadelavo poti in planinskih koč, pisec knjig o Kamniških Alpah, ter zgodovinar Tine Orel, ki je bil trideset let urednik Planinskega vestnika.

Na mestu, kjer danes stoji hotel Celjska koča, je bila prva postojanka že v letih 1924–1925 (vmes jo je uničil požar). Sedanja generacija planincev se spominja Celjske koče, odprte leta 1948. Leta 2006 so jo porušili in še v istem letu odprli hotel Celjska koča. Z leti je v Celju nastalo šest društev, ki skrbijo za poti na bližnje vrhove. Tako celjski planinci nabirajo kondicijo na Celjski planinski poti, ki jo vzdržuje PD Grmada Celje. V reportaži bomo spoznali štiri vrhove, ki jih lahko obiščemo v enem dnevu, kar vam bo vzelo približno osem ur hoje, je pa tudi vsak vrh zase zanimiv izlet. Vsi so obvezne točke obhodnice Križem kražem po Posavskem hribovju (MDO zasavskih PD), Tovst je tudi neobvezna točka Savinjske planinske poti (MDO Savinjske). PD Grmada Celje je izdalo knjižico 300 vrhov – povzpeti se je treba na vseh deset Grmad v Sloveniji in poiskati še 290 drugih vrhov, pri katerih višina ni pomembna. Pot na vse opisane vrhove lahko začnemo kar na avtobusni ali železniški postaji, do parkirišča v Zagradu pa bomo po pešpoti ob železnici po levem bregu Savinje hodili približno dvajset minut z avtobusne in petnajst minut z železniške postaje.

Za vroče poletne dni ...

Za tiste, ki nimate strahu pred jeklenicami in klini, je še posebej v poletni vročini nadvse zanimiva pot po Hudičevem grabnu. Graben, po katerem teče Hudičev potok, razdvajata Srebotnik in Bavč. Slednji ni planinsko "obdelan", saj so se planinci in lovci dogovorili, da morajo imeti tudi živali nekaj prostora čisto zase. Pozimi ali pa za sestop zahtevne poti skozi Hudičev graben, označene s trikotnikom s klicajem, ne priporočam.

Dostop do Hudičevega grabna je iz Celja nekoliko dolg in zaradi hoje po asfaltni cesti dolgočasen, lahko pa se zapeljete do Zagrada in naprej proti Štoram še dober kilometer ter avto pustite v bližini avtobusnega postajališča. Po cesti nadaljujete desno (napis Hudičev graben), po nekaj sto metrih pa vas znak na drevesu ponovno usmeri desno. Pot vodi v gozd, najprej ob ograji, v nekaj minutah

Celjska planinska pot – CPP

CPP poteka od mostu čez Savinjo v Celju po Pelikanovi poti do Starega grada in se nadaljuje skozi Osenco in Pečovje na Srebotnik. Z vrha se spusti do sotočja potočkov, ki se zlivata v Hudičev graben, in spet vzpne na Tovsti vrh. Mimo Zorkovega kamnoloma se spusti do Pečovniške koče, dvigne na vrh Grmade in gre nazaj mimo hotela Celjska koča po grebenu Rifengozda do kmetije Ivanjkovič. Zadnji vzpon je na Vipoto, nato se pot spusti do Savinje in vrne ob reki do izhodišča v Celju.

prečkate travnik in pridete v gozd do Hudičevega potoka. Markacij je malo, a steza vodi dobresedno po grabnu, zdaj po eni, zdaj po drugi strani, včasih pa kar po potoku. Ko se soteska zoži, pridete do klinov in jeklenic. Za prve bi v lepem, suhem vremenu skoraj rekli, da so nepotrebni, kasneje pa pridete do prehodov, kjer brez njih napredovanje skoraj ne bi bilo mogoče. Najzanimivejše – in pravzaprav edino resno nevarno – je mesto, kjer se po steni nad potokom vzpnete po klinih do mosta, po katerem nato prečkate potok. Lestveni klini so nameščeni na gosto, jeklenice so zanesljive, tako da prehod ni problematičen, samovarovanje pa za otroke gotovo ne bo odveč! Ko prečkate potok, kmalu pridete do naslednjih klinov in jeklenic, nato se soteska razširi. Lahko zavijete levo, strmo v hrib in se v pol ure mimo skale Turnske peči povzpnete na vrh Srebotnika (skupaj boste potrebovali približno uro in pol od začetka poti v gozdu). Če pa so vaš cilj Pečovniška koča, hotel Celjska koča, Tovsti vrh ali Grmada, lahko zavijete desno. Spomladi vas bo na poti spremljal vonj čemaža, v poletni vročini pa je prijetno hladna.

Mogočna drevesa, nežne cvetlice, domovanje svetovne popotnice

Po opisanem območju hribov nad Celjem boste hodili v mogočnih gozdovih, opazovali (morda tudi premagovali) boste stene, strma pobočja, prečkali travnike s čudovitim cvetjem in uživali v razgledih – čeprav so vsi vrhovi porasli z gozdom, se vam odkrivajo z razglednih točk. Na poti na Vipoto boste naleteli na Pečovniško kraljico, skoraj 50 metrov visoko duglazijo, na poti proti Grmadi pa na okoli dvesto let staro Trobiševo bukev. Nemara se vam bo zdelo čudno, ko boste hodili

Pot skozi Hudičev graben Foto: Bojan Leskovšek

in hodili, a še vedno po istem naselju – Pečovnik je zelo razloženo naselje, ki pa ima le 270 prebivalcev.

Opazili boste številne cvetice, tudi zaščitene – črni teloh, pasji zob, kranjsko in brstično lilijo, avrikelj, alpski volčin in še katero. Pot čez vrh Grmade je uvrščena v področje Natura 2000.

Pečovniška koča Foto: Andreja Erdlen

Morda pa boste izbrali pot pod Grmade, ki vodi mimo hiše v Pečovniku, v kateri je zadnja leta bivala in umrla svetovna popotnica Alma Karlin. Številke 44 ni na stavbi niti ni nobene spominske table, hiša pa je bila pred leti obnovljena. Alma Karlin je pokopana na Svetini, ki jo nekateri opisujejo kot najlepšo slovensko vas. Do nje je s Tovstega vrha le pol ure hoje, od Pečovniške kočice pa nekaj minut več. Almin dom, hotel na prijetni lokaciji nad vasjo na Ramanci, je že nekaj let zaprt.

Zanimivosti ob poteh

V branje priporočam knjigo Ane Wambrechtsammer Danes grofje Celjski in nikdar več. (Mladinska knjiga, 1992).

Duglazija – Pečovniška kraljica, 50 metrov visoko drevo na poti na Vipoto.

Trobiševa bukev – okoli 200 let staro drevo na poti pod Grmade.

Hiša Alme Karlin v Pečovniku – na poti na Grmade iz Zagrada.

Hudičev graben – soteska z zavarovano potjo.

Marijina kapelica – ob poti na Srebotnik.

Kje bi si privezali dušo?

Planinsko društvo Grmada oskrbuje Pečovniško kočico pod vrhom Grmade, kjer boste postreženi po planinsko. Ob sobotah, nedeljah in praznikih dežurajo člani PD Grmada Celje, na voljo je tudi 25 ležišč. Lahko pa se odpravite do hotela Celjska kočica, kjer je sicer vzdušje morda manj planinsko in zlasti pozimi bolj smučarsko, leži pa na lepi točki. Iz restavracije je lep pogled na Grmade.

Če ne hodite ...

Kolesarji lahko kolesarijo iz Laškega v Štore, iz Celja v Šentjur itn., skratka, poti je veliko, treba si je samo priskrbeti karto in veselo na pot. Alpinisti se preizkušajo v stenah Srebotnika in Grmade, kjer pa so smeri zelo težke. V steni Vipote tik nad železniško progo v Tremarjih je plezališče, kjer svoje prve plezalne izkušnje pridobivajo skoraj vsi kandidati celjskih alpinističnih šol.

Ob hotelu Celjska kočica sta urejena smučišče in sankališče za najmlajše (otroški poligon s tekočim trakom), zahtevnejši smučarji pa se spuščajo po pobočju Tovstega vrha. Poleti sta na voljo poletno sankališče ali dričanje s tubami, v bližini pa sta urejeni gobarska in gozdna učna pot. ○

INFORMACIJE

Koči: Pečovniška kočica na Grmadi, 620 m, telefon 031 383 591, pdgrmada@siol.net; hotel Celjska kočica, 650 m, telefon 041 718 274, info@celjska-koca.si, <http://www.celjska-koca.si/>.

Vodnik: Marjan Pergar: Posavsko hribovje. Ljubljana, PZS, 2004.

Zemljevida: Posavsko hribovje, zahodni del, Menina–Ostrež–Kum, PZS, 1:50.000; Celjska kotlina, Posavsko hribovje, Voglajnsko in Sotelsko gričevje, Izletniška karta, Geodetski zavod Slovenije, 1:50.000.

Srebotnik, 700 m

SLO Posavsko hribovje

Kljub skromni nadmorski višini je Srebotnik lahko zlasti v zimskih razmerah zelo zahtevna tura. Rahlo poraščen vrh, ki se dviguje nad Bojanskim potokom na vzhodu in Hudičevim grabnom na zahodu, je namreč na južno stran dokaj prepaden in z jugozahodne strani dostopen samo alpinstom. Zaradi stene je opaznejši kakor le nekaj metrov nižji Bavč zahodno in Bojanski hrib

vzhodno od njega. Na Srebotnik se lahko povzpnejo z dveh strani; od Celjske oziroma Pečovniške koče na zahodu nam bodo v zadnjem delu poti v pomoč jeklenice. Na vrhu sta klopca, s katere lahko uživamo v razgledu, in skrinjica z vpisno knjigo in žigom. Če žiga ni, ga dobite v Pečovniški koči na Grmadi, do katere je z vrha slabo uro hoje. Od vzhoda iz Celja nas na Srebotnik pripelje Celjska

planinska pot (CPP), lahko pa pristopimo po poti skozi Hudičev graben, opisani spodaj.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Nadmorska višina: 700 m

Višina izhodišča: okoli 270 m

Višinska razlika: 430 m

Izhodišče: Zaselek Zvodno.

Do sem se pripeljemo iz centra

Celja v smeri Laškega, prečkamo Savinjo, pri semaforju v Polulah zavijemo levo, gremo drugič čez Savinjo, za mostom takoj desno in v Zagradu (desno večje, neasfaltirano parkirišče) skozi podvoz pod železnico. Po približno 1300 m opazimo znak za Suhi potok (desno), mi pa lahko še nekaj časa sledimo cesti naravnost oziroma desno (smer Hudičev graben) in parkiramo ob cesti (ni veliko prostora).

WGS84: 46,208504, 15,288619.

Koče: Na opisani trasi ni koč.

Časi: Zvodno–Srebotnik 1.10 ure

Srebotnik–Zvodno 50 min

Skupaj 2 uri

Sezona: Kopni letni časi.

Vodnik: Marjan Pergar: Posavsko hribovje. PZS, 2004.

Zemljevida: Posavsko hribovje, zahodni del, Menina–Ostrež–Kum, 1 : 50.000; Celjska kotlina, Posavsko hribovje, Voglajnsko in Sotelsko gričevje, Izletniška karta, 1 : 50.000.

Južna stena Srebotnika, v ozadju Celje Foto: Andreja Erdlen

Tovsti vrh (Tovst), 834 m

SLO Posavsko hribovje

Pobočja najvišjega vrha v okolici, ki se dviga nad novim hotelom Celjska koča, v dobrih snežnih razmerah izkoriščajo smučarji. Tovsti vrh, na katerem je skrinjica z vpisno knjigo in žigom, je poraščen, tik pod njim pa je prijetna razgledna točka. Dostopen je tudi iz

Laškega, v dobre pol ure pa z njega dosežemo vasico Svetina, zadnje počivališče svetovne popotnice Alme Karlin.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Nadmorska višina: 834 m

Višina izhodišča: okoli 260 m

Višinska razlika: 570 m

Izhodišče: Zaselek Zagrad. Do sem

se pripeljemo iz centra Celja

v smeri Laškega, prečkamo

Savinjo, pri semaforju v Polulah

zavijemo levo, gremo drugič čez

Savinjo, za mostom takoj desno

in v Zagradu (desno večje, neasfaltirano parkirišče) skozi podvoz pod železnico. Po približno 1300 m opazimo znak za Suhi potok (desno) in parkiramo v bližini avtobusnega postajališča. Tu ni veliko prostora, zato lahko avto pustimo na neasfaltiranem parkirišču v Zagradu ter gremo peš 1300 m po cesti do križišča poti v Suhi potok, Hudičev graben in na Stari grad. WGS84: 46,211862, 15,27876.

Koči: Pečovniška koča na Grmadi, 620 m, telefon 031 383 591, pdgrmada@siol.net; hotel Celjska koča, 650 m, telefon 041 718 274, info@celjska-koca.si.

Časi: Zagrad–Tovsti vrh 1.30 ure
Tovsti vrh–Celjska koča–izhodišče 1.20 ure
Skupaj 3 ure

Sezona: Kopni letni časi.

Zemljevida: Posavsko hribovje, zahodni del, Menina–Ostrež–Kum, 1 : 50.000; Celjska kotlina, Posavsko hribovje, Voglajnsko in Sotelsko gričevje, Izletniška karta, 1 : 50.000.

Tovsti vrh nad Celjsko kočo Foto: Bojan Leskovšek

Opis: Pri spomeniku NOB (tabla za Hudičev graben) zavijemo desno v gozd. Pot nas ob ograji vodi do travnika, ki ga prečkamo in v nekaj minutah smo pri Hudičevem grabnu oz. Hudičevem potoku. Po prečkanju potoka (oznaka za Srebotnik) zavijemo levo, gremo mimo vodnega zbiralnika in strmo navzgor po široki poti. Na križišču se priključimo Celjski planinski poti (CPP), ki prihaja od Starega gradu, in zavijemo desno. Pot je označena tudi kot Barbarina pot (zeleno table), ki sicer vodi na Svetino. Udobni stezi sledimo do odcepa za vrh Srebotnika (Barbarina pot se nadaljuje proti Svetini), kjer zagrizemo strmo v hrib in v 20 min dosežemo vrh.

Na Srebotnik lahko gremo tudi po Celjski planinski poti mimo Starega gradu, skozi Osenco do vasi Pečovje in se, ko prečkamo travnik, priključimo zgoraj opisani poti. Do Srebotnika bomo hodili tri ure. Ali pa gremo po Hudičevem grabnu (zelo zahtevna pot po strugi potoka, opis v reportaži) in se, ko se soteska razširi, vzpnemo levo po poti na vrha.

Sestop: Sestopimo lahko po isti poti ali pa na jugozahodno stran, kjer so nam v zgornjem, začetnem delu pri sestopu v pomoč jeklenice. Gremo mimo odcepa za Hudičev graben in

se na makadamski cesti na križišču napotimo levo, proti Štoram in Celju. Ponovno smo na Barbarini poti, pod nami žubori Bojanski potok. Steza vodi po pobočju Srebotnika, mimo v

skalo vklesane kapelice sv. Marije, pri kateri so vpisna knjiga, miza in klop. Le nekaj metrov za tem smo spet na križišču – zavijemo desno navzdol po poti, po kateri smo prišli (levo Srebotnik).

Andreja Erdlen

Tovsti vrh (Tovst), 834 m

Opis: S ceste zavijemo desno (oznaka Suhi potok) na široko makadamsko cesto, ki po približno 15 min zavije desno, nas pa markacije usmerijo levo, mimo kamnoloma v gozd. Pot pelje nekaj časa ob ograji, nad opuščenim kamnolomom, potem pa se vzpenjamo po soteski Suhega potoka med Grmado, 718 m, na zahodni in Bavčem, 694 m, na vzhodni strani. Na križišču zavijemo levo (desno Pečovniška koča), prečkamo potok ter v nekaj minutah dosežemo cesto in še eno razpotje. Sledimo oznakam za Tovsti vrh (30 minut). Po nekaj minutah nas pot s ceste popelje v gozd, še enkrat prečka cesto in v 20 min prispemo na vrh.

Sestop: Sestopimo zahodno do hotela Celjska koča, se po cesti vrnemo do razpotja, kjer smo pri vzponu prvič prečkali makadamsko cesto, in sestopimo po poti vzpona. Lahko pa se

vrnemo tudi mimo Pečovniške koče do poti skozi Suhi potok in po njej do izhodišča.

Andreja Erdlen

Grmada, 718 m

SLO Posavsko hribovje

Prepoznavna piramidasta gora nad Celjem ima na vrhu skrinjico z vpisno knjigo in žigom, deset metrov visok križ ter zvonček želja. Pod vrhom, s katerega je obsežen razgled na

vse strani, stoji Pečovniška koča. Grmada spada med najbolj priljubljene točke celjskih pohodnikov, v njenih stenah pa se učijo in svoje sposobnosti preizkušajo domači alpinisti.

Vrh Grmade Foto: Andreja Erdlen

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Del, ki pripelje direktno na vrh Grmade, pelje po strmem pobočju, zato ga v mokrem ali poledenelem odsvetujem.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Nadmorska višina: 718 m

Višina izhodišča: okoli 250 m

Višinska razlika: 460 m

Izhodišče: Zaselek Zagrad. Do sem se pripeljemo iz centra Celja v smeri Laškega, prečkamo Savinjo, pri semaforju v Polulah zavijemo levo, gremo drugič čez Savinjo, za mostom takoj desno in v Zagradu parkiramo na večjem neasfaltiranem parkirišču na desni. Lahko pa se zapeljemo še malo naprej skozi podvoz pod železnico (levo) in parkiramo pri gasilskem domu v vasi Pečovnik. WGS84: 46,207305, 15,262501.

Koči: Pečovniška koča na Grmadi, 620 m, telefon 031 383 591, pdgrmada@siol.net; hotel Celjska koča, 650 m, telefon 041 718 274, info@celjska-koca.si.

Časi: Zagrad–Grmada 1.15 ure
Grmada–Pečovniška koča–Zagrad 1 ura
Skupaj 2–2.30 ure
ali

Zagrad–Pečovniška koča–Grmada 1.30 ure

Grmada–Pečovniška koča–Zagrad 1 ura

Skupaj 2–2.30 ure

Sezona: Kopni letni časi.

Vodnik: Marjan Pergar: Posavsko hribovje. PZS, 2004.

Zemljevida: Posavsko hribovje, zahodni del, Menina–Ostrež–Kum, 1 : 50.000; Celjska kotlina, Posavsko hribovje, Voglajnsko in Sotelsko gričevje, Izletniška karta, 1 : 50.000.

Vipota, 532 m

SLO Posavsko hribovje

Duglazija Pečovniška kraljica, okoli 50 m visoko drevo ob poti na Vipoto Foto: Andreja Erdlen

Najnižji med štirimi opisanimi vrhovi je bil poznan že Rimljanom. Pobočje na severni in severozahodni strani strmo pada proti Savinji, poti na vrh pa sta speljani po blažjem terenu z zahoda in juga. V starih zapisih je navedeno, da je bil v skale Vipote odtisnjen lik boga Mitre, ki so mu domačini žrtvovali bike. Lika še vedno niso našli, a nekje prav gotovo je. Morda ga boste našli prav vi? Na razglednem vrhu je skrinjica z vpisno knjigo in žigom, odpočijemo pa si lahko na klopci.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Nadmorska višina: 532 m

Višina izhodišča: okoli 250 m

Višinska razlika: 280 m

Izhodišče: Zaselek Zagrad. Do sem se pripeljemo iz centra

Celja v smeri Laškega, prečkamo Savinjo, pri semaforju v Polulah zavijemo levo, gremo drugič čez Savinjo, za mostom takoj desno in v Zagradu parkiramo na večjem neasfaltiranem parkirišču na desni. WGS84: 46,212738, 15,267119.

Koče: Na opisani trasi ni koč.

Časi: Zagrad–Vipota 1 ura

Vipota–Zagrad 40 min

Skupaj 1.40 ure

ali

Zagrad–Vipota 1 ura

Vipota–Pečovniška koča–

Zagrad 2 uri

Skupaj 3 ure

Sezona: Kopni letni časi.

Vodnik: Marjan Pergar: Posavsko hribovje. PZS, 2004.

Zemljevida: Posavsko hribovje, zahodni del, Menina–Ostrež–Kum, 1 : 50.000; Celjska kotlina, Posavsko hribovje, Voglajnsko in Sotelsko gričevje, Izletniška karta, 1 : 50.000.

Opis: S parkirišča gremo skozi podvoz pod železnico do gasilskega doma in mimo hiš desno v hrib. Pot nas pripelje do asfaltne ceste, po kateri gremo do naslednjega odcepa v desno, ko se pričnemo vzpenjati po več kot 180 nadelanih širokih stopnicah ob robu gozda. Tik preden dosežemo širšo makadamsko cesto, na levi opazimo obnovljeno hišo Pečovnik 44, zadnji dom v Celju rojene Alme Karlin, vendar na njej ni hišne številke niti spominske table. Po tej makadamski cesti nadaljujemo desno do križa, kjer imamo dve možnosti: lahko zavijemo levo in se zagrizemo v strmino, kjer nas tik pod vrhom čaka celo nekaj klinov, ali pa pri križu nadaljujemo naravnost, spet po širokih, nadelanih stopnicah do naslednje ceste, ki nas mimo 200 let stare Trobiševe bukve pripelje do križišča, kjer zavijemo levo za Pečovniško kočo pod Grmado (desno hotel Celjska koča).

Pečovniško kočo dosežemo v približno eni uri od izhodišča, do vrha Grmade pa od koče hodimo še približno 20 min.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona mimo Pečovniške koče, lahko pa gremo od koče do poti po Suhem potoku, vendar

moramo v tem primeru po cesti nazaj do avtomobila.

Andreja Erdlen

Opis: S parkirišča gremo po cesti vzporedno z železniško progo do tretjega podvoza, nato pod železnico in še približno 10 min po asfaltni cesti ob Pečovniškem potoku, mimo opuščenega industrijskega objekta na desni do cestnega ovinka, kjer nas puščica usmeri desno v gozd. Kmalu za cesto naletimo na tablo, ki nas opozarja na Pečovniško kraljico, mogočno, okoli 50 metrov visoko duglazijo. Pot se v širokih ključih vzpenja do naslednjega odcepa za Vipoto, kjer gremo desno in se mimo odcepa za Tovsti vrh skozi gozd vzpnemo na vrh.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona ali pa nadaljujemo sestop do Pečovniške koče, mimo hotela Celjska koča in se po južni poti pod Grmado vrnemo do izhodišča.

Andreja Erdlen

Krniška glavica/Jof di Sompdogna, 1889 m

Zahodne
Julijske Alpe

Za pravljicne, ne prenaporne zimske poglede na severna ostenja Montaža je idealna sramežljiva Krniška glavica med Zajzero in Dunjo, ki se dviguje med prelazom Rudni vrh/Sella di Sompdogna in Montaževo skupino. Za udobje na poti poskrbi priljubljena

koča Grego, za varnost gozd, ki seže skoraj do vrha in dela turo primerno tudi v svežem snegu, za zgodovinske reminiscence ostanki italijanskih vojaških položajev iz prve svetovne vojne, za vse ostalo pa visokogorska kulisa v ozadju. Obvezno v lepem vremenu!

Zahtevnost: Zmerno zahteven turni smuk, ki večinoma poteka skozi gozd. Previdni moramo biti na strmini nad Rudnim vrhom in na bolj izpostavljenih zadnjih metrih pod vrhom.

Oprema: Osnovna turnosmučarska in plazovna oprema, za vršni del vzpona včasih tudi cepin in dereze.

Višina: 1889 m

Višina izhodišča: 1004 m

Višinska razlika: 900 m

Izhodišče: Parkirišče na koncu Zajzere. Za Trbižem v Žabnicah/Camporosso zavijemo levo, v Ovčji vasi/Valbruna še enkrat levo (table za Zajzero) in po 4 km dosežemo planino Zajzera (pozimi moramo včasih parkirati že prej). Iz Trbiža 12 km. WGS84: 46,456109, 13,469711.

Časi:

Izhodišče–koča Grego 1 ura
Koča Grego–Rudni vrh
15–30 min

Rudni vrh–Krniška glavica
1–1.30 ure

Vzpon 2.30–3 ure

Sezona: Od decembra do marca. Tura poteka po severni oz. zahodni strani in je hitro v senci. Primerna je tudi v manj stabilnih snežnih razmerah.

Koča: Rifugio Grego, 1389 m, telefon 0039 349 199 7876.

Vodnik: Massimo Candolini: Alpi Giulie, Gruppo del Montasio, 2003.

Zemljevida: TAB. 019 Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, 1 : 25.000; Julijske Alpe, zahodni del, 1 : 50.000.

Montaž in neizrazita Krniška glavica s Poldašnje špice Foto: Mojca Stritar

Nabojsova škrbina/Sella Nabois, 1970 m

Zahodne
Julijske Alpe

Žabniška krnica, ki pozimi osamljeno čaka na poletni vrvež v stenah Gamsove matere, Viša in njunih sorodnikov, ponuja nezahtevno turnosmučarsko doživetje z Nabojsove škrbine med Višem, 2666 m, in Velikim Nabojsom, 2313 m. V spodnjem delu nas čaka redke gozd, višje pa odprta pobočja

pod veličastnimi ostenji. Željam, izkušenosti in opremi primerno se lahko vzpnemo še na vrh nebeškega Nabojsa in dobimo še direktnejši pogled na Viš, smuka z vrha pa je že alpinistično početje (IV, do 45°).

Zahtevnost: Zmerno zahteven turni smuk. V zgornjem delu,

pa tudi pod kočo je precej izpostavljen plazovom.

Oprema: Osnovna turnosmučarska in plazovna oprema.

Višina: 1970 m

Višina izhodišča: 850 m

Višinska razlika: 1100 m

Izhodišče: Parkirišče približno na polovici poti iz Ovčje vasi/Valbruna v Zajzero. Za Trbižem

v Žabnicah/Camporosso zavijemo levo, v Ovčji vasi/Valbruna še enkrat levo (table za Zajzero), nato pa pred mostom nad cesto spet zavijemo levo na parkirišče (table za kočo Pellarini). WGS84: 46,465791, 13,490381.

Časi:

Izhodišče–koča Pellarini 2 uri
Pellarini–Nabojsova škrbina
2 uri

Vzpon 4 ure

Sezona: Od januarja do aprila. Tura poteka po severni strani. Do Pellarinija smo v gozdu, naprej pa na odprtih pobočjih pod visokimi stenami, zato so nujne stabilne snežne razmere.

Koča: Rifugio Pellarini, 1499 m, telefon 0039 338 1744 453, zimska soba.

Vodnik: Massimo Candolini: Alpi Giulie, Gruppo del Jof Fuart, 2004.

Zemljevida: TAB. 019 Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, 1 : 25.000; Julijske Alpe, zahodni del, 1 : 50.000.

Nabojs in Viš, zlita v celoto, desno spodaj Špranja Foto: Mojca Stritar

Opis: Na koncu ceste na planini Zajzera gremo desno po markirani, ponavadi zgaženi poti št. 611, ki se večkrat dotakne stare vojaške ceste, do koč Grego. Nad njo sledimo poti št. 651 na široki prelaz Rudni vrh/Sella di Sompdogna. Za močvircem Il Laghetto, 1442 m, zavijemo levo za oznakami poti št. 610 navzgor skozi gozd (jezercu se lahko izognemo in že pred njim zavijemo na strmejša leva pobočja). Po strmejšem pobočju se vzpenjamo proti desni v poraščen kotel pod Krniško glavico (ok. 1800 m). Položnejšim terenom sledimo proti levi do skalnate vršne glave, ki jo obidem po levi in se čez zadnjo strmino vzpenemo na vrh.

Spust: Do koč smučamo po poti vzpona. Pod njo iščemo bolj smučljive terene v redkem gozdu na desni, nižje pa se markirani poti lahko izognemo tudi po cestnih serpentinah.

Mojca Stritar

Nabojsova škrbina/Sella Nabois, 1970 m

Opis: S parkirišča gremo po mostu čez strugo in sledimo tablam proti koči Pellarini najprej po tekaški progi, nato pa po cesti z oznakami poti št. 616 skozi položen, redok gozd. Na koncu ceste pri spodnji postaji tovarne žičnice pot zavije levo in obide skok (pogosto je tu lažje iti peš s smučmi na nahrbtniku), višje pa se spet obrne desno do koč. Od koč se dvignemo po odprtih pobočjih do škrbine.

Spust: Smučamo po poti vzpona.

Mojca Stritar

Tik pod robom Škrbine Prednje Špranje Foto: Mojca Stritar

Fantastičen turnosmučarski vzpon na škrbino med Koštrunovimi špicami/Cime Castrein, 2502 m, in Nižnjimi vrhovi/Cima de la Puartate, 2436 m, sledi staremu prehodu med Zajzero in Jezersko dolino: skozi s plazovi zaznamovano Spodnjo Špranjo in zabavno soteskico, čez mogočna pobočja Zgornje Špranje in skozi kratko zaključno grapico. Na škrbini se nam odprejo osončena južna pobočja in pogledi na skupino Kanina, čaka pa nas še pestro smučarsko potovanje nazaj v hladno Zajzero.

Zahtevnost: Zelo zahteven turni smuk. Težja sta prehod skozi sotesko med Spodnjo in Zgornjo Špranjo (če je snega malo, so pod snegom lahko luknje) in strma grapa pod škrbino (do 40°). Tura je izpostavljena plazovom.

Oprema: Osnovna turnosmučarska in plazovna oprema, cepin, dereze in čelada.

Višina: 2138 m

Višina izhodišča: 1004 m

Višinska razlika: 1100 m

Izhodišče: Parkirišče na koncu Zajzere. Za Trbižem v Žabnicah/Camporosso zavijemo levo, v Ovčji vasi/Valbruna še enkrat zavijemo levo (table za Zajzero) in smo po 4 km na planini Zajzera (pozimi moramo včasih parkirati že prej). Iz Trbiža 12 km. WGS84: 46,456109, 13,469711.

Časi: Izhodišče–zatrej Zajzere 30–45 min

Zatrej–Spodnja Špranja 1 ura
Spodnja Špranja–Zgornja Špranja 1 ura

Zgornja Špranja–Škrbina Prednje Špranje 1.30–2 uri
Vzpon 4–6 ur

Sezona: Tura poteka pretežno po severni strani, zato je primerna v pozni sezoni od marca do junija.

Koča: Bivak Mazzeni, 1630 m.

Vodnik: Massimo Candolini: Alpi Giulie, Gruppo del Jof Fuart, 2004.

Zemljevida: TAB. 019 Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, 1 : 25.000; Julijske Alpe, zahodni del, 1 : 50.000.

Škrbina Zadnje Špranje/Forcella Mose, 2271 m

Viš, Škrbina Zadnje Špranje z Mojzesovim žlebom in Koštrunove špice iz Žleba Hude police Foto: Mojca Stritar

Skrbno oko očaka Mojzesa, okamnelega v Škrbini Zadnje Špranje med Višem/Jof Fuart, 2666 m, in Koštrunovimi špicami/Cime Castrein, 2502 m, bdi nad žlebom, ki omogoča po alpinistični strmini dišeč turni smuk. Skozi široki krnici Spodnje in Zgornje Špranje ter zanimivo soteskico med njima pridemo do finala, Mojzesovega žleba. Vzpon skozi enakomerno strmo grapno na glavni greben je sicer dolg in naporen, a nikakor ne monoton – med tako resnimi gorami beseda dolgčas pač ne obstaja.

Zahtevnost: Zelo zahteven turni smuk, primeren samo v najstabilnejših snežnih razmerah. Zgornji del vzpona je varneje opraviti peš. Žleb je obrnjen na zahod, zato je treba s turo začeti zgodaj, da se izognemo padajočemu kamenju.

Oprema: Osnovna turnosmučarska in plazovna oprema, cepin, dereze in čelada.

Višina: 2271 m

Višina izhodišča: 1004 m

Višinska razlika: 1300 m

Izhodišče: Parkirišče na koncu Zajzere. Za Trbižem v Žabnicah/Camporosso zavijemo levo, v Ovčji vasi/Valbruna še enkrat zavijemo levo (table za Zajzero) in smo po 4 km na planini Zajzera (pozimi moramo včasih parkirati že prej). Iz Trbiža 12 km. WGS84: 46,456109, 13,469711.

Časi: Izhodišče–zatrej doline 30–45 min

Zatrej–Spodnja Špranja 1 ura
Spodnja Špranja–Zgornja Špranja 1 ura

Zgornja Špranja–Škrbina Zadnje Špranje 2–2.30 uri
Vzpon 5–6 ur

Sezona: Pozna sezona od aprila do maja.

Koča: Bivak Mazzeni, 1630 m.

Vodnik: Massimo Candolini: Alpi Giulie, Gruppo del Jof Fuart, 2004.

Zemljevida: TAB. 019 Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, 1 : 25.000; Julijske Alpe, zahodni del, 1 : 50.000.

Opis: Do zatrepa Zajzere najhitreje pridemo tako, da s planine Zajzera prečkamo strugo in se držimo tekaške proge ali bližnjic na vzhodnem robu. V zatrepu prečkamo potok, ki priteče iz Špranje, in takoj zavijemo levo. Po markirani poti po njegovi orografsko levi, zahodni strani se skozi gozd dvignemo v široko, poraščeno Spodnjo Špranje, v kateri se moramo običajno prebiti čez plazovino. Na drugi strani se držimo levo in se usmerimo v slikovito sotesko (zahtevnost prehoda je odvisna od količine snega), skozi katero dosežemo široka pobočja Zgornje Špranje (zavarovana markirana pot gre po desni strani in pozimi ni priporočljiva). Na desni je za robom v gozdičku bivak Mazzeni, levo se odcepi Mojzesov žleb proti Škrbini Zadnje Špranje, mi pa se vzpenjamo naravnost po širokih pobočjih. Šele višje zagledamo grapo, ki rahlo proti levi pripelje na Škrbino Prednje Špranje.

Skoznjo se je priporočljiveje vzpeti peš.
Spust: Smučamo po poti vzpona. Napornost povratka

po tekaški progi v Zajzeri je odvisna od temperatur: če je sneg zamrznjen, lahko do avta prismočamo, če pa je mehek,

nas za konec čaka še nekaj posnemanja smučarskih tekačev.
Mojca Stritar

Opis: Do zatrepa Zajzere najhitreje pridemo tako, da s planine Zajzera prečkamo strugo in se držimo tekaške proge ali bližnjic na vzhodnem robu. V zatrepu prečkamo potok, ki priteče iz Špranje, in takoj zavijemo levo. Po markirani poti po njegovi orografsko levi, zahodni strani se skozi gozd dvignemo v široko, poraščeno Spodnjo Špranje, v kateri se moramo ponavadi prebiti čez plazovino. Na drugi strani se držimo levo in se usmerimo v slikovito sotesko (zahtevnost prehoda je odvisna od količine snega), skozi katero dosežemo široka pobočja Zgornje Špranje (zavarovana markirana pot gre po desni strani in pozimi ni priporočljiva). Na desni je za robom v gozdičku bivak Mazzeni, levo pa se kmalu odcepi Mojzesov žleb proti Škrbini Zadnje Špranje. Po njem nas čaka še 600 višinskih metrov vzpona. Zadnjih,

strmejših 100 metrov je priporočljiveje opraviti peš.
Spust: Smučamo po poti vzpona, po želji lahko čez strmejši del

sestopimo peš. Napornost povratka po tekaški progi v Zajzeri je odvisna od temperatur: če je sneg zamrznjen, lahko do avta

prismočamo, če pa je mehek, nas za konec čaka še nekaj posnemanja smučarskih tekačev.
Mojca Stritar

Najlepši hladilnik Zahodnih Julijcev

*Turno smučanje
v Zajzeri*

Besedilo: Mojca Stritar

Slikovit prehod skozi korita
med Spodnjo in Zgornjo Špranjo
Foto: Mojca Stritar

Zakaj nenehno rinem v težave, se sprašujem vsakič, ko stojim na vrhu grape, ki je za mojo šibko smučarsko samozavest čisto preozka in prestrma. Vprašanje je predvsem retorično, ampak kadar mi zadišijo turni smuki, kjer se pred začetkom spusta moje noge obnašajo kot tisti gumijasti bonboni v obliki rahlo gnusnih črvov, se ponavadi že naslednje jutro tlačim v pancerce v Zajzeri. Ta dolina je raj za vse, ki hočete vijuganje po zaobljenih gričkih kdaj zabeliti z resnejšimi spusti v visokogorskem okolju!

Ledeni paradíž med Višem in Montažem

Za poskočne obiskovalce gora ali vsaj marljive bralce Vestnika razgledniška Zajzera verjetno ni neznanka, zato naj bo tule samo kratka ponovitev za vse, ki ste lekcijo o eni najlepše resnih panoram v Julijskih Alpah morda prešpricali.

Na oni strani italijanske meje, nekaj kilometrov naprej od Trbiža se za sramežljivim razvodjem med Črnim in Jadranskim morjem od

Kanalske doline proti nazobčanemu jugu odcepi stranska dolina Zajzera/Saisera. Območje je bilo od nekdaj narodnostni in jezikovni tutifrut, vendar moramo celo največji etimološki dvomljivci priznati, da je ime doline slovensko. Odstopila ji ga ni žabja mlakuža na začetku doline, kot bi pomislili ob iskanju omembe vrednejše stoječe vode, pač pa morensko jezero, ki je tod poležavalo do potresa v 14. stoletju. Z brezplodnimi imenslovnimi dilemami, ali se prav reče "Zajzera" ali "Za jezero" ali kaj tretjega, ali nad njo stoji "Montaž" ali "Špik nad Policami" in tako naprej v dlakocep-sko neskončnost, pa ne želim tratiti vašega časa – ali ni najbolj važno, da je tam strahotno lepo, pa če so danes najbolj uporabljana imena popačena ali ne?

Zajzera je zaslovela kot usodna muza julijskega romantika Kugyja, ki je medlel ob divjih krasotah ostenij Viša in Montaža. Brez strahu, tokrat ne boste brali že stokrat prežvečenih štorij o omikanem pustolovcu in njegovi vdani vodniški četici. Kajti pozimi, ko sneg utopi Zajzera v

dvobarvnih kontrastih, celo blagovno znamko Kugy prekrije bela tišina višav.

Snega v Zajzeri običajno ne manjka, saj med njenimi dvatisočaki rad ostaja tudi polovico leta. Toliko ga je, da je celo Kugyja spodbudil k učenju smučanja. Menda pa so se njegovi poskusi končali s takim napadom veselosti pri njegovem kolegu, da se je – po mojstrovih besedah – zviljal v krčih, kot bi bil hudo bolan. Beli podlagi primerno je Zajzera

Montaž bdi nad tekaško progo v Zajzeri.

Foto: Mojca Stritar

najhladnejša dolina na Trbiškem. Neuradni rekord naj bi bil 40 stopinj pod ničlo, potrjeni podatki zadnjih let pa so segli "samo" do minus petindvajset.

V tej ledeni luknji z manekensko scenografijo je že navaden sprehod prav kičasto, čeprav nekoliko hladno doživetje. Še precej več pa

Ovčja vas/Valbruna, 807 m

Njega dni se je po stenah in kotanjah nad Zajzera paslo več kot tisoč ovc in koz, zato ni čudno, da je vas na začetku doline dobila ime po drobnici. Najbolj slovenska v Kanalski dolini je zaradi prepaha med narodi postala najprej nemška, po prvi svetovni vojni pa so se vanjo preseljevali Italijani in Furlani iz Reklanice. Njen najbolj znani sin je Anton Ojcinger, eden Kugyjevih najljubših vodnikov – tako mu je bil pri srcu, da je o njem napisal celo knjigo. Kugy je precejšen del svojih starih let preživel v sobici Ojcingerjeve hiše, gledal Montaž, na katerem je bil več kot tridesetkrat, pisal knjige in "zasliševal" mimoidoče, ki so se vračali iz gora, da so mu poročali o doživetjih. V Ovčji vasi in Zajzeri je dobil spomenik, manj znano pa je, da je v vasi spominska plošča župniku Juriju Prešernu, bratu mnogo slavnejšega Franceta. V današnji turistični vasi si lahko ogledate tudi obrambne objekte iz različnih vojnih obdobjev dvajsetega stoletja, ki so to območje precej zaznamovala.

je možnosti za resnejše turnosmučarske pustolovščine. Te izpuščajo najslavnejše vrhove, ki so pozimi alpinističnega spoštovanja vredni cilji, in odkrivajo skrivnosti grap v popku Zajzere ali lezejo na stranske panoramske vršičke.

Globoko v Zajzeri

Osrednje prizorišče zajzerskih zimskih iger sta visoki krnici, ki se zažreta najvišje med stene. V vzhodbnejši, Žabniški krnici/Carnizza di Camporosso pod severnimi ostenji Viša/Jof Fuart, 2666 m, domuje pozimi zaprta, sicer pa prenovljena kočja Pellarini. Plezalski poet Tine Mihelič je neustrašno zapisal, da ima to območje najboljšo skalo v vseh Julijskih Alpah, zato je priljubljeno predvsem poleti pri alpinistih. Pozimi pa večina sem pride smučat z Nabojsove škrbine/Sella Nabois, 1970 m. Tura, opisana v prilogi, je spektakularna, a nezahtevna – ne nazadnje sta se tod med prvo svetovno vojno po temi plazila Kugy in Ojinger, ko sta se šla izvidnika za Avstrijce.

Zahodnejša krnica, ki odpira bistveno več zimskih izbir, je Špranja/Spragna. Tisti, ki je temu čarobnemu kotičku dal tako zanikrno ime, se v grobu verjetno še zdaj tolče po že zdavnaj strohneli glavi. Iz unikatne soteske, v kateri vam, če se dolina v prvih pozdravih pomladi že otrasa snega, mežikajo tolmunčki in slapiči, se namreč izvijete na široka pobočja Zgornje Špranje z bivakom Mazzeni, 1630 m, ki se pod obiljem stolpov, polic in razov trudijo za malo sonca. Med njimi se skozi graparsko mrakobnost na slikovite škrbine tihotapijo turni smuki, ki ravno še ostajajo v dometu nealpinističnih smučarjev.

Najbolj priljubljeni sta jezikelomska Škrbina Prednje Špranje/Forcella Lavinal dell' Orso, 2138 m, in Škrbina Zadnje Špranje/Forcella Mose, 2271 m, obe opisani v prilogi. Prva, zahodnejša, med grebenom Poliških Špikov in Koštrunovimi špicami/Cime Castrein, 2502 m, je bila kot najlažja grapa daleč naokoli že pradaven prehod med Zajzero in Jezersko dolino. Vzhodnejša Zadnja špranja med Koštrunovimi špicami in Višem je strmejša in nekoliko ekskluzivnejša, prepoznavna pa je predvsem po skalni podobi Mojzesa na škrbini, ki se je ugnezdil v njeno italijansko ime.

Bolj srhljivo vznemirljivo se iz Špranje ponuja Huda polica/Canalone Huda Paliza, s 750 metri najdaljši

Nesreča Zorka Jelinčiča pod Škrbino Zadnje Špranje

Zajzerske grape so precej priljubljene, toda lotite se jih lahko le ustrezno opremljeni ter usposobljeni, kot je na lastni koži občutil Zorko Jelinčič. Poleti 1928 je s Škrbine Zadnje Špranje sestopal z varčno opremljeno kompanijo. Brez vrvi in z dvema cepinoma so se lotili strmega snega tako, da so izsekavali stopinje in si cepina podajali iz rok v roke, pa je najprej spodrsnilo eni od gospa, potem pa še Jelinčiču, ki jo je skušal zaustaviti. Padec se je končal s polomljenimi rebri in vretencema, reševalci pa so Jelinčiča po nočni nevihti v dolino spravili šele naslednjega dne.

ozebnik Julijskih Alp, ki enakomerno široko pripelje na greben tik pod Špikom Hude police/Cima di Terrarossa, 2420 m. Divji lovci so čezenj hodili na severno stran po gamse, a so se ga v kopnem zaradi krušljivosti raje izogibali, v snegu pa je danes to klasičen (alpinistično)smučarski užitek (ocena IV-, povprečna naklonina 40°) za vse, ki obvladajo strmino in znajo pravilno preceniti nevarnost plazov ter padajočega kamenja. Po nadležnem preboju v Zgornjo Špranjo skozi s plazovi in ledenimi slapovi zabito grapo se utrip najbolj poviša zadnjih 50 metrov pod grebenom, kjer naklon pobegne proti 50 stopinjam. Če vam bo potikanje po temačnih zajzerskih žlebovih med nepristopnimi stolpi po tem zares zadišalo, odklikajte na spletno stran samooklicanih gamsov in velikih poznavalcev območja Marijane Cuderman in Marka Kerna.¹ Idej za resna, z lednimi in kopnimi skoki zabeljena pikanja vam zlepa ne bo zmanjkalo.

Panoramski obronki

Seveda pa tudi v Zajzeri ni vse strašno in temačno, samo na panoramske obronke se je treba pomakniti. Če so snežne razmere radodarnejše kot v prvi polovici letošnje turnosmučarske sezone, so dobra izbira Višarje/Monte Lussari, 1789 m. Vzpon iz Žabnic/Camporossa po poti številka 613 je silno priljubljen pri turnih smučarjih, ki v želji po lavinsko varnem potju v klanec načrtno ignorirajo kabinsko žičnico, s katero bi prišli do slavnega romarskega naselja precej hitreje kot v slabih treh urah. Pofočkanju pri razglednem križu nad cerkvijo običajno sledi spust v dolino po urejeni smučarski prog, zelo cenjeni pri ambicioznejših alpskih smučarjih. Bolj v turnosmučarskem duhu pa je spust po poti vzpona – nekoč me je premamila v tako absurdni količini pršiča, da sem vozila smuk navzdol skozi gozd, pa še je komaj šlo.

V lepih, snežno stabilnih dneh po napornem tednu, ko se zjutraj komaj spravite iz postelje, se vam z uporabo kabinske žičnice ponuja ne čisto "pošten", a hiter in visokogorsko učinkovit turni smuk. Od sedelca pod Višarjami je ponavadi utrta smučarska gaz, če že ne avtocesta, na dve uri oddaljenega

INFORMACIJE

Zajzera

Dostop: V Zajzero pridemo iz Rateč prek Trbiža.

Za Žabnicami/Camporosso se držimo državne ceste (ne gremo na avtocesto) in kmalu zavijemo levo v Ovčjo vas/Valbruna. Skozi vas sledimo tablam še 4 km do konca ceste pri planini Zajzera. Pozimi moramo včasih parkirati nekaj sto metrov prej pri starih vojaških objektih. Iz Ljubljane 140 km, slabi 2 uri.

Namestitvev: Zajzera prebivalcem iz osrednje Slovenije ponuja lahko izvedljive enodnevnne izlete, če pa bi radi prespali v bližini, lahko poskusite v hotelčkih, gostiščih ali zasebnih sobah v Ovčji vasi, Žabnicah ali Trbižu.

Planinske kočje in zavetišča:

Rifugio Locanda Al Convento, 1766 m, na Višarjah, telefon 0039 428 63184.

Rifugio Pellarini, 1499 m, v Žabniški krnici, telefon 0039 338 1744 453. Pozimi naj bi bila odprta zimska soba.

Rifugio Fratelli Grego, 1389 m, pod sedlom Rudni vrh, telefon 0039 349 199 7876.

Bivak Mazzeni, 1630 m, v Špranji, stalno odprto.

Bivacco Stuparich, 1578 m, pod Montaževno severno steno, stalno odprto.

Ricovero Battaglione Alpini Gemona, 1890 m, pod Poldnašno špico, stalno odprto.

Literatura:

Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS, 2009.

Andrej Mašera: Zahodne Julijske Alpe. Sidarta, 1998.

Igor Jenčič: Slovenija, Turnosmučarski vodnik. Sidarta, 1998.

Massimo Candolini: Alpi Giulie, Gruppo del Montasio: Raccolta di itinerari scialpinistici. Gemona del Friuli: Massimo Candolini Editore, 2003.

Massimo Candolini: Alpi Giulie, Gruppo del Jof Fuart: Raccolta di itinerari scialpinistici. Gemona del Friuli: Massimo Candolini Editore, 2004.

Zemljevida:

Tabacco 019, Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, 1 : 25.000; Julijske Alpe, zahodni del, PZS, 1 : 50.000.

¹ <http://www2.arnes.si/~mcuder/>

Montaža iz Škrbine Prednje Špranje, spredaj Žleb Hude police Foto: Mojca Stritar

Kamnitega lovca/Cima del Cacciatore, 2071 m, skromno najvišjega v skupini Višarskih glav nad špaso imenovano krnico V klobuku.

Večina pusti smuči 50 metrov pod vrhom in se skozi grapico do najvišje točke, ki nudi popolno zajzersko panoramo, vzpne s cepinom in derezami – ravno toliko, da ni dolgčas! V ugodnih razmerah lahko smučate nekoliko zahodnje od smeri vzpona skozi škrbast gozd in se na Višarje vrnite po stari cesti.

Razgledno smučljivo obrobje se ponuja tudi na nasprotnem, zahodnem koncu Zajzere. Nekarizmatični prelaz Rudni vrh/Sella di Sompdogna, 1398 m, čez katerega so divji prebivalci Dunje njega dni hodili nadlegovat Zajzerane, stražita smučarsko varna, po pršiču dišeča Krniška glavica/Jof di Sompdogna, 1889 m, s fantastično panoramo Montaža (opisana v prilogi) ter malenkost zahtevnejša Poldajšnja špica/

Jof di Miezegnot, 2087 m. Na njenih sončnih pobočjih potrebujete nekoliko več sreče pri lovljenju ugodnih razmer. V sicer bogovskem dnevu sem tam že smučala po tako peklenški skorji, da bi smuči raje nesla dol, če se ne bi tako nadležno udiral.

In ostalo ...

Iskalci samote lahko v Zajzeri izvohljate tudi manj obljudene turno-smučarske cilje, toda kaj pa, če v mrzli lepotici ne bi samo smučali? Poskusite s tekom na smučeh; po dolini je speljana 14 kilometrov dolga tekaška proga s kuliserijo, nedvomno spektakularnejša kot na Pokljuki. Poleg višarskega smučišča tudi Ovčja vas/Valbruna na začetku doline ponuja nekaj krajših smučarskih prog. Potem sta tu še sankanje, denimo s kočice Grego, in drsanje, če pa imate slučajno v avtu teka željne haskije, si lahko v okolici Ovčje vasi privoščite krog s pasjo vprego.

V taki ledenici bi še taki kot jaz, ki nikoli v življenju nisem tako nekontrolirano trepetala kot pri plezanju zaledenelega slapu (in to

Luca Vuerich (1976–2010)

Eden najboljših in najbolj vsestranskih italijanskih alpinistov je po zaslugi ambicioznega očeta že pri devetih letih po normalnih poteh in feratah oblezel vse gore okoli Trbiža. Pri 17 letih je preplezal vse pomembnejše tamkajšnje smeri, nato pa je v Alpah opravil več kot 600 vzponov, od tega 30 prvenstvenih v Julijcih. Med drugim je prvi smučal z vrha po južnih pobočjih Montaža in preplezal prvi slap VII. težavnostne stopnje v Julijcih (Mr. Risk v Mrzlih vodah). Veliko je plezal z Romanom Benetom in Nives Meroi, znanima italijanskima (in delno slovenskima) alpinističnima zakoncema iz Trbiža. Stal je na petih osemstisočakah, žal pa je bil zanj usoden plaz pod Prisojnikom januarja 2010.

začetniškega razreda), pomislili na ledno plezanje. Nekaj slapov je nad Ovčjo vasjo ter pod Malim in Velikim Nabojom, precej linij pa še čaka na razdevičevalce. Višje v stenah se najzaresnejšim alpinistom ponujajo ledne smeri, kakršnih pri nas zlepa ni najti. Njihov glavni mušketer je bil Trbižan Luca Vuerich. Omenim naj samo 800-metrsko smer Kiss or Kill v severni steni Koštrunovih špic, ki jo je preplezal z Michelejem Martino. Če vam ocena V/5, M6, 85–90°/70° ne pove dosti, je mogoče nazornejša primerjava s Sanjskim ozebnikom v Triglavski steni, ki naj bi bil ena najtežjih zimskih smeri pri nas. Če pa vam tudi to nič ne pove, se ne obremenjujte – za vas, tako kot zame, je tako ali tako pretežko!

Ob koncu pa smo spet pri vprašanju, ki mi ne da miru. Z vrha Škrbine Prednje Špranje gledam v strmo grapico pod sabo, tuhtam, kako daleč je do dna Zajzere, in se sprašujem, zakaj za vraga se vedno znova spravljam v težave. Ker odgovora pod tako stresnimi pogoji očitno ne bo, mi ne preostane drugega, kot da globoko vdihnem in si privoščim zadnjo nelepno besedo ali dve, potem pa umirim gumijaste noge in previdno oddrsim prek strmine. Ki seveda sploh ni tako grozna, kot me je skrbelo ... Nižje na odprtih pobočjih Špranje z nekaj centimetri svežega vijuganje postane en sam vrisk, spodaj pa me čakajo še neponovljiva korita med snegom, skalami in slapiči. Zakaj torej? ... Hm, že Kugy je vedel, da poznaš gore le napol, če jih ne obiskuješ tudi pozimi. ●

Moč perspektive

Besedilo: Maja Batinič

Mnogo ljudi ne razume, zakaj tako radi hodimo v gore. Zgodnje vstajanje, začetna zadihanost, napor, dolga (nepotrebna) pot, boleča kolena ob sestopu ... Nikoli si nisem zastavila tega vprašanja. Saj ne, da bi vedela kak drug odgovor, kot da mi je všeč in je na vrhu prekrasen razgled, le gore so mi že od mladih nog samoumevne.

Danes pa me je prešinilo. Danes ni navaden dan – lahko bi praznovali, saj je po dveh tednih tudi v nižje ležeče kraje na Gorenjskem posijalo sonce in razgrnilo pogled na Kamniško-Savinjske Alpe, ki so urezale preljubi horizont na modrem nebu – fotografija, ki se čudovito poda okenskemu okvirju v moji sobi. Gledam gore. Visoke, ostre in skalnate se zdijo skozi majhno okno skoraj nedosegljive in strah vzbujajoče. Potem pomislim, kako prijetno je na

vrhu ozreti se naokoli, kopajoč se v toplem poznem jesenskem soncu, posedeti in z nasmehom opazovati dolino, ki leži nepomembna v megli pod vznožjem.

Zakaj? Ker zjutraj v nahrbtnik spakiramo le najpomembnejše stvari. Te so naše edino breme med naporno potjo na cilj, ki se nam je zdel iz doline nedosegljiv. In vendar le ga dosežemo. Na vrhu bomo nagrajeni z najboljšim čajem, sendvič nam bo teknil kot že dolgo ne. Ostanemo sami, s seboj, z lepoto, ki se razteza od severnega do južnega, od zahodnega do vzhodnega horizonta. Kaj je zares pomembno? Kje so meje naših sposobnosti? Kaj potrebujemo za nasmeh v očeh? O čem razmišljate na vrhu? Sveta gotovo ne rešujete. Jaz se smehljam in rešim sebe. Na vsakem vrhu, če že ne med potjo. ◦

Grintovci z Matkove Kope Foto: Franci Horvat

Matic Obid, Histerija 8c+, Mišja Peč
Foto: Luka Fonda

STERLING ROPE

Izbira
Matica
Obida.

lon 29,4 mm
80 m, Dry Core

179,99 €

~~225,80 €~~

Velocity 9,8 mm
70 m, Dry Core

149,99 €

~~189,80 €~~

Na voljo v trgovinah TERRA ŠPORT.
www.terrasport.si

Dolgostebelni Jeglič

Besedilo: Dejan Ogrinec

Srečanje s Tonetom Jegličem

Ime, ki pripada gorskemu cvetu in knjižnemu junaku prečudovitih stavkov mojstra lepopisja dr. Franceta Avčina, v resnici predstavlja Toneta Jegliča. Meni, ki sem že 30 ali več let intenzivno spremljal dogajanja starega alpinizma, pa na žalost ni pomenilo veliko. Tudi ko sem se osebno srečal s tem gospodom, vitkim in postavnim, nisem vedel, da je ta oseba tisti Tone, o katerem sem bral v več alpinističnih spisih. In ta Tone ni Škarjatov. Pošteno povedano, pred srečanjem z njim sem se ubadal celo z vprašanjem, kdo sploh je Tone Jeglič. Kaj ga uvršča med "legende slovenskega alpinizma"?

Si predstavljate fantina v raztrganih hlačah dokolenkah, z ukradenim kratkim kosom štrika z maminega vrta in enim jabolkom, ki jo pri dvanajstih primaha v dolino Vrat, kjer pred kočjo na hitro pokuka na tablo z nekaj vrisanimi plezalnimi smermi v Severni steni Triglava in ves čas opreza okoli sebe, če ga kdo opazuje pri tem dejanju? Če bi ga opazili, bi pobegnili. Ne želi povzročati suma. Zapomni si približen potek vrisanih črt, sam samcat vstopi v steno in se loti plezanja. Vstopi v Slovensko smer, mimo Macesnove. Prejšnje leto je bil na Triglavu in med vzponom se je zaljubil v Steno. Otroško razposajen drvi po stezah in preko skokov, dokler nekje pod Prevcem izstopom ne ujame večje, petčlanske ekipe, ki jo vodi Janko Blažej. Ta ga seveda pripriči nadere: "Mulc, kje imaš kolega?" Fantin pa molči. Že z bolj rohnečim glasom se vprašanje ponovi: "Mulc, ti

bom eno primazal, če ne poveš, kje je tvoj kolega ali naveza!"

Odgovori: "Sam sem!" Presenečen in zmeden ga Janko Blažej odločno priveže na vrv še z eno deklico (menda kar *fletno*). Pa to seveda še sploh ni bil konec presenečenja za alpinista. Na začetku vstopa v Prevcu fantin nekaj pripomni. Opozori, da bo boljše iti drugje. "Mulc, a ti bi res eno rad? Sam molč", dokler sem še dobre volje," spet zarohni, a mu verjame in ponosni fant z imenom Tone Jeglič z veseljem odvede navezo po pravi varianti. Khm, da je ta fantin res nekam neverjeten, pokaže že naslednje leto, ko z Alešem Kunaverjem ponovita Slovenski steber s Kuna-verjevimi kamini. Se je pa med tem vzponom zgodilo drugačno nesrečno naključje, ki je skoraj zaustavilo Aleševo plezalno kariero. Pri Sivem volku, Aleševemu očetju, so na Poldovem rovtu na balkonu zmontirali teleskop. Skozenj so ves dan "pazili" svoja dva mlada (fanta) med plezanjem. Ampak teleskop je bil močan. Opazovali so lahko samo posamezne raztežaje. Nikdar se ni izvedelo, kaj se je zgodilo, toda kljub celodnevni "straži" sta fantina preplezala smer, ne da bi bila opažena. Medtem ko sta onadva mladostno junaška na Kredarici malce napihovala svoj dosežek in taisto ponovila še v Vratih kar Jožu samemu, je bila mirnost Aleševih mame že precej načeta. Ko sta ponosna prikorakala do vikenda, je prvo priletela zausnica Alešu in šele nato so sledila vprašanja ... Ja, tisti časi so bili drugačni. Klofute so letele pogosto.

Kdo je Tone?

Fant, ki je pri enajstih letih stal na Triglavu, pri dvanajstih sam splezal Slovensko in, pozor, pri šestnajstih z Alešem Kunaverjem ponovil Čopov steber. Pred šolo in po njej sta vsak dan trenirala na legendarnih grajskih Šancah, ne glede na vreme. Za smer v Debeli peči jima je prišepnil legenda Joža. V tisti del stene so se Jeseničani že dolgo zaman zaganjali. Smer je pozneje ponovil samo še Štrauf z izjavo, da je "tisti *cug* res *zaj..n*". Zato naj ne prese- neča, da sta pri šestnajstih z Alešem v ostenjih Wettersteina preplezala smeri Peters-Harringer in Schober-Kleissel (VI. in VI+. stopnja), kar je takrat veljalo za najtežje v Evropi. Neobičajen pripet- ljaj se jima je zgodil v drugi, težji smeri, ko je dobil Tone močno drisko. Pila sta vodo iz potočka, ki je tekla mimo

latrine ob gorski kočji. Sicer je na srečo "glavni udarec" Aleša zgrešil, je pa zamazal vse oprimke na tistih "komaj preplezljivih platah".

Po teh vzponih je v resnici še fant ugotovil, da ker je splezal najtežje, nima več česa pametnega splezati v življenju. Za nekaj let se je umaknil. Alešu je takrat modro dejal: "Raje doštudirajva!" A bera njegovih vzponov je še precej dolga – prvi resni poskus Sfinge, druga ponovitev stebra Dedca, odprava na Trisul, prvenstvena na Mt. Kenya itd. Ampak to bi lahko zapisal samo suhoparen kronolog. Tone ima za seboj zgodbe. In zgodbe, ki prihajajo iz ust starejšega in tako vitalnega gospoda, imajo v alpinizmu težo. Nekateri od njih so take, da ti gredo lasje pokonci, druge pa zabavne ali neobičajne prihajajo iz ust človeka, ki ima veliko prehojenih kilometrov. Če ne drugega, Razmojstranskihe verice v Sfingi je preplezal še dobrih deset let nazaj, pri 65. S pokojnim Marko Čarom, s katerim sta bila velika prijatelja, sta tudi (dobesedno) drvela čez hribe in stene. Še posebej se je njuna hitrost dokazala, ko sta iskala ostanke originalnega križa pod vrhom Škrlatic in preplezala prvenstveno smer. O spornem "križu" več pozneje. Zanimivo je, da s Tonetom nihče ni hotel dvakrat v stene. Izgovori kot "Doma imam mlado ženo" ali pa "Doma imam družino" so bili stalnica. V Črnih lopah sta s Čarom splezala prvenstveno v dobrih dveh urah. Na Mt. Kenyo sta z ledenika s Tonačem potegnili zimski prvenstveni vzpon (ocena IV–V) in se med snežnim metežem po smeri spu- stila nazaj z vrhovo. Zaradi tega vzpona so ju v Nairobiju posneli za nacionalno TV. Večkrat je bil v Chamonixu; njegova največja želja je bila severna stena Grandes Jorasses, pa mu niso bili naklonjeni. Vedno je razmišljal napredno. Pod steno Planje si je že shranil vrečo s klini, kajti še preden je nastala smer Mansarda, je smer "videl". Čeprav se o Tonetu v poznejših letih ni več pisalo, je bil še vedno aktiven alpinist, a brez ekstremov.

Med poslušanjem sem v njegovo pripoved kdaj pa kdaj nehote posegel in dodajal stavke. Spoznal sem, da sem te pripovedi že nekje bral ali slišal – iz drugih ust. Tone me je namreč opozoril, da ni nikdar ničesar napisal ali objavil. Spoznal sem, da se v tem skriva rešitev uganke, zakaj ne poznam Toneta Jegliča kot alpinista: on je tisti Tone iz premnogih zgodb! Ena od takih, ki jo – če se vsaj malo spoznaš na alpinizem – uvrstiš v območje ekstrema, čeprav plezalna ocena tega ne

Severna stena Triglava, v katero se je Jeglič zaljubil na prvi pogled Foto: Peter Strgar

France Avčin ga je poimenoval "slovenski Peuterey". Greben Razor-Planja-Kanceljni-Germlajt-Goličica v zahajajočem soncu. Foto: Oton Naglost

pokaže, je bil prvi zimski vzpon preko smeri Prusik-Szalay v Steni.

Prava epska zgodba

Ko sta z Milan Pintarjem naskočila smer pozimi leta 1955, sta bila popolnoma brez izkušenj in znanja o snežnih razmerah. Tone ni bil več v ekstremni formi, saj je namesto plezanja bolj treniral študiranje. Nista poznala vremenske napovedi, z bivak vrečo iz polivinila, ki jo je skupaj držal samolepilni trak (!), za kuho in ogrevanje sta imela bencinski kuhalnik. Če si hotel prižgati kuhalnik v temi, si potreboval svetlobo. Čelnih svetilk takrat namreč še ni bilo, samo sveča. Malce politega bencina in sveča je takoj zanetila bencin, pomešan z zrakom. Tako je Tonetu kuhalnik ponoči dvakrat zapored pošteno osmodil roke in prežgal PVC-ponjavo. Ne samo materialna škoda, tudi roke so bile osmojene in čisto *fuč*. Neuporabne za plezanje. Pa ni samo on utrpel udarcev v tej zgodbi: dobil jih je tudi Milan. Vrv je sprožila skalo, ki si je našla pot natančno na njegovo glavo. Še dobro, da je bilo pred koncem smeri. Med končnim prebijanjem proti izhodu, navzgor proti življenju, ko je moral Milan skopati rov, dolg 7-8 metrov, skozi vršno opast, sta ušla iz stene, kjer je bilo obilo trenutkov, ki jim je botrovala samo čista sreča.

Prvi bivak sta preživela v žlebu. Tone se je zbasal pod previs, Milan bolj v žleb. Vso noč jima je sneg grenil spanec, predvsem pa namočil opremo: usnjene gojarje, pumparice, dokolenke, flanelasto srajco, pulover in vojaško platneno vetrovko, ki je na srečo kmalu zmrznila in tako postala toplejša. Za

pod rit sta imela štrik in platnen nahrbtnik. Bila sta brez bunde in bivak vreče. Od hrane sta imela le večji kos slanine, hlebec ta črnega, malce sladkorja in limone ter posebnost – prašek Proviant (domnevam, da je šlo za glukozo). Kljub vsemu prešerne volje nista izgubila. Tudi takrat ne, ko je v istem trenutku, ko je Tone zabil klin in se vanj vpel, potegnil plaz in odnesel Milana. Na srečo niti sekundo prej. Ali pa ko sta bila že blizu roba stene, hrane in pijače že kar nekaj časa nista imela več, in ju je toplo sonce kljub strmini pobočja zvabilo v počitek ter neprespansa v spanec. Ko se je Tone omotičen zbudil in vse naokrog videl samo belino. Paničen je začel mahati z rokami in počasi dojel, da sta zasuta s snegom. Vreme se je medtem sprevrglo. Iz toplote sta padla nazaj v pasji mraz in kljub naglici sta že izven stene še enkrat bivakirala. Peti bivak. Brez vsega. Tudi brez PVC-ponjave, ker jo je veter raztrgal. Za nameček naslednji dan zaradi nevarnosti plazov nista mogla na Kredarico po Kugyjevi polici nad Steno, ampak sta morala zgaziti pot okoli vsega Triglava.

Ko sta vstopila v Dom na Kredarici, ju je vremenar Mirko Kovač naskočil z vzklikom: "A ste reševalci? Onih dveh iz stene še vedno ni!" Pika na i se je zgodila, ko sta po sestopu za Cmirom na železniški postaji v Mojstrani srečala "svoje" reševalce, ki so šele prihajali. Na njun osmi dan po vstopu v Steno. Tri dni sta čakala na vreme in sneg pri vremenarju na Kredarici in mu pojedla vso hrano za 14 dni. Vse zaloge, ki si jih je moral prinesiti sam. Reševalci so ju seveda že odpisali, saj nihče ne preživi toliko časa v mrazu in snegu

brez hrane in opreme, pa še mislili so, da ju je pobral plaz. Jasno. Tiste dni jih je bilo še več kakor samo preveč. Enega sta srečno in slučajno preživela, ker se je z njima vred zaustavil, drugi pa so na srečo vedno udarjali mimo.

Obema so med vzponom pomrzili prsti na nogah. Takrat zdravniki še niso vedeli nič o omrzlinah in v navadi je bilo, da so pomrzli ud enostavno odrezali. Toneta je rešila dežurna sestra, ki mu je pred vizito šepnila, naj takrat, ko ga bodo uščipnili v prste, reče, da jih čuti. Ubogal jo je: pretvarjal se je, da prste čuti, in spet sreča: čez tri dni jih je dejansko začutil! Za končno ozdravljenje pa se ima zahvaliti ortopedu in alpinistu Bogdanu Breclju, ki se je z njim trudil po spoznanjih francoske odprave na Jannu ter mu vbrizgaval novokain. Vseeno pa naslednji dve leti pozimi ni več stopil v gore.

Drugačen ekstremizem

Da, to je bil drugačen ekstremizem kakor danes. Ko imamo vso plezalno opremo, vremenske napovedi po urah in mobilne naprave za čvek z reševalci. Ravno zato ima njuna zgodba nekaj. Nekaj, kar pogrešamo. Njun vzpon je bil čista avantura. Bila sta izjemno zagnana in (pre)drzna. Zanimivo je, da je Tonetova mama za to, da njen sin pleza, izvedela šele takrat, ko so prek radia poročali o dogodku. Ampak Tone ni dobil zausnice, saj so bili doma vsi presrečni ob njegovi vrnitvi.

Ja, so že imeli prav. Tone je vedno rad hodil po kostanj v žerjavico, pa pogosto tega še vedel ni. Ko sta bila s Petračem (Peter Janežič) na Balkanu, na reki Komarnici, kjer sta pomagala

graditi jez hidroelektrarne, je Petraču padlo na misel, da bi z gumijastim čolnom preskočila velik slap, ki sta ga opazovala vse dni. Da se jima ne bi kaj zgodilo, sta se na čoln kar privezala. Skok se seveda ni posrečil, zataknila sta se nekje na polovici slapu in privezana na gumenjak nista mogla več iz njega. Vse se je spet končalo – srečno. Ali v prečnici v Zupanovi smeri, kjer je Tone plezal kar naravnost navzgor, Aleš pa sploh ni povzemal vrvi, saj je šele čakal na ukaz. Na to, kaj bi se zgodilo, če bi se izruval ubogi štantni klin, nihče ni pomislil. Ali ko je ponoči, samo s svečo in vžigalicami, ob njem je bil tudi Ante Mahkota, mladi pripravnik našel dva zaplezana plezalca nekje levo od smeri Zimmer-Jahn. Dobro uro je povezoval ponesrečenega, zjutraj, ko so prišli jeseniški reševalci, pa jim je pomagal, ker je vedel, kje je ponesrečeni. Nikdar ni izvedel, kaj se jim je zgoraj dogajalo, a niso se dobro slišali in v Gramingerjevem sedežu so ga dobesedno spustili po zraku. Poletel je dvajset metrov in se ustavil samo meter nad polico. Nasploh je imela tista akcija še precej čudnih momentov, čeprav jo Ciril Praček v svoji knjigi opisuje kot uspešno.

A da se lahko kaj resnega zgodi, mu je hitro postalo jasno. Videl je Petra Ščetinina, kako je padel iz Desne smeri v Dedcu kakšnih 50 metrov na tla in – preživel. Dodobra ga je pretreslo, ko so nesli mrliča po lovski poti mimo Kogla. Tri planince iz Medvod je na vrhu Skute ob jasnem vremenu med malico oplazila strela. Očeta in še enega so spuščali, sina je udar strele usmrtil. Nad prehodom,

pri steni Kogla, so se malce spočili. Kol z mrličem so odložili, mrlič pa kakor da je oživel. Nekateri so trdili, da so videli, kako je zakrilil z rokami, potem pa je začel padati. Popolnoma neverjetno, ampak kol z mrličem se je prekopicnil, poletel po zraku preko skoka in tako nesrečno (ali srečno) priletel na tla, da se je odbil od tal, se v zraku prekopicnil, padel spet na tla in v tej maniri naprej. Pot z mrličem jih je vodila mimo lovske preže, kjer je bil ravno Kardelj (Edvard). Ko so šli mimo, je cinično in nejevoljno osorno dejal: "Ja, kaj pa vi motite tukaj!" Brez pietete do pokojnika. Ni vedel, da so bili reševalci pretreseni; imeli so grenak priokus, da je bil morda človek na kolu še živ.

Zdrs naveze treh pod Strežo

Potem pa se je zgodilo tudi njemu. Med zimskim prečanjem Kamniških Alp. V navezi so bili Tone, Belač (Marjan Keršič Belač) in Petrač. Bilo je ponoči, nekje pod Strežo. Svetila je samo luna in med seboj so bili privezani. "Ko sem stopil z zmrznjenega snega na ledeno ploščo, mi je zdrsnilo, a sem se že po treh do petih metrih ustavil s cepinom. Petrač pa je z glavo navzdol vedno hitreje drsel mimo mene in se na srečo ni niti poskušal ustaviti ter zato ni izgubil cepina. Pogledal sem gor na Belača, ki je zapičil cepin, da bo ustavil Petrača, a videl sem samo, kako ga je potegnilo v zrak in da je na napeti vrvi letel preko Petrača. Ta je šele po tem začel zavirati s cepinom. Meni je cepin, zapičen v sneg, iztrgalo iz rok in strgalo zanko. Na mehkejšem snegu je Petrač ustavil Belača, ampak še pred tem je

Petračeva vrv mene odtrgala in izstrelila visoko v zrak, dobesedno sem ju preletel in se na mehkem snegu ustavil z lednim kladivom, ki sem ga izza pasu nekaj deset metrov pred robom stene Kogla potegnil ven. Odnese sem jo z mavcem na roki in nogi. Prvo, kar sem izrekel, je bilo: "V sredo se mi pa le ne bo treba poročiti!"

Pa ni pomagalo. Čez tri tedne je odšel na magistrat z mavcem. Dokončni šok in streznitev glede alpinizma pa sta prišla, ko je soplezalca, znanemu Celjanu Cicu, pod steno Rinke kamen dobesedno odbil glavo. Z Alešem sta se spustila do ponesrečenega, ampak Tone ni zmozel niti pogleda na mrtvega. Nekaj v njem se je prelomilo. Po tem dogodku se je preusmeril med gorske reševalce. Z Levstikom sta izboljšala sodelovanje s policijo in dodobra modernizirala reševanje. Naredil je prve radijske postaje, da tako dobrih še policija ni imela. Izboljšal je usklajeno sodelovanje postaj. Prej se Kamničani niso prav lepo gledali z Ljubljančani. Spor se je začel že pred drugo svetovno vojno, ko je znana plezalna naveza Modec-Režek poskrbela za presenečenje. Najela je letalo, ki je nad Kamnikom metalo letake z žalujočo vsebino: "Kemperle je ..." Tega še dolgo niso pozabili.

Ni pa imel sreče vedno samo on. Nekoč je sredi trde zime nad Vrščem slučajno zaslišal glasove na pomoč. Dva naša planinca (ime naj ostane neznano) sta Hrvatom sredi noči v Erjavčevi bajti ukradla (*odšraufala*, po domače) 30 smučarskih okovij Kandahar, kar je takrat pomenilo veliko denarja. S tovorom sta zgodaj zjutraj zagazila v neznano, proti dolini Pišnice. Bala sta se Hrvatov. V zbeganosti sta padla v grapo in obupano klicala na pomoč. Ven ju je Tone potegnil z vrvjo, ali sta ušla roki pravice, pa ne ve zagotovo. In še nekaj: največ ponesrečencev, ki jih je rešil, so bile – ženske.

Tone je nasploh posebnež. Vsako jutro izvaja tibetanske vaje, vegetarijanec je že dvajset let. Prijatelji ga imajo za čudaka, saj v gore za malico včasih odnese po eno samo banano ali melono. Zrelo in sladko, poudari. V resnici pa je slučajno pristal med nemesojedimi ljudmi: nekoč je v Trenti pomagal klati jagenjčka. Žival je močno blejala, ker ga pastir in Trentar Tona Lungo ni dovolj dobro zadel. To živalsko trpljenje je bilo pika na črko i. Zadnje čase sicer spet prigrizne kakšen košček pršuta, a bolj zaradi zdravnikov in stanja krvi. Prebolel je namreč raka na črevesju, ki ga je imel

kar dolgo časa, saj so ga dve leti pomotoma zdravili za aritmijo.

Vsestranski inovator in strokovnjak

Tone Jeglič in France Avčin, njegov mentor, soplezalec, kolega, prijatelj in sosed v Trenti, sta razvila marsikaj pametnega, a je na žalost veliko končalo pozabljeno. Če preskočimo legendarni Avčinov plezalni projekt, greben Kanceljnov, ki ga je točno po razu uspelo preplezati Tonetu in Daru Dolarju, da je moral France v zahvalo seči globoko v žep za *gajbo* piva, je bila to v letih 1970–75 mini lavinska žolna, debela kakor prst, predstavljena na simpoziju pod pokroviteljstvom fundacije Vani Eigenman. Oddajnik je bil pospravljen

danes bi bil zanimiv. Tone Jeglič namreč spada med svetovne strokovnjake za magnetna valovanja. Zadnja leta za NATO razvija napravo za odkrivanje eksplozivnih teles na daljavo. Upokojil se je pred dobrim letom dni kot redni profesor na Fakulteti za elektrotehniko (bil je tudi docent), kjer je začel službovanje kot asistent pri prof. dr. Avčinu. Pred diplomom na isti fakulteti in po njej je deloval tudi na Inštitutu Jožef Stefan in na inštitutu za mehaniko na Fakulteti za matematiko, fiziko in mehaniko.

Marsikdo misli, da je Tone krivec za bajaličarstvo, a odkrivanje zasutih plazom z bajalico so skupaj spoznali na simpoziju v Švici. Ideja dr. Pavleta

deloval kot vodnik, največ v Vratih, kamor ga je po navadi poklical kar oskrbnica po telefonu. Zaslužil je precej deviz, ki pa jih v tistih časih nisi smel imeti. Bankovce je zato zaprl v vrečko in jih skrival po gorah. Včasih se je na zavojček z denarjem spomnil šele čez čas, ko je morda valuti že pošla sapa, ali pa je tudi pozabil, kam je denar skrnil. Vsekakor je takrat zaslužil več kakor z diplomom inženirja.

Na prošnjo Marjana Prevca v steno Škrlatic po križ

V zadnjem času se precej ukvarja z odkrivanjem korenin Slovencev, s prvotno poselitvijo Evrope in do kam so segali naši predniki. Ker mu ni vseeno za narodovo zupščino, je bil tudi med ustanovitelji Gorniškega kluba Skala, ki med drugimi dejavnostmi po vrhovih postavlja majhne kopije Aljaževega stolpa z vpisno knjigo (kar nekatere moti). Menda zato, da se ve, kje so Slovenci doma. Pred leti je celo kandidiral za župana Ljubljane, nato pa se je iz politike popolnoma umaknil.

Ker se je močno zavzemal za postavitve podrtega križa na Škrlatici, marsikdo misli, da Tone spada med politično desnico, a je zgodba drugačna. Ko je samohodec in alpinist Marjan Prevec našel zataknjen križ v steni Škrlatic, je Toneta prosil za pomoč. Ta mu jo je obljubil in vztrajal toliko časa, da je obljubo izpolnil. Za prvotno postavitve križa je dal pobudo Sandi Wisiak, in sicer kot spomin na vse preminule alpiniste. Kmalu je tudi on umrl v Planjavi. Tako so v spomin nanj in na druge umrle plezalce razstavljeni križi nesli na goro vsi takratni vidni alpinisti, kakor je to navada v vsej osrednji Evropi.

Ko ga je Zupančič leta 1953 z nekaterimi od njih v veselje tedanje oblasti podrl, pa so bili vsi samo tihi. In samo zato, da se vrne nekaj, kar ima zgodovinsko in alpinistično vrednost in sploh ne religiozno, se je Tone Jeglič dolgo trudil in raziskoval stene Škrlatic. Z Markom Čarom sta levo od žlamborja, kjer je bil križ zataknjen, potegnili prvenstveno smer. Uredila sta svedre za spust, da so lahko križ spravili ven. Ko sta ga spravila pod steno, je nanju čakalo okoli petdeset ljudi, ki so ga pomagali nesti v dolino. Da je križ postavljen na črno, ne drži, saj ima Tone papir s podpisom P. Gantarja. Križ stoji v spomin na Prevca, Wisiaka in druge umrle alpiniste. Je original, na novo je narejen samo manjši del. ●

Trening na domačem dvorišču
Foto: Dejan Ogrinec

v ročaj smučarske palice, iskanje preko običajnega UKV-radia, domet do tri kilometre (!) in niti omembe vredna poraba energije. Ker pa so bila druga evropska podjetja finančno (pre) močna, je njun sistem odpadel. Razvila sta tudi aluminijasto vrečo proti udaru strele in jo celo testirala. Kako? Tone je dobil psa iz bolnišnice za živali. Malce zmeden je preživel udar milijon voltov, mi pa smo pozneje dobili drugačno rešitev: alu rešilno folijo.

Za zavod Soča je razvijal sistem, ki bi omogočal gibanje in hojo prizadetim zaradi paralize. Implantibilni stimulator je razvijal s kirurgom dr. Vavknom (tudi alpinistom) in sodelavci v laboratoriju za biokibernetiko na Fakulteti za elektrotehniko od 1965 do 1975. Projekt je financiralo ameriško ministrstvo za zdravstvo in naprava je bila znana pod imenom Ljubljana Implant. Majhen sistem, ki je lahko sprejemal energijo iz oddajnika, da bi bil prizadeti relativno mobilni. Namesto da bi v takratni Jugoslaviji dobili najboljši zavod za rehabilitacijo na svetu, je šel patent v pozabo. Še

Šegula ni bila neumna, toda bajalica deluje samo v rokah umirjenega človeka in tako ni za vsakogar. Tone pa je bil prvi Slovenec, ki je odšel na tečaj turne smuke v Švico in opravil ne ravno enostaven izpit. Tam mu je bilo neprijetno, ker so ga kot Jugoslovana enačili z Makedoncem Gogo, ki je pred finalnim vzponom na Windstrubel neki dami izpred koč vzel smučarske palice, saj je svoje neke pozabil. Da sta si vendarle različna, so ugotovili čez čas. Po tem tečaju sta s Francetom Zupanom objavila oglas na PD Ljubljana-Matica za turno smuko na Komno in Krn. Odzvalo se je toliko ljudi, da so jih komaj spravili na avtobus. Za naslednji izlet so najeli že tri avtobuse in kmalu je ta dejavnost postala izjemno priljubljena, saj do takrat zaradi spornih velikonočnih praznikov nihče ni smel v gore. Kot gorski vodnik ima Tone vrstno številko 25, saj se je udinjnal že kot mlad fant. Tujcem je vodnikov v tistih časih primanjkovalo. Poseben problem pa je bilo znanje tujih jezikov. Tone jih je govoril celo več, ne samo enega. Nekaj poletij zapored je tako

Kaj se vidi na obzorju in kaj lahko razberemo šele na monitorju

Besedilo: Vincenc Nemanič

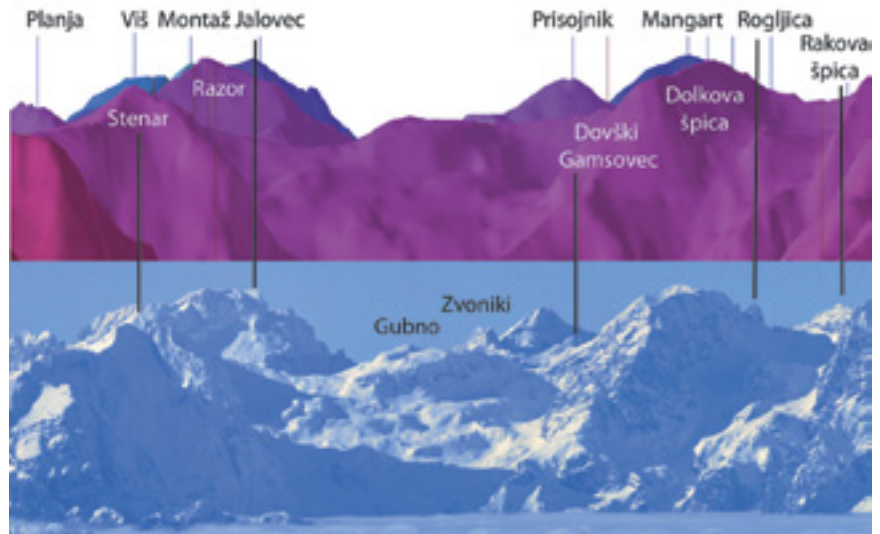
Vlanski februarški številki PV je bila v članku Andreja Stritarja *Kaj se vidi na obzorju* predstavljena zanimiva spletna stran, na kateri nemški ljubitelj gora in računalnika dr. Ulrich Deuschle predstavlja program za prikaz razgleda s poljubnega vrha¹. Z razširjenostjo zmogljivih mobilnih telefonov je program sicer možno uporabiti na terenu, vendar je daleč verjetneje, da ga bomo uporabili doma za določitev vrhov na posnetkih, ki smo jih prinesli s planinske ture.

V prvih dneh lanskega oktobra sem v prelepem vremenu z Viša posnel množico slik. Pri pregledovanju doma sem se začudil, da se med Škrlatico in Triglavom v daljavi vidijo Kamniške Alpe. Takoj sem se spomnil, da mi v panorami, posneti lani pozimi z Grintovca, vseh vrhov ni uspelo prepoznati. Z zemljevidom Slovenije ne gre brez napake, saj so razlike v kotih na razdalji med 50 in 80 km majhne. Kot med Triglavom in Škrlatico meri le dobrih 6 stopinj. Vrhovi se po smeri prekrivajo, zaradi majhne razlike v višinah in ukrivljenosti Zemlje pa ne moremo zlahka določiti, ali nek vrh dejansko lahko vidimo ali ne. Sestavljeni zemljevid zahodnega in vzhodnega dela Julijskih Alp mi je bil v pomoč le delno.

Na zgornji sliki je primerjava prave in s programom izrisane slike dela Julijskih Alp, ki po azimutu zajame okoli 3 stopinje. Glavne vrhove program prikaže prav neverjetno dobro, nekaj slabše se odreže le z obrisom stranskih vrhov. Pomembno je, da "stojišče" res postavimo natančno na sam vrh ali kakih 10 m višje. V pomoč je tudi barvna lestvica, ki vrhovom z oddaljenostjo od stojišča spreminja barvo. Žal je udoben le ogled slik, njihovo shranjevanje pa ni enostavno. Napisi so zadovoljivo veliki le za ogled na monitorju, vendar postanejo na pomanjšanih natisnjenih slikah premajhni. ●

¹ http://www.udeutschle.selfhost.pro/panoramas/makepanoramas_en.htm

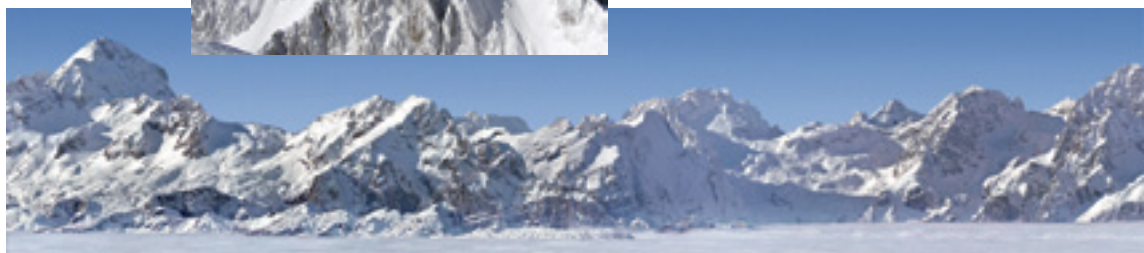
Zgoraj je pogled z Grintovca preko Kočne proti zahodu. Spodaj je povečani pravokotnik z zgornje slike (9 stopinj po azimutu). Kar težko je dokazati, da se za Razorjem res skrivajo Viš, Montaž in Jalovec. Foto: Vincenc Nemanič

Brez pomoči programa bi težko razbrali, da je Stenar točno pred Višem in da je Montaž skoraj povsem zakrit z Razorjem, ki v veliki meri zakriva tudi Jalovec. Silhueta v vijolični barvi pripada Razorju in ne Jalovcu. Program ne prepozna Gubna niti stranskih dveh rogljev Prisojnika. Označi pa Dovški Gamsovec in Mangart, ki ga precej zakriva Dolkova špica. Rogljico in Rakovo špico nakaže pravilno le po smeri, njun profil pa se ne ujema s sliko. Foto: Vincenc Nemanič

Pogled z Viša na Kočno in Grintovec sega preko Stenarja. Na levi je Razor, spredaj pa del grebena Jalovca in Veliki Ozebnik. Foto: Vincenc Nemanič

Kanadska pravljica

Plezalni potep med stenami in medvedi

Besedilo: Maja Duh

Nekega dolgočasnega spomladanskega dne mi je Miha preko elektronske pošte poslal sliko stene Bugaboo Spire kot ene izmed desetih najlepših sten na svetu, s pripisom: "A bi šla?", "Jaaa, itak," je bil moj odgovor. Nekaj mesecev kasneje sva imela letalski vozovnici v žepu, ne da bi točno vedela, kam se odpravljava.

Začela sta se poizvedovanje pri prijateljih, ki so že bili v Kanadi na tem območju, in predvsem brskanje po straneh s plezalnimi smermi. Vsak od naju je imel v mislih svoje smeri in načrte. Ponoči pred odhodom sem le malo spala, saj sem več ali manj premišljevala, kako bom preživela svoj prvi let.

Calgary

Pa smo šli. Na poti proti Münchnu sem bila z mislimi že v Kanadi, v Banffu. Že sem srečevala medvede, jelene in lose. Kaj hitro sem bila postavljena v realnost, ko sem iz avta vlekla svoj nahrbtnik in še večjo *prasic*. Ko sem hodila proti terminalu, sem se spraševala o pomenu

nekaterih stvari, ki sva jih vlačila s sabo.

Miha mi je bil v veliko oporo, saj sem ga skoraj ves let močno držala za roko. Je bil le moj prvi let. V Londonu sva se hitro presedla, spet sem prišla Miha za roko in že sva bila na osemurnem letu do Calgaryja.¹ Ta je ena sama velika ravnina, prerija in bila sva kar malo razočarana, ker so se hribi tako dolgo skrivali pred nama. Samo mesto je velikansko, saj ima milijon prebivalcev. Ogromne stavbe, stolpnice, ogromno ljudi vseh ras, zajci po pločnikih, tramvaji in velike razdalje. Naslednji dan sva prevzela *rent-a-car* in takrat se je pričela najina

¹ Provinca Alberta, Kanada.

odpeljala po 60 kilometrov dolgi makadamski poti proti mestu Canmore. Prvič sva se iz oči v oči srečala s čisto pravim losom. Še vedno navdušena nad ogromno živaljo sva se takoj za naslednjim ovinkom zazrla v oči črnega medveda. "Ah, pa saj sploh ni tako velik. Prav *fleten* je!" je bilo slišati iz mojih ust. Seveda, ko pa sva ga gledala na varni razdalji iz avta.

Kanadski apnenec

Opravila sva svoj prvi vzpon v steni gore Ha Ling. Nekje na sredi smeri sva ujela dve starejši ženski in izvedela, da je ena izmed njiju po očetovi strani Slovenka. Kamorkoli greš, vedno naletiš na "svoje" ljudi. V daljavi se je zaslišalo grmenje in oblaki na nebu so postajali vse bolj črni in gosti. Kar naenkrat nisem bila več utrujena in vedno hitreje sem plezala. Da le ne bi doživela svoje prve nevihte v steni! Mihi, logično, nisem priznala, da me je strah. Ampak saj je vedel. Tik pred vrhom je dvakrat zagrmelo

Preplezane smeri:

Ha Ling, Northeast Face, 5.6, 450 m

Mount Rundle, Reprobate, 5.7, 350 m

Tower of Babel, Tower of Babel, 5.8, 300 m

Bugaboo Spire, Kain Route, 5.6, 670 m

Snowpatch Spire, Enjoyable Route (Buckingham Route), 5.8 (Miha Zupan in Mark)

Mount Rundle, Guide's Route, 5.6, 665 m

Kid Goat, Twillight Zone, 5.6, 140 m, in Gray Waves, 5.8, 140 m

Yammuska, Direttissima, 5.8, 400 m

Plezanje v steni Yammuske. Odlična stena postreže s smermi vseh težavnosti. Foto: Maja Duh

pustolovščina. Z rahlimi težavami privajanja na avtomatski menjalnik sva se z navdušenjem odpeljala proti Skalnemu gorovju v dolino Bow River. Po 90 kilometrih se nama je odprl pogled proti goram, prerije je bilo konec. Neskončno dolge ceste so vijugale skozi doline in naju pripeljale v Kananaskis Country.²

Divjina

Na poti proti najinemu prvemu cilju, gori Mount Indefatigable, sva bila

priči ogromnemu požaru, ki so v Kanadi dokaj pogosti. Helikopter je sicer letal okoli, a gasili ga niso. Je bilo le preveliko in prezahtevno območje. Proti večeru sva polna vtisov prečudovite pokrajine prišla do jezera Lower Kananaskis Lake. Ko sva že mislila, da se je divjina za nekaj časa poslovila, sva opazila, kako se po kampu mirno sprehaja kojot. Švigal je sem in tja med šotori, ljudje pa se niso zmenili zanj. Le midva sva bila nekoliko nesproščena. Zvečer naju je presenetil še čuvaj parka, ki naju je obvestil, da je območje najinega vzpona strogo zaprto, saj so tam kar tri medvedke z mladički. Še vsa zelena na tem področju sva se odločila, da spremeniva cilj. Zgodaj zjutraj sva se

in se dobesedno *uscalo*. Voda je tekla v potokih za rokave, v plezalke... Deset minut kasneje sva popolnoma premočena izstopila na s soncem obsijani greben. Kakor hitro je prišla, tako hitro je tudi odšla.

Po dolgem sestopu po gozdu, kjer sva napeto poslušala, za katerim drevesom bo počila kakšna vejica, sva se odpravila na zaslužen pivo.

Nad mestom Canmore sva bila navdušena. Le ena glavna ulica, polna lesenih hišk, trgovnic in stvari, ki jih še nikoli nisva videla. Ljudje pa so bili prav nenavadno prijazni. Spoznala sva, da v manjših trgovinah ni mogoče kupiti navadnega kruha, so pa prodajali deset različnih vrst toastov na vsakem vogalu trgovine.

² Mreža parkov v Alberti.

Bugaboo

Vreme je bilo naravnost fantastično, zato sva se odpravila na pot proti Bugaboojem.³ Priprave hrane in nahrbtnikov so nama vzele kar nekaj časa, saj je bilo treba skrbno pretehtati, kaj vzeti s sabo. Sledil je namreč tri ure dolg strm vzpon po vročini proti koči Konrad Kain. Ko sva se na vrhu zazrla v strme granitne stolpe, ki so kot paličice rasli iz ledenika, sva pozabila na ves napor ter se od veselja objela. Ko sem malo kasneje sedela na skali ter zrla v Snowpatch in Bugaboo Spire, sem se vprašala: "So te stene resnične ali so narisane in postavljene pred mano?" Teh lepot se namreč ne da opisati z besedami, treba jih je videti in doživeti.

Ker je ves prvi dan deževalo in snežilo, naju je naslednje jutro pozdravilo do gležnjev novega snega. Ker pa je bilo vreme sončno, sva se vseeno povzpela po Kain Route na

³ Gorsko območje v Kanadi.

vrh Bugaboo Spire. 600 metrov dolgo plezanje po grebenu sva zaključila v slabih treh urah in kot prva tisti dan dosegla vrh. Sestopala sva v tišini, vsak zase sva premlevala občutke in občudovala lepoto okoli sebe.

Naslednje jutro sem se počutila zelo slabo, kar je bilo posledica zobobola. Zato se je Miha odpravil v steno s Kalifornijcem Markom. Vreme se je dopoldne poslabšalo, pihal je zelo močan veter in ostali plezalci so javljali o nekaj novih vidnih razpokah na ledeniku. Miha in Mark sta se pozno popoldne srečno vrnila in še isti dan sva odšla v dolino. Vremenska napoved namreč ni bila več dobra.

Narava in kultura

Bila sva že na polovici svojega potepanja po Kanadi in v glavi sem premlevala, kaj vse morava še videti in splezati. Pa sem spoznala, da bo treba kar precej oklestiti načrte, saj je Kanada zares velika dežela.

Mesto, ki me je v življenju najbolj fasciniralo, je zagotovo Banff, mestece, kjer je polno trgovinic s spominki, prijaznih ljudi, narava je povsod naokoli, manjka pa niti McDonalds. Ujela sva zadnji dan indijanskih dni, ki jih Indijanci vsako leto avgusta prirejajo v drugem mestu, in bila prevzeta od njihovega plesa, glasbe in podob.

Srečala sva ogromno kolesarjev in povsod so bile označene kolesarske poti. Iz radovednosti sva naslednji dan najela kolesi in ves dan prekosarila. Videla sva tisto, česar iz avta ne moreš, in tisto, kar opazuješ iz sten le od daleč. Le najini zadnjici sta se pritoževali še nekaj naslednjih dni. Pravi dopust v Kanadi ne bi bil pravi, če ne bi šla tudi jahat. Še en strah, ki sem

Grebensko plezanje Kain Route na Bugaboo Spire. V ozadju nas spremljajo granitni stolpi Snowpatch Spire. Foto: Miha Zupan

Kanadska pokrajina na poti v Canmore

Foto: Miha Zupan

ga morala premagati, in še ena stvar, ki sem jo počela prvič. Navdušena in hvaležna Mihu, ker me je prepričal, sem zvečer pripravila večerjo. Za spremembo, saj je drugače kuhal on.

Dva dneva sva namenila obisku odličnega plezališča Grassi Lakes v Canmoru. Imela sva priložnost tekmovati s kozami, kdo spleza težjo smer. Nekajkrat sva se odpravila plezat v Mount Rundle in Yamnusko, kjer sva našla odlične stene in smeri vseh težavnosti. Kamorkoli sva šla, sva med obvezno opremo imela tudi *bear spray*⁴ in zvonček, saj je takrat ravno dozorelo jagodičje, s katerimi se hranijo medvedi ...

Še se vrneva

Kanada je v naju pustila velik pečat in veliko navdušenje. Je deželna, kjer v petih tednih potovanja ne vidiš na tleh ene same smeti. Deželna, kjer so solate sladke in kruh kisel. Deželna, kjer v središču mesta zajci skačejo po parkirišču, veverice pa ti nalašč mečejo storžke na avto. Deželna, kjer se promet ustavi, ko medved prečka cesto. Deželna, kjer so ljudje prijazni in te vabijo na naslednje počitnice k sebi domov. Deželna, kjer pozabiš na probleme in težave doma. In deželna, kjer spoznaš, da so pravljice resnične. ●

⁴ Razpršilo proti medvedom.

INFORMACIJE

Najboljši čas za obisk Kanade je vse leto, spreminja pa se s področjem, ki ga želite obiskati. Obisk Bugaboojev in Skalnega gorovja je primernejši v poletnih mesecih (konec julija, avgust). Vreme je zelo nepredvidljivo, saj se spremeni tudi do desetkrat na dan. Nekatere sva ujela, da ima Kanada samo dva letna časa – zimo in avgust. **Kako do tja:** Z letalom z Brnika ali bližnjih evropskih letališč do Calgaryja. Cene letalskih kart se gibljejo od 1000 € naprej. Letališče je od najbližjega hostla v Calgaryju oddaljeno 15 minut vožnje. Cena taksija z letališča v mesto je 40 CAD. Iz Calgaryja do Canmoreja je 1,5 h vožnje, do Banffa 2 h.

Prevozna sredstva: Najlažje in najcenejše je, da že od doma rezervirate avto, ki vas počaka v Kanadi. Veliko ceneje je najeti avto izven letališča in ga tja tudi vrniti. Ne pozabite ceni najema prišteti še zavarovanja (ok. 10 € na dan). Bencin je zelo poceni – 0,81 CAD na liter.

Prenočišča: V Calgaryju sta na voljo dva hostla (HI Calgary City Centre, Wicked Hostels), v Canmoru je na voljo hostel Alpinističnega kluba Kanade. Hostle je nujno rezervirati, saj je drugače skoraj nemogoče dobiti prosto sobo. Veliko cenejši so kampi, ki jih je na tem področju kar precej in so izredno čisti in urejeni. Nočitev v kampu stane približno 10–15 €, v hostlih pa približno 25–30 €.

Vodnička: Randall Green & Joe Bensen: Bugaboo Rock, A climbing guide, Second edition, 2003 (obstaja tudi novejša izdaja, ki se jo lahko kupi v vseh športnih trgovinah v Banffu, Canmoru, Calgaryju in v koči Konrad Kain).

Kevin McLane: Canadian Rock, Select Climbs of the West, 2010.

Zemljevidi: Banff National Park, Topographic Map, True North Cartographics, 1 : 185.000; Kananaskis Lakes, Map and Trail Guide, Gem Trek Publishing, 1 : 50.000; British Columbia, Road Map, Canadian Cartographics Corporation, 1 : 1.500.000.

Novosti v zdravljenju omrzlin

Besedilo: Jurij Gorjanc

V Planinskem vestniku smo že leta 2005 objavili ukrepe prve pomoči pri omrzlinah, potem ko so prenovljeni izšli v priročniku prve pomoči za študente medicine. Predstavljali smo si, da morajo planinci in predvsem alpinisti o tej temi vedeti več od drugih. Upravičeno, saj so tovrstno prizadeti v preteklih letih z nami hitro navezali stike, marsikdo se je na podlagi ustreznih navodil izognil amputacijam prstov. Namen tokratnega prispevka ni ponavljanje napisanega, temveč predstavitev najpomembnejših novosti v obravnavi omrzlin, ki smo jih spoznali in v Sloveniji uvedli v zadnjem petletju.

V alpinizmu velja, da za vsakim dosežkom stoji posameznik s svojo ekipo. Tako velja Reinhold Messner za prvega na Everestu brez dodatnega kisika ter prvega na vseh osemtisočakah, Davo Karničar je sinonim za Everest na smučeh in še bi lahko naštevali. V medicini ni nič drugače. Če pa imajo raziskovalci poleg predanosti poklicu še veselje do raziskovanja nekoristnega sveta, toliko bolje. Zato s hvaležnostjo ugotavljam, kako dobro je biti član ekipe, ki se na Inštitutu Jožef Stefan pod vodstvom prof. dr. Igorja B. Mekjaviča ukvarja z raziskovanjem omrzlin. Uspehi se kažejo v dobrih rezultatih zdravljenja, od česar imajo koristi vsi. Če kje, potem pride tam zaradi pozitivnega vzdušja v ekipi učinek tima toliko bolj do izraza.

Protokol Planica za obravnavo omrzlin

V zadnjih letih smo v Sloveniji poenotili postopke diagnostike in zdravljenja omrzlin. To pomeni, da v praksi sledimo pravilom, ki so usklajena z mednarodnimi smernicami in nadgrajena s slovenskim znanjem. Postopke smo po raziskovalnem središču Inštituta Jožef Stefan v Olimpijskem centru v Planici poimenovali "protokol Planica za obravnavo omrzlin".

Če ga na kratko povzamem, delimo bolnike na tiste, ki jih lahko zdravimo ambulantno, in tiste, ki ostanejo v bolnišnici. Prvi imajo povrhnje omrzline, ki ne puščajo trajnih posledic, drugi globoke. Pri slednjih poleg kombinacije več zdravil uporabljamo

Omrzline po sestopu z najvišje gore sveta

Foto: Jurij Gorjanc

tudi hiperbarično oksigenacijo (HBO) v barokomori, vse z namenom ohranitve tkiva. Analiza zdravljenja pri ozebljih z globokimi omrzlinami v zadnjem desetletnem obdobju je pokazala, da lahko z opisanimi postopki rešimo omrznjene dele telesa več kakor dvema tretjinama poškodovancev. To je lep uspeh, če upoštevamo, da bi brez vsakršnih ukrepov pri teh poškodovancih morali tkivo, najpogosteje prste v delni ali celotni dolžini, amputirati. Kljub temu naši kolegi zdravniki iz bolnišnice v Chamonixu, kjer zdravijo največ tovrstnih poškodb na svetu, poročajo, da jim z nekoliko drugačnim protokolom uspe ohraniti prste pri okrog 90 odstotkih ozeblin. Analiza njihovega in našega dela je pokazala enak pristop, preiskave in zdravljenje, vendar s pomembno razliko – čas. Omrznjenci se v Franciji zdravijo v nekaj urah do največ enega dneva od nastanka omrzlin, saj jih z okoliških gora večinoma evakuirajo s helikopterjem. Zdravljenje se zato lahko začne takoj. V naši seriji bolnikov so posamezniki, ki so iz Himalaje prišli do zdravnika šele po tednu ali več. Kakorkoli, namen napisanega je predvsem v nasvetu, da se tudi pri omrzlinah zelo mudi in da ure čakanja pomenijo milimetre dolžine

prstov, dnevi odlašanja pa kar centimetre tkiva, ki ga ob pravilni prvi pomoči ter z ustreznim in predvsem pravočasnim zdravljenjem lahko ohranimo.

Razlika med povrhnjimi in globokimi omrzlinami

Na podlagi videza omrzlin je težavno ločevanje med povrhnjimi in globokimi poškodbami. Dokončna slika se razvije šele v treh dneh. To pa je čas, ko bi poškodovanci že morali prejeti zdravila. Kako naj torej vemo, ali so omrzline povrhnje, kjer pomembno žilje ni prizadeto in posledic ne pričakujemo, ali globoke, kjer je prekrvitev tkiva bistveno okrnjena? Odgovor je v radioizotopski preiskavi, ki se imenuje trifazna scintigrafija kosti. Zasluge, da jo v Sloveniji uporabljamo pri diagnostiki omrzlin, najraje omenim v povezavi z naslednjo anekdoto. Bil je leta 2001, ko sem slovenskim zdravnikom poročal o dogajanju na nedavni himalajski odpravi. Omenil sem, kako zahtevno je zdraviti omrzline na terenu ter prepoznavati njihovo globino. O scintigrafiji je bilo v svetu takrat le malo govora, omenjali so jo le nekateri raziskovalci. Po predavanju je pristopila k meni prijetna gospa in na kratko razložila, kako bi lahko v Sloveniji izpeljali postopek diagnostike omrzlin. Ker je nisem poznal, sem kar malo po hribovsko butnil: "Ja, kdo pa ste vi, da to veste?" Nasmehnila se je in mi izročila vizitko, na kateri je pisalo: dec. dr. Metka Milčinski, dr. med., specialistka internistka in specialistka nuklearne medicine. Mislim, da sem glasno pogoltnil slino in se še enkrat ozrl vanjo, in še vedno se je enako prijazno smehljala. Ni trajalo dolgo, ko je naredila vse, kar je bilo potrebno, da so v Univerzitetnem kliničnem centru v Ljubljani začeli z ugotavljanjem globine omrzlin po predlaganem postopku.

Danes, po enajstih letih, je to že rutinski postopek, ki je mnogim alpinistom omogočil zgodnjo napoved izida in pravočasno zdravljenje. V principu gre pri scintigrafiji kosti za to, da omrznjencu ob preiskavi v veno vbrizgajo majhno količino radiofarmaka ter v času nekaj minut

in ur po vbrizganju ugotavljajo, kako je s prekrvlenostjo tkiv in vitalnostjo kosti. Na ta način lahko že nekaj ur po nastanku omrzlin, ko klinična slika (barva kože, mehurji itd.) sploh še ni izražena, napovemo, ali posameznik potrebuje intenzivno zdravljenje ali celo nobenega od zdravil.

Zdravljenje s kisikom v barokomori

Druga posebnost, zaradi katere protokol Planica izstopa v evropskem in svetovnem merilu, je zdravljenje v barokomori. V Sloveniji je razvoju baromedicine botroval prof. dr. Mekjavič, ki je prvo barokomoro v državo iz Kanade pripeljal leta 1994 ter organiziral več tečajev in strokovnih simpozijev za njeno uporabo. Še eno naključje ali zgolj ustrezen nasvet staroste slovenske planinske kronologije Francija Savenca je botroval temu, da sva se s prof. Mekjavičem srečala pred eno izmed alpinističnih odprav, na kateri sem sodeloval kot zdravnik, in začela sodelovati. Gledano logistično uvedba zdravljenja s hiperbaričnim kisikom ni preprosta stvar. To je najbrž glavni razlog, da ni vključena v protokol v vseh državah, kjer se prav tako pogljobljeno ukvarjajo z zdravljenjem omrzlin. Barokomora na Inštitutu Jožef Stefan je pripravljena vedno, kadar je to potrebno. O smiselnosti za zdravljenje z njo se odločimo ob indikacijah ter po tehtnem premisleku ob upoštevanju tveganja in neželenih učinkov. V principu gre pri tem zdravljenju za pomoč tkivom, ki zaradi prizadetega žilja ne morejo dovesti dovolj kisika do celic. Brez kisika bi te celice propadle, tkiva bi morali pozneje kirurško odstraniti – amputirati. Pod zvišanim tlakom, kakršen je npr. 15 metrov pod morjem, pa ob vdihavanju čistega kisika ta pride do celic tako po žilah kakor tudi neposredno – z difuzijo in celice ter tkiva preživijo. Enako kakor pri preostalih zdravljenjih je učinek boljši, če z njim začnemo zgodaj po nastanku omrzlin.

Kljub opisanim uveljavljenim postopkom in novostim, ki jih do danes pozna medicina, ima prva pomoč še vedno svoje nenadomestljivo mesto. Hitro ogrevanje omrzlih udov in njihova sterilna oskrba, jemanje zdravil proti zlepljanju trombocitov (zadnje raziskave dajejo prednost ibuprofenu pred aspirinom) ter čimprejšnji transport do centra, kjer se ukvarjajo z omrzlinami, so še vedno ključnega pomena. Prej ko pride poškodovanec z omrzlinami do zdravnika in zgoraj opisanih možnosti, večja je možnost ohranitve tkiva.

Dejavnike, na katere bomo v prihodnje pri preprečevanju omrzlin še pozornejši, v Planici v skupini prof. dr. Mekjaviča v okviru doktorata preučujeta tudi raziskovalec mag. Adam McDonnell z Irske ter dr. Shawnda Morrison iz Kanade. Ugotovila sta, da je prekrvlenost prstov rok, predvsem pa nog zelo odvisna od telesne aktivnosti oz. ležanja ter tudi hipoksije, ki so ji na velikih višinah izpostavljeni praktično vsi z omrzlinami.

Opisano je zgolj izsek iz dogajanja v skupini posameznikov, ki preučujejo zdravljenje omrzlin. Čeprav je rezultat našega raziskovanja ohranitev nekaj centimetrov ali celo milimetrov tkiva, se splača. Omrzline prstov nog, predvsem pa rok s posledičnimi amputacijami za posameznika pomenijo hudo funkcionalno okvaro. To pa ni le nezmožnost plezanja težkih smeri, temveč včasih tudi nesposobnost opravljanja svojega poklica ter preživetja sebe in bližnjih. ●

CÉBÉ
PURE ADRENALINE

Testirali smo:
CÉBÉ
SPYNER FLEX SR

Smučanje in deskanje sta dinamična športa, ki se odvijata pri visokih hitrostih. Da boste na belih strminah uživali bolj varno in sproščeno, vam svetujemo uporabo smučarske čelade. Čelada je obvezen del opreme za tiste smučarje, ki kot vrednoto izpostavljajo zdravje in varnost. Čebe poimenujemo kot pionirja v segmentu športnih, kot tudi modnih očal. Danes proizvajalec ponuja poleg pestrega repertoarja sončnih in smučarskih očal tudi veliko zaščitnih čelad. Širok spekter izdelkov jim omogoča, da tudi najzahtevnejša stranka vedno najde artikel za točno določen namen. Tokrat vam predstavljamo čelado Spyner Flex SR.

Značilnosti čelade:

- Zunanja školjka odporna na močne udarce ("INMOLD" tehnologija zagotavlja zelo dobro trdnost čelade)
- zaradi "INMOLD" tehnologije je čelada zelo lahka
- zgornji dodatni oklep povečuje odpornost čelade na udarce
- čelada ustreza evropskim standardom CE EN 1077
- na zgornjem delu čelade je integriran sistem zračenja. Z ventilacijskim sistemom nastavljamo koliko svežega zraka spustimo v čelado, ki spodrine vroč in vlažen zrak iz nje.
- potrjuje ergonomsko oblikovani ušesniki za zaščito ušes in dobro slišnost
- ergonomsko oblikovano notranje blazinjenje iz antialergijske ter zračne tkanine
- odlično prileganje z vsemi smučarskimi očali
- teža: 560 gramov.

Gre za objektivni komentar ekipe Sokola.
Naročena objava.

Cena: 89,98 EUR
www.bushnell-europe.com/cebe

Uvoznik:
Rodeo Team d.o.o., Kranj
www.rodeoteam.si

Da bo nahrbtnik res nahrbtnik

Z naritnikom po Čopovi

Besedilo: Borut Peršolja

O tem, da so čevlji najpomembnejši del osebne opreme vsakega obiskovalca gora, ni dvoma. Po pomembnosti pa je na drugem mestu nahrbtnik, vreči podobna gorniška priprava z naramnicami za prenašanje tovora na hrbtu. Vsak izkušen gornik vam bo povedal, da je velika sreča imeti udoben ter po lastni meri izbran in prilagojen nahrbtnik. Šele tak nas s svojo enakomerno porazdeljeno težo tovora krepi v čistem naporu.

Recimo, da imate srečo v postopku dedovanja in da ste posledično lastnik starega, ohlapnega, trebušastega nahrbtnika iz surovega platna, kakršnega so nosili naši dedki. Vanj zložite rezervna oblačila, čutaro, malico, pelerino, prvo pomoč in vso ostalo bolj ali manj predpisano osebno opremo. Nahrtnik bo ob razpoložljivi prostornini vse to shranil vase, vendar bo imel mazohističen učinek na vaša ramena, z leti pa tudi na kolena. Za rešitev iz te zadrege je idealno, če se približuje vaš rojstni dan ali pa vsaj obdobje dedka Mraza. Izraziti je treba željo, da potrebujete nov nahrtnik, in zgodba se lahko nadaljuje.

Glede na to, da so želje, potrebe in predstave o nahrtnikih različne (da ne omenjam niti zneska, ki je za nakup na voljo), je na mestu vprašanje, kako izbrati takega, ki bo optimalno prispeval h kakovosti osebne opreme. Bine Mlačič pravi, da "je nahrtnik zapletena diferencialna enačba, ki jo tvorijo štirje med seboj soodvisni dejavniki: namenskost, oblika, prostornina in zmožnost prilaganja obremenitev trupu". Videli pa

bomo, da obstaja tudi peti dejavnik, to je barva.

Dejavniki, ki vplivajo na izbiro nahrtnika

Prvi dejavnik pri izbiri je prevladujoča oblika gorniške dejavnosti: hoja, plezanje, smučanje, kolesarjenje, padalstvo, slikarstvo ali zgolj nedolžno *frajarjenje*. Premisliti moramo, ali bomo na nahrtnik lahko pritrčili vse, kar bomo potrebovali: cepin, pohodne palice, stojalo za fotoaparatus, suho salamo ali planinska odlikovanja. Uporaba nahrtnika ne vpliva samo na naš položaj v hierarhiji rodoslovnega debla gornišstva, temveč tudi na ustrezno prostornino.

Naslednji dejavnik pa je že naša telesna višina, oziroma če smo še natančnejši – od dolžine našega trupa je odvisna višina nahrtnika. Ljudje iste telesne višine imajo lahko zelo dolge noge in kratek trup (potrebujejo nižji nahrtnik) ali kratke noge in dolg trup (v njihov nahrtnik bo šel tudi priku-pen odojek). Zares odličen nahrtnik se dobro prilagaja bokom, ramenom in hrbtu in nam tako olajša napore hoje in nošnje. Zato moramo biti še posebej pozorni na dele nahrtnika, pri katerih pride do neposrednega stika s telesom. To so naramnice, bočna oprt in hrbtišče.

Naramnice naj ležijo široko na ramenih, saj ne smejo vleči nazaj, se dotikati vratu ali rezati v kožo. Med vzpenjanjem si jih zaradi težišča telesa nastavimo drugače kakor pri hoji navzdol. To storimo z razbremenilnimi trakovi na ramenih in bokih.

Napenjalni trakovi pa preprečujejo, da bi nahrtnik nihal levo-desno.

Pretežni del teže z ramen prenese-mo na boke. Pri pravilni nastavitvi nahrtnika mora bočna oprt prevzeti in porazdeliti dve tretjini teže po sredini medenice. Zato si moramo pri osebni prilagoditvi nahrtnika vedno najprej namestiti bočni pas. Samo preostala teža (torej približno tretjina) naj bi aktivno "počivala" na ramenih, zadnjica pa mora ostati neobtežena. V nasprotnem primeru nahrtnik postane *naritnik*.

To besedo sem prvič slišal iz ust Borisa Mlekuža, inštruktorja planinske vzgoje in gorskega reševalca iz Bovca, ki je umrl v nesreči ob vaji gorskih reševalcev na Okrešlju. *Z naritnikom* je vsem udeležencem gorniških usposabljanj v Bavšici v prvem hipu odločno, nedvoumno in nazorno opredelil napačno nošnje nahrtnika.

Za pravilno nošnje bo hvaležna tudi hrbtjenica

Glede na podnebne spremembe še nekaj besed o prezračevanju, ki je odvisno od izoblikovanosti hrbtišča. To je lahko gladko, žlebasto,

SYNAPSE

Salomon predstavlja povsem nov koncept obutve, ki združuje lahkotnost in naravno gibanje stopala z oporo in zaščito, ki jo potrebujemo pri pohodu ali teku v naravi. **SYNAPSE** je namenjen tistim, ki uživajo v naravi, radi raziskujejo nove poti, včasih pa tudi pospešijo svoj korak! Naravno gibanje stopala je postala ključna lastnost tekaških čevljev, SYNAPSE pa je prvi trekking čevlji, ki sledi vzoru blaženja **Natural Motion** in tako omogoča uporabniku svobodnejše gibanje na vseh vrstah podlage. Koncept SYNAPSE ponuja 3 ključne novosti:

DYNAMIC RIDE: Izjemno lahko in fleksibilno blaženje OS Muscle™ nudi potrebno mehko in lahkotnost pri vsakem koraku. V kombinaciji s sistemom OS Tendon™ je pomoč pri odzivu in stabilnost izjemna.

DYNAMIC TRACTION: Že preizkušen in priznan podplat Contagrip™ nudi popoln oprijem s pomočjo Chevron vzorca. Zaradi izjemne fleksibilnosti blaženja in podplata se SYNAPSE prilagodi terenu in tako zagotavlja do sedaj nepredstavljiv oprijem tako na skalnatem, kot na blatnem terenu.

DYNAMIC ROLLING: Višji petni del in nekoliko nižji sprednji del čevlja povečata stabilnost in silita telo v pravilnejši položaj med hojo ali tekom, tako boste imeli občutek, da vas SYNAPSE kar sami vodijo naprej in naprej proti cilju!

Trije naritniki in en skoraj nahrbtnik na poti v šolo. Foto: Borut Peršolja

šolo prihajajo in odhajajo z naritniki. "Šolski nahrbtniki, skoraj tja pod ta zadnjo plat, se v mehkem telesnem *po-butavanju* vlečejo na glavni odmor," je naritnike precej bolj slikovito opisala Ula Furlan.

Vsekakor tudi v gorah bližnjice ni, si pa nošnja nahrbtnika lahko olajšamo. Če radi nosimo lahek nahrbtnik, potem med drugim nesimo s seboj lahko prebavljivo hrano, ki se lažje nosi. V tej šali je skrito zrno resnice: predvsem zmanjšajmo zaloge hrane, saj je ta na voljo v planinskih kočah. Poskrbimo pa za dovolj pijače in tudi redno telesno dejavnost, tako da nahrbtnik spredaj ne bo večji od tistega zadaj ...

Nahrtnik naj ne postane vreča razsute opreme

Zlaganje stvari, ki je v domačih omarah in predalih najpogosteje rezervirano za nežne ročice, pa je – to je zgolj moja osebna izkušnja – v gorah izrazito moško delo. Zdi se, da zlaganje nahrtnika obvladamo bistveno bolje kakor nežnejši spol. Ko takole na vrhovih opazujem dogajanje, vidim, da moška roka seže v nahrtnik in izvleče iz njega tisto, kar rabi. V številnih ženskih primerih pa je ob lastnici izprazen cel nahrtnik, iskanega pa še vedno ni tam, kjer bi moralo biti. Res je, da gre tudi pri zlaganju za nekaj fizike in uporabo prostorske predstave, pri čemer se izkaže, da princip ženske torbice, ko je v njej vse razen župnika, v gorah odpove na celi črti.

Za konec pa sem Binetu Mlaču dolžan razkriti še peto neznanko njegove enačbe. Ob vsem povedanem je jasno, kaj je dober in ustrezen nahrtnik. Toda številne oči imajo čisto svojo predstavo. Zagledajo se v nekaj, kar bi lahko imenovali barvna prikupnost, ki se ujema s hlačami pa znojno majico in fantovo vetrovko. Če nam uspe, da nahrtnik, v katerega lahko pospravimo vse, kar potrebujemo za uživanje v gorah, izberemo med oranžno rdečimi, rumenimi in vijoličastimi barvami, smo na konju. Tudi za to izbiro se skriva plemenit namen: v primeru posredovanja reševalcev smo hitreje opazni.

In ko bomo z novim nahrbtnikom nabirali nove gorniške kilometre, lahko kadarkoli, ko smo v dvomu, vprašamo za nasvet goro: "Kdo bo ruzak nosu?" Odgovor, ki odmeva, se že stoletja dolgo glasi: "Osu, osu!"

z odmično mrežo, oblazinjeno ...

Vse skupaj začini lastnost materialov, ki zmorejo odvajati ali zgolj vpijati topel zrak in vlago, ki ju v večji ali manjši količini proizvaja nosač nahrtnika. Ne glede na to je rezultat skoraj vedno viden na hrbtu majice. Vlažen zemljevid, ki se ob tem izriše, je dokaz, da je naše gibanje storilnostno učinkovito in da lastno delo krepi človeka.

Čeprav za gornišvo nasploh velja, da pri ničemer ne kaže pretiravati, pa to še posebej velja za težak nahrtnik. Vsak začetek je težak, tako so prva leta življenja odločilna tudi za zdravje hrbtenice in pravilno držo. Zlasti občutljivo je obdobje pospešene in hitre rasti od 6. do 12. leta starosti, ki sovпада z nepravilnim položajem telesa (na primer v šolski klopi ali pred računalnikom in televizorjem), s pretežno šolsko torbo ali tovorom športne opreme, z nepravilno prehrano in nezadostno telesno aktivnostjo. Letos obiskuje slovenske osnovne šole okrog 160.000 otrok in mladostnikov, težave s telesno držo pa ima več kakor 14 % na sistematičnih pregledih pregledanih osnovnošolcev. Težave s hrbtenico ima skoraj 23.000 otrok!

Prav nahrtnik je zaradi praktičnosti (omogoča nam, da imamo roke proste) in cenovne dostopnosti v velikem številu prevzel vlogo in naloge šolske torbe. In če kje, potem lahko vsak dan na ulici opazujemo, da so ti šolski nahrtniki pretežki (teža nahrtnika naj ne bi bila večja od desetine telesne teže lastnika) in da so vse prevečkrat neprilagojeni trupu otroka, tako da v

Marmot
FOR LIFE

UPTRACK JACKET

Če ste tip človeka, ki mu je pot na goro všeč tako zelo, kot spust z nje, potem je to prava izbira za vas. Elastična, visoko paropropustna tkanina softshell M3 je odporna proti vetru in vodi ter hkrati dovolj trpežna za več sezon dolge zlorabe v naravi. Jakna je strokovno krojena in premerjena za ženske, ima trpežna in nastavljiva zapirala, priročne žepe in udobno podlogo.

Kolekcija Marmot najdete v trgovinah:
ANNAPURNA, Krakovski nasip 4, Ljubljana
Avantura Sport, Gregorčičeva cesta 19, Ilirska Bistrica
ACTIONMAMA, Parmova 51, Ljubljana
Suvali Sport Nova Gorica, Trg Edvarda Kardoja 5, Nova Gorica
Celt, Dolenjska c. 356, Lavrica
Svet športa, Titova 16, Jesenice
Proklimb, Ljubljanska cesta 1, Bled

www.annapurna.si

www.marmot.eu

Dolgoživa dvoživka

Planinski močerad

Besedilo in foto: Andrej Razpet

Nevedni in babjeverni ljudje pripisujejo našemu močeradu čudne lastnosti in nenavadne moči ... Po teh neumnih pravljicah je prišel močerad na glas kakor neka pošastna žival, celo marsikateri omikan človek se ga ogiblje z nekim strahom.

Tako je pisal Fran Erjavec leta 1888 o navadnem močeradu, črnega ali planinskega močerada je le bežno omenil. Tudi danes planinski močerad še vedno velja za kriptično oziroma slabo raziskano vrsto. Večinoma se skrivajo v skalnih razpokah, luknjah majhnih sesalcev, med preperelim lesom in pod listjem, na površju je aktiven le poleti v hladnejših in bolj vlažnih jutrih in večerih. V idealnih razmerah (temperatura nad 4 °C, vlažnost nad 85 %, brez neposredne sončne svetlobe), recimo ob rahlem pršcu in megli, pa v velikem številu lezejo vsepovsod. V okviru italijanske raziskave so na izbranih področjih gostoto živali ocenili na več kakor 2000 na hektar, torej vsaj en močerad na vsakih pet kvadratnih metrov. Odrasle živali se več let zadržujejo na le nekaj deset kvadratnih metrov velikem območju, nekoliko dlje se premaknejo le mlade živali, prehranjujejo se z žuželkami, pajki in črvi. Obstaja le malo podatkov o njihovem vedenju in vlogi v ekosistemu. Glede na odkritja v zadnjih letih je njihova razširjenost v alpskem in dinarskem svetu verjetno podcenjena, zlasti v bolj suhih predelih. Čeprav v svojem okolju delujejo neboljano, živijo približno 16 let. Zelo verjetno so, tako kakor drugi predstavniki družine, sposobni v celoti nadomestiti izgubljeno okončino, rep in spodnjo čeljust.

Redni obiskovalci gora so planinskega močerada zagotovo srečali na nekaterih zelo nepričakovanih mestih. Drugače kakor druge dvoživke v gorah namreč samice planinskega močerada vedno ležejo žive mladiče, ki že dihajo s pljuči. Običajno se po dva pupka s škrkami dve do tri leta počasi razvijata v "maternici", zato za razliko od preostalih dvoživk planinski močeradi v

nobeni razvojni fazi ne potrebujejo vodnega okolja. Samice običajno rodijo dva mladiča, ki sta od glave do konice repa dolga 4–5 centimetrov. Srečamo jih v zelo raznolikih okoljih, na primer na gorskih travnikih nad gozdno mejo, v iglastem gozdu Pokljuke, mešanem gozdu Snežnika, na melišču pod Žmavčarji in v strmini Komarja. Razširjeni so po večjem delu Alp z izjemo področja med Italijo in Francijo, kjer živi njihov sorodnik Lanzov močerad (*Salamandra lanzai*), in v dinarskem pogorju vse do Prokletij. V Sloveniji živijo med 2200 (Julijci) in 700 (Menišija) metri nadmorske višine.

Prvi je vrsto z znanstvenim imenom *Salamandra atra* opisal dunajski naravoslovec italijanskega rodu Jožef Nikolaj Laurenti leta 1768, ki je primerke našel "in alpe Etscher Austriae & Loibel inter Carinthiam & Carnioliam", torej na spodnjeavstrijski gori Ötscher in na Ljubelju, s čimer je planinski močerad ena od maloštevilnih vretenčarskih vrst s tipsko lokacijo v Sloveniji. Na cesti na stari ljubeljski prelaz lahko poleg majhnega (do 15 cm) in povsem črnega planinskega močerada srečamo tudi večjega (do 25 cm) in značilno obarvanega navadnega močerada. Šele v letih 1982 in 2005 so raziskovalci na južnih obronkih italijanskih Alp našli tudi dve obarvani podvrsti planinskega močerada. Zlati močerad

(*S. a. aurorae*) živi na severozahodu planote pri mestu Asiago, pasubski (*S. a. pasubiensis*) pa na gori Pasubio. Obe podvrsti živita na le nekaj kvadratnih kilometrov velikem področju in sta že vsaj milijon let ločeni od drugih populacij. Črna inačica planinskega močerada je zadnje ledeno dobo verjetno preživela na robu poledenega sveta severovzhodne Italije oziroma na nunatakih, golih vrhovih gora, ki so štrlele iz ledenega pokrova. Podvrsta prenjškega močerada (*S. a. prenjensis*) je bila opisana leta 1969 v Bosni in Hercegovini, vendar se v literaturi le redko pojavlja, ker se od planinskega razlikuje v težko opaznih lastnostih.

Na začetku omenjene čudne lastnosti in nenavadne moči večinoma temeljijo na izločkih zlez na koži, ki med drugim vsebujejo strupeni samandrin. Glede na literaturo ne gre za pretirano nevarno snov, ki povzroča krče, otekline in zvišuje krvni pritisk. Erjavec omenja verovanje, da močerad zastrupi vodo in sadje na drevju, bolj novodobna in presenetljivo razširjena pa je zgodba o učinkih močeradovih izločkov v obliki žganja – močeradovca, ki izvira iz enega samega, ne preveč resnega novinarskega prispevka. Čeprav zaradi pomanjkanja podatkov ni znana stopnja morebitne ogroženosti vrste, je planinski močerad, tako kakor vse dvoživke, pri nas zaščiten. ◉

Zimska obiskovalka sadovnjakov

Brinovka

V januarski številki sem predstavil cararja, kosovega sorodnika, ki se preko zime prehranjuje s plodovi bele omele. Že tedaj sem omenil, da mu v tem času v sadovnjakih družbo dela brinovka. V zimskem času družabna ptica se v večjih ali manjših jatah spretava predvsem med sadovnjaki. Ni pomembno ali gre za travniške sadovnjake ali intenzivne, pomembno je, da so v njih ostala nepobrana jabolka. Nič hudega, če so zmrznjena, kot pritiče letnemu času, njihovi kljuni so dovolj močni, da se nahranijo.

Ko je letošnjega februarja zima pokazala zobe z obilnim snegom in nizkimi temperaturami, je bilo jate brinovk opaziti tudi v urbanih predelih – na plodonosnih grmovnicah in drevju, pa tudi na krmilnicah so iskale hrano. Če smo poleg sončničnih semen dodali v bližino tudi jabolka, je bila idealna možnost za opazovanje iz neposredne bližine. Sam sem jih več dni opazoval med hranjenjem na plodov polnih glogovih drevesih sredi blokovega naselja v Krškem. Kosi, ki si sicer "lastijo" bogato zalogo hrane v zimskem času, so kar nejevoljno spremljali številne lačne sorodnike in hitro zmanjševanje njihovih zalog. A k sreči je odjuga kmalu poskrbela za otoplitev in brinovke so se vrnile v številne sadovnjake v okolici.

Brinovka je skupaj s sorodnimi vrstami (kos, carar, cikovt, komatar ...) v Sloveniji zavarovana vrsta. Pri nas ne gnezdi, temveč le prezimuje. V jeseni se najprej zadržuje v gozdovih, kjer je na plodonosnih drevesnih vrstah veliko

Besedilo in foto: Dušan Klenovšek

primerne hrane. Še posebno rada obiskuje jerebiko. Ko se količina hrane v gozdu zmanjša, prileti v kmetijsko krajino.

Sam sem se z brinovko prvič srečal v literaturi – v drugem razredu sem vse šolsko leto strmel v plakat na steni. Učiteljica je nanj napisala Kosovelovo Balado in še danes znam na pamet te verze. Ko sem se mnogo let kasneje z brinovko prvič srečal tudi v živo, me je kar presunilo pri srcu, saj so skozi misli spet odmevale Kosovelove besede iz tretje kitice:

"Strel v tišino;
drobna kaplja krvi,
brinjevka
obleži, obleži."

Kosovel je po komentarju A. Ocvirka vzljubil brinovke med jesenskimi sprehodi po Krasu. Po italijanski okupaciji so jih v tem času italijanski lovci hodili streljati. Kosovel je v usodi brinovk videl povezavo z usodo svojih ljudi in sebe samega.

Še nekaj velja omeniti – Kosovel je uporabil ime brinjevka (ne brinovka), kot so ptico imenovali domačini na Krasu. Pa še presenečenje, ki sem ga doživel ob brskanju po literaturi – Kosovel je napisal še eno pesem z istim motivom: Brinjevke. Naj zaključim z njenimi prvimi (naravoslovnimi) verzi:

"Kadar na brinju
zagode zadehtijo,
brinjevke
na Kras priletijo."

Vir: Anton Ocvirk: Komentar k ZD. DZS, 1964. ●

Brinovka (*Turdus pilaris*)

OSPREY

Nahrbtniki
vrhunske oblike in kvalitete!

fs[®]

www.factorystore.si

Širjenje alpinističnega znanja je pomembno zaradi varnosti

Pogovor z Aljažem Anderletom in Tadejem Debevcem, piscema redne rubrike *Alpinistična tehnika*

Pogovarjala se je Tina Leskošek

Tadej Debevec in Aljaž Anderle že drugo leto zapored za bralce Planinskega Vestnika pripravljata izobraževalne članke o alpinistični tehniki. V tokratni številki sta nam pomagala razjasniti, kakšna je njuna vloga v izobraževalnem sistemu in kako povezujeta profesionalno znanje z vsakdanom.

Kako sta se znašla v vlogi podajanja alpinističnega znanja?

Anderle: Začelo se je čisto spontano, najprej na odseku (AO Tržič), se pa s tem zdaj ukvarjam že dvajset let. Da sem začel znanje bolj intenzivno prodajati tudi širše, je trajalo malo dlje, ker je to seveda pogojeno z izkušnjami. Dobil sem občutek, da

je treba nekaj dati od sebe, na način, da bo koristilo tudi drugim. To je sovpadalo z generacijo prijateljev, ki počnejo isto, s katerimi se dobro razumemo in smo opravili šolanje za gorske vodnike. Na odseku sem zdaj manj aktiven. Nimam več časa ali pa sem prelen. Te vloge morajo tako ali tako prevzeti drugi.

Debevec: Z gorniškimi izobraževanjem sem se začel ukvarjati na domačem odseku (AO Rašica), predvsem potem, ko sem postal alpinist in inštruktor. Izobraževalno delo mi je v veselje. Tudi sicer sem po poklicu profesor športne vzgoje, tako da sem se naučil tudi uporabnih pedagoških in didaktičnih prijemov. Vzljubil sem pedagoško delo, ki ga zdaj opravljam preko Komisije za alpinizem in Združenja gorskih vodnikov, na odseku pa na žalost malo manj, ker mi zmanjkuje časa.

Kje pa sta se vidva naučila vse, kar zdaj delita z ostalimi?

Anderle: To ni zasluga samo enega posameznika. Na domačem odseku so bili v smislu razdajanja znanja najbolj aktivni Filip Bence, Janez Primožič, Luka Rožič, Marjan Gros – Torta, Željko Perko in še kakšen. Na odseku smo bili sicer predvsem odvisni od sebe in smo se učili na lastnih izkušnjah. Ko sem se začel izobraževati za gorskega vodnika, sta se količina in nivo znanja močno povečala. Začel sem tudi razmišljati manj alpinistično in bolj kot nekdo, ki lahko komu pomaga, ga kam pripelje in ga kaj nauči. To je bil največji preskok in takrat je bila količina pridobljenega znanja največja. Učenja pa seveda nikoli ni konec.

Debevec: Gorniško znanje je kompleksno in se ga ne da na hitro pridobiti. Je mešanica teoretičnega in praktičnega – plezanja in učenja na izkušnjah. Če tega nisi nikoli počel, takšnega znanja ne moreš dojeti, pa tudi posredovati ga ne moreš. Iz knjig

Tadej Debevec pri prečenju grebena Midi-Plan
Foto: Blaž Mramor

se tega ne da naučiti. Zelo pomembna je pot znotraj odseka. Če dobiš prave ljudi, ki se s tabo družijo in hočejo s tabo plezati, je to za tvoj razvoj super. Jaz sem imel z ljudmi srečo tako na odseku kot na raznih tečajih. Zelo veliko mi je dalo izobraževanje za gorskega vodnika. Tega se nisem udeležil samo zato, da bi postal gorski vodnik in s tem služil. Poskusil sem predvsem na osebnem nivoju od tega čim več odnesti.

Kakšna je vajina vloga pri izpitih za inštruktorje in alpiniste?

Anderle: Začel sem pri izpitih za alpiniste, kjer sem bil kar nekaj let član izpitne komisije. Ko je prevzel vodenje teh izpitov Tomo Česen, je zbral ekipo, ki jo je želel, in v njej sem bil tudi sam. Način dela je izrazito timski. Ponavadi se predhodno dogovorimo o poteku in izvedbi glede na prejšnje leto, sploh, če so bile kakšne pripombe ali težave. Seveda ima vodja v rokah vso organizacijo, mi pa skrbimo, da se program učinkovito izvede. Pri alpinističnih inštruktorjih je pa razlika samo v tem, da sem pač jaz vodja in skrbim za organizacijo, inštruktorji pa smo več ali manj isti. Vsebine se prepletajo, nivo in način pa sta različna. Inštruktorji morajo potem znanje prenašati naprej, pri alpinistih pa je važno le, da znajo.

Debevec: Bolj aktivno sem se vključil v to delo, ko me je k sodelovanju povabil Tomo Česen. Takrat sem postal član izpitne komisije za alpiniste, kasneje pa sem sodeloval tudi na izpitih za inštruktorje. V življenju počnem veliko stvari; imam družino, sem redno zaposlen, kar mi zmanjšuje količino časa, seveda bi rad plezal tudi zase ... Pomembno je, da tudi plezaš, potrebno je biti aktiven, da lahko kvalitetno predajaš in preverjaš znanje. Toliko samokritike je potrebno imeti. Vsi tudi nismo za vse – nekdo bolj obvlada eno področje, drugi drugo. Dobro je, da se po odsekih v Sloveniji širi baza ljudi, ki imajo dobro znanje.

Vas je večina inštruktorjev na izpitih tudi gorskih vodnikov?

Anderle: V tem trenutku večina, ja. To je šlo nekaterim v nos. Morda so mislili, da bomo stvar privatizirali. Po mojem gre bolj za naključje – to so pač ljudje, ki so najbolj "notri", stvari res obvladajo in nanje se vodje tečajev res lahko zanesejo. Vem, da tudi Tomo tako razmišlja. Za pomoč se obrneš na ljudi, za katere veš, kako delajo, ki jim lahko zaupaš.

Kako inštruktorska ekipa ravna z novostmi v alpinistični tehniki, ki se pojavijo v svetu?

Anderle: Spremembe se spremljajo skozi literaturo in preko stikov s tujino, s plezalskimi organizacijami. Vsak na nek način sodeluje s tujimi vodniki, jaz npr. sodelujem tudi s proizvajalci opreme, kot sta Mammut in Petzl. Zato vem, kaj se dogaja pri razvoju opreme, kar pa včasih vpliva tudi na tehniko. Nekatera nova dognanja o obnašanju opreme, kot je bilo na primer pri neskončnih zankah Dyneema, ki so se v določenih pogojih izkazale za vprašljive, je bilo potrebno prenesti naprej na širok nivo. Vsako novost sicer predebatiramo in se šele nato odločimo, ali jo je vredno uvesti v doktrino. Če se strinjamo, je to potem proces, ki traja nekaj let, ker ga je treba spraviti na vse nivoje. Najprej na inštruktorje, tam se začne, vendar inštruktorji tega ne morejo prenesti v izobraževanje na odsekih v enem letu. Najboljši primer so spremembe na varovališčih. Od naše odločitve, da bomo to vpeljali, pa do takrat, ko smo to lahko zahtevali na izpitih, so pretekla tri leta. Novosti smo predstavljali tudi sami na izpitih za alpiniste. Sicer pa tudi mi potrebujemo določen čas, saj ni dobro kar pograbiti stvari in jo nemudoma posredovati naprej, čez eno leto pa se potem izkaže, da ni v redu. Tudi predstavitev novosti skozi članke, na primer v Planinskem vestniku, pomaga širiti znanje.

Smo se že navezali na naslednje vprašanje – kakšna se vama zdi vloga vajinih prispevkov v Planinskem vestniku?

Anderle: Meni se ti prispevki zdijo kot opomnik. Bolj kot začetnikom so namenjeni inštruktorjem alpinizma oziroma tistim, ki že nekaj znajo, pa sami niso direktno v stiku z izobraževanjem. Zanimajo jih npr. novitete in potem sami tudi kaj poskusijo. Ne bom rekel, da je to prava pot, je pa dobro, da imamo tudi v Sloveniji objavljene take strokovne članke in da se ne išče teh stvari po tuji literaturi. V tujih revijah, Klettern, Vertical ali pa Les Montagnes, so prispevki o tehniki redno prisotni, tudi o novostih in pravilnem manevriranju. To je koristno in potrebno. Po tovrstnih člankih se tudi vidi, da smo aktivni. Ne samo da ljudem podajamo naše znanje, ampak tudi vzpostavljamo sistem zaupanja v nas.

Poleg tega pa zaenkrat ni sodobnega učbenika, kjer bi to lahko prebrali,

čeprav se na tem področju intenzivno dela. Nekateri odseki so že izdali izobraževalna skripta. Na nek način je žalostno, da morajo biti gonilo tega posamezni odseki. Včasih je to delala zveza, potem pa očitno ni bilo več zagona ali pravega časa. Zdaj je prišla potreba od spodaj gor, kar je mogoče še bolje.

Debevec: Zdi se mi, da ljudje kljub vsemu materialu, ki ga je najti v literaturi in na internetu, radi preberejo zaokrožen pregled novosti v alpinistični tehniki. Prepričan sem, da smo s prispevki pritegnili nekaj bralcev. Tudi tistim, ki niso usmerjeni samo v plezanje, smo nekoliko razjasnili pojme, čeprav je tematika precej specifična. Poskusila sva jo prikazati v širšem okvirju in jo zaporedno nekako logično razporediti. Upava, da sva s tem komu razširila obzorja in skrajšala turo. Kakovost dela na odsekih je zelo različna, ponekod se še vedno dela tako, kot se je pred desetimi leti, čeprav je zdaj izobraževanje na precej višjem nivoju. Na te članke se lahko opre tudi pedagoški kader, inštruktorji in alpinisti, ki se morda ne udeležujejo več izobraževanj. Za alpiniste npr. ni obnavljalnih licenc, tehnika pa gre naprej. Vseeno osnovna logika pri tehniki ostaja enaka, nekih hudih revolucij ne gre pričakovati – razen v tehniki uporabe nove opreme. Res pa je, da lahko novi pristopi bistveno pospešijo in olajšajo določen manever.

Se pri vlogi podajanja znanja kdaj znajdeti pod težjim bremenom odgovornosti?

Debevec: Jaz ne razmišljam o zapletih, ampak pozitivno – s svojim pedagoškim delom bom doprinesel k temu, da se bodo drugi varneje in hitreje gibali v gorskem svetu. Bolj bodo tudi uživali, kot če tega ne bi izvedeli. Prvi predpogoj je seveda, da se na to delo zelo dobro pripraviš, ne pa da delaš na pamet. Tega se moramo inštruktorji zavedati. Na izpitih za alpiniste imamo na terenu dobro poskrbljeno za varne pogoje in temu res posvečamo veliko skrb. Druga stvar je pa izobraževanje v gorah. Pri izobraževanju gorskih vodnikov se npr. lotevamo zahtevnejših tur, kjer ne moreš kontrolirati vseh zunanjih dejavnikov. Tam je določeno tveganje potrebno vzeti v zakup, tako kot vedno pri plezanju. Enako velja za izpitne ture pri alpinistih. To je velika dodana vrednost izpitov, se morata pa tako inštruktor kot

Aljaž Anderle na vodniški turi pri sestopu z Großglocknerja Foto: Drago Primožič

pedagoško delo, sploh pa na področju gorništvu, mi vsekakor daje zelo veliko in ga opravljam z veseljem.

Imata v prihodnosti kakšne posebne načrte v zvezi z alpinizmom oziroma izobraževanjem?

Anderle: Na izobraževanjih v okviru zveze smo šele štartali. Stvar je dobro stekla, bo pa preteklo še nekaj časa, da bo res prišla na odličen nivo. Veliko bi lahko še naredili. Vsa ekipa se s tem ukvarja, vsak na svojem področju. Sam zase pa bi rad čim dlje še razvijal tale svoj led. Nikoli ni konca. Vsako leto moraš delati, da napreduješ. Led je tako specifična stvar, da zahteva vse in se mu moraš takrat, ko je, čisto posvetiti. V skali je lažje, ker je sezona daljša. Ni pa tako zanimiva. Led manj odpušča, vanj je treba več vložiti. Rad bi vložil tudi energijo v izobraževanje gorskih vodnikov, kar je najzahtevnejše področje gorniškega izobraževanja nasploh. S tem v zvezi se pripravljam na pisanje učbenika za zimsko tehniko.

Debevec: Glede gorniške aktivnosti – jaz imam zares rad plezanje. Trenutno mojo plezalno aktivnost močno določa družina, imam namreč tri živahne otroke, pa še ženo! Zahtevno je vse usklajevati še z vodništvom, službo in izobraževanjem. Zato je moja alpinistična aktivnost trenutno bolj v ozadju, še vedno pa si in si bom vsako leto vzel nekaj dni, da se lotim vzponov, ki mi nekaj pomenijo. Z družino alpinizem nekako nadomeščamo s športnim plezanjem in se imamo tako kar v redu.

Kar se tiče izobraževanj – poskusil bom kakovostno nadaljevati svoje delo pri izobraževanjih Planinske zveze za alpiniste in inštruktorje ter pri Tehnični komisiji Združenja gorskih vodnikov Slovenije. Prispevki v Vestniku se bodo počasi končali, zaključili bomo s temo športnega plezanja.

Prihodnost oziroma zanimiva alternativa tradicionalnim gorniškim tiskovinam se mi zdi koncept internetne učilnice, ki je bil predstavljen na našem odseku in katere gonilna sila je Matic Standeker (projekt teče v okviru AO Rašica s sodelovanjem Komisije za alpinizem). To je res prihodnost, saj koncept omogoča urednikom sprotno prilagajanje vsebin, ažurnost in dostopnost vsem. ●

kandidat zavedati resnosti situacije potrebe po previdnosti.

Vsekakor smo odgovorni za vsebine, ki jih podajamo, tu ni nobenih dilem, za samo interpretacijo vsebin, ki jih predavamo ali nekje objavimo, pa ne moremo biti odgovorni. Slabih izkušenj zaenkrat nimam in tudi večina pedagoškega dela, ki mu sledim, poteka kakovostno. Vedno pa pri tej naši dejavnosti, ki je lepa, a nevarna, pač obstaja nekaj možnosti, da gre kaj narobe.

Se z alpinističnim znanjem preživljata?

Anderle: Ja, to je moj kruh zadnjih enajst let, odkar sem ugotovil, da se bom s plezanjem ukvarjal profesionalno. Študij sem končal, hotel sem ga nadaljevati, pa sem dobil priložnost delati kot profesionalni plezalec. Takrat sem bil že sponzoriran atlet, pri Mammutu in Petzlu pa sem bil že tako plačan. Potem sem se odločil še, da se bom poklicno lotil vodništva. Zdaj se torej ukvarjam z vodništvom, z izobraževanjem na nivoju države, kdaj kaj napišem za Planinski vestnik in za kakšno tujo revijo. Vse to se dobro dopolnjuje, meni pa pušča dovolj časa zase, za plezarijo, za karkoli. Nisem vezan na nič in sem čisto svoboden. Saj vem, marsikdo bi rekel, ja, kaj pa redni dohodki – ampak jaz imam toliko, kolikor potrebujem. Ne živim pa na veliki nogi, nikoli nisem in nimam potrebe po

tem. Meni pomeni življenje na veliki nogi to, da sem svoboden in neodvisen. Ko sem imel še status športnika v mednarodnem razredu, sem imel pogoje in vse možnosti, da bi se zaposlil v vojski, pa se nisem hotel nikamor vezati. Potem bi moral obnavljati status, grebel bi se za vzpone, za razred ... Zdaj še za državni razred nič ne pošiljam. Sem se kar izklopil iz teh scen. Tudi na vzpone sem nehal gledati kot na neko merilo uspešnosti. Bolj gledam, kaj mi je všeč, kaj bi rad spoznal in doživel. Potem tudi vzponi mimogrede uspejo ali pa tudi ne. Morda je ta neobremenjenost samo začasna. Včasih me še vedno prešine kakšna traparija, da se potem kar malo nazaj držim: "Pa daj, Aljaž, koliko si pa star." Letos poleti sem imel tako obdobje.

Debevec: Lahko bi rekel, da imam srečo, ker lahko na alpinistično-gorniškem področju delujem bolj za svoje veselje in ne za preživetje. Pa ne tega povedati Minci.¹ Sicer sem kot raziskovalec zaposlen na Inštitutu Jožef Stefan, kjer se ukvarjam z okoljsko in športno fiziologijo ter ergonomijo. Tudi vodništvo, čeprav lahko z njim tudi nekaj zaslužim, mi bolj prinaša osebno zadovoljstvo, ker lahko nekaterim ljudem omogočim, da pridejo na kakšne vrhove, kamor drugače sami verjetno ne bi. Samo

¹ Žena Minca Mramor.

Boter oblakov

Besedilo: Miha Pavšek

Košček zime je še pred nami, a le astronomske, meteorološko smo zaključili že konec prejšnjega, vremensko sorazmerno razgibanega meseca. Snežna sezona v vzpetem svetu pa bo trajala še vse do prvomajskih praznikov, čeprav se nekateri letos že ves čas čudimo njenemu imenu. Sneg se nas namreč izogiba kot hudič križa in v času, ko bi se morala skupna višina snežne odeje počasi približati vsakoletnemu maksimumu, ga je – razen v visokogorju – še vedno le za vzorec. Vendarle pa je bil letošnji februar v primerjavi s svojimi predhodniki precej bolj zanimiv, predvsem pa v prvi polovici pošteno mrzel. Pa več o tem v prihodnji številki revije, ko bomo vzeli pod drobnogled celotno zimsko trimesečje.

Še vedno imamo opravka s sušo, zaenkrat predvsem fiziološko oziroma tisto, ki je večina prebivalcev na sončni strani Alp (še) ne (ob)čuti. Pa saj smo vendar sušca, poreče kdo, a letos se zdi, da bomo do toplejših dni še kako veseli vsakršnih padavin, sicer bomo občutili posledice suše tudi v gorah! Po dolinah, kotlinah in ravninah pa vse skupaj čedalje bolj spominja na kakšno Anatolsko planoto v notranjosti Turčije, kjer so v povprečju in v primerjavi z našo deželo s padavinami precej bolj "na tesnem", večina voda pa se skriva v podtalnici ...

Pustimo zdaj pri miru vodo v tleh, čeprav je res, da te ne bo, če nam je ne bodo prinesli oblaki, ki pogosto kraljujejo prav okrog gorskih grebenov in vrhov. Če kdaj in kje, potem jih živno in podrobno opazujemo prav na svojih gornjskih potepih. Pri tem se sprašujemo, kako nastajajo te nenavadne oblike tako velikih razsežnosti, katerih osnovni gradniki so drobne kapljice in ledeni kristal(čk)i. Pa jih znate poimenovati? Bolj ali manj splošno znane so njihove temeljne vrste: stratusi, kumulusi in cirusi. K njim pa spada še eno ime, namreč Luke Howard (1772–1864), angleški naravoslovec oziroma njihov boter, za katerega verjetno še niste slišali. Že od malih nog ga je zanimalo vreme, še posebej pa oblaki nad vzpetim svetom. Po izobrazbi je bil farmacevt, po duši pa vremenoslovec. Njegovo delo še danes navdušuje številne ljubiteljske in poklicne vremenske opazovalce po vsem svetu. Vse do

konca 18. stoletja je večina teh menila, da so oblaki preveč spremenljivi in minljivi, da bi jih lahko uvrstili v določene skupine ali jih celo analizirali. Oblakov enostavno niso imenovali, temveč so jih le opisovali tako, kakor jih je videl vsak opazovalec sam: temni, beli, sivi, divji, stolpcičasti, kodrasti in podobno. V gorah pa preteči, grozeči, fotogenični, trdovratni, predvsem pa padavinski in "meglenonosni" ...

Luke Howard je bil prepričan, da jih lahko glede na celovitost njihovega nastajanja razvrstimo v štiri poenostavljene vrste: kopaste (latinsko *cumulus*), slojaste (*stratus*), prosojne (*cirrus*) in dežne (*nimbus*). Osnovne oblike se lahko med seboj tudi prepletajo, na primer *cirrostratus* ali *cumulonimbus*. V prvi sestavljaniki imamo opravka s prosojnim visokim oblakom iz ledenih kristalčkov v obliki bele koprene, pri drugem pa z oblakom navpičnega razvoja velikih razsežnosti oziroma nevihtnim oblakom. Howardovo razvrstitev oblakov je v začetku 19. stoletja brez večjih sprememb sprejela tudi tedanja meteorološka srenja. Nekateri bolj ali manj kozmetični popravki so se nanašali predvsem na njihovo višino. Vsestransko sprejeta razvrstitev oblakov je tudi posledica tega, da jih je poimenoval z latinskimi imeni, podobno, kot je to nekoliko pred njim storil veliki švedski naravoslovec Carl Linne za rastline in živali. Howardovo klasifikacijo oblakov, ki mu je prinesla tudi članstvo v znameniti londonski Kraljevi družbi (Royal Society), je proti

Tudi za gore velja, da "nikar ne iščite sreče v oblakih; raje se sklonite in jo poberite". Sicer pa so tile oblaki nad dolino Vrat znaničli lepega preostanka dneva. Foto: Miha Pavšek

koncu 19. stoletja nadgradil angleško-švedski dvojec Ralph Abercromby in Hugo Hildebrandsson. Njuno sistematizacijo uporabljajo še danes.

Glede na višinski pas oziroma oddaljenost od zemeljskega površja, v katerem nastajajo oblaki, sta opredelila štiri osnovne skupine in deset podskupin. Osnovne sestavljajo visoki oblaki, te najdemo v višini od šest do trinajst kilometrov, srednji so med dvema in šestimi kilometri, nizki oblaki pa segajo od tal do višine dveh kilometrov. Planinci se torej pogosto spogledujemo z nizkimi in nekoliko redkeje s srednjimi oblaki. Potemtakem ni tudi megla nič drugega kot oblak, ki se dotika tal, bo rekel kakšen hribovski cinik. Nerodno pa je, da se v gorah ne zaletimo v hrib, temveč nam pogosteje zmanjka tal pod nogami. Seveda ne smemo pozabiti še na oblake navpičnega ali termičnega razvoja, kamor spadajo že omenjeni kumulusi in kumulonimbusi.

Tokrat smo pisali o oblakih – pa saj bi lahko skoraj v vsaki številki revije, tako raznovrstni in zanimivi so. Včasih delujejo prav pomirjujoče, le navzgor se moramo ozreti, seveda ob pravem času in na pravem mestu. In gore so kot nalašč za to, dokler jih tudi tam gledamo le od spodaj navzgor ... ◉

Čedca

Konec januarja je tudi v naše kraje končno prišla resna zima in z njo množica vzponov v slapovih. A za rubriko novic omenimo le prvenstvene in redke ponovitve. Zanimiv vzpon je že 23. januarja opravil Aljaž Anderle (AO Tržič). Preplezal je Čedco, ki je vse od podora junija 2008 samevala. Prvi in edini vzpon Povšnarja po originalnem slapu je šel kmalu v zgodovino, že omenjeni podor je postavil vse na glavo. Območje se je povsem spremenilo, večino pa je rumeno podirajoče se območje odbijalo in na plezanje tam so pomislili redki. Ime **Čedca 3.0** (WI5+/2-3, 100 m) lepo nakazuje, da gre za en in isti slap, ki pa je v svoji zgodovini doživel tri popolnoma različna obdobja. Preko zgornjega, strmega dela stene pada slab raztežaj visoka sveča, v spodnjem delu pa je teren položnejši. Aljaž je naletel na dobre razmere in kot že nekajkrat zadnja leta plezal ter užival sam, kar je ne glede na spremembe in razliko v težavnosti lep spomin in poklon prvemu vzponu do vrha Čedce. Ko smo že pri Čedci – včasih je

imela primat najvišjega slovenskega slapu, a ga je izgubila. V območju Čedce je nekoliko levo nastal še en slap, ki je za spoznanje lažji od glavnega. V soboto, 28. januarja, sta Joži Pavlič in Jaka Capuder (oba AO Celje), potem ko sta že ponovila Aljažev vzpon, še enkrat vstopila v ledene trakove nad Jezerskim ter najprej ponovila smer **Snežnica** (5, M5, 250 m), nato pa sta se še enkrat odpravila pod Čedco, preplezala svečo na levi strani in jo poimenovala **Čedna nečednica** (WI 3-4, M4+, 130 m).

Boka

Med najvišje slovenske slapove sodi Boka, ki je po skoraj dveh desetletjih doživela ponovni vzpon. Šele sedmega februarja sta vanjo vstopila Dejan Koren (AO Vipava) in Mitja Šorn (AO Jesenice) in jo, na svoje veliko veselje, uspešno preplezala. Pogoji za vsaj kolikor toliko varen vzpon so jasni: oblačno vreme, čim trši mráz, pa še kakšna malenkost, ki veliki količini ledu, nalepljenega po skalah, preprečuje, da bi se premaknila v smeri gravitacije. Tak dan je bil torek, čeprav se je obdobje hudega mráza že iztekalo. Po lažjem raztežaju na prvi

podstavek sledita dva dolga raztežaja, ki sta oba zahtevna, zlasti delikaten pa je zadnji, ki preko zavese privede do ustja Boke. Izgubljati besede o natančnem poteku linije je za ponavljavce nepomembno, saj jo bo vsakič, ko bodo ponovno nastopile razmere, treba poiskati na novo. To sicer velja za vsak, zlasti težji slap, a za Boko še posebej. Zato pri tako veličastni formaciji, kot je Boka, nekoliko zmoti novo poimenovanje smeri **Boka – Nora Burja** (WI6, X, 130 m, 2,5 h), sicer več kot očitno drugačne linije od tiste, ki jo je pred 19 leti preplezal Slavko Svetičič – Slavc s Silvijem Černilogarjem. Tudi onadva sta sicer poskusila s poimenovanjem, a roko na srce, ime se ni posebej prijelo, Boka je pač ostala Boka.

Gregorčičev slap

V poplavi super slapu pa naj omenim še prvenstveni vzpon v Gregorčičevem slapu (4-, 88 m). Zanj velja vse, kar velja za Boko, le da še toliko bolj, kolikor južneje leži in kolikor južnejša je njegova usmerjenost. Poleg tega gre za močno vodnat slap, kar še poveča nevarnost. Čeprav je veliko ljudi oprezalo za njim, pa je bil prvič preplezan šele letos. Marko Koren in Gregor

Brešan (Soški AO) sta to izpeljala v nedeljo, 12. februarja, sledili pa sta še dve ponovitvi. Tudi ta slap se po višini (88 m) uvršča med višje slovenske slapove, zaradi velikih količin vode, ki se zlivajo v globino, pa gotovo spada med najmogočnejše.

Ledni trakovi na tujem

Dejan Koren je ob seriji lažjih in težjih slapov poskusil tudi na tujem, v eni od najtežjih večraztežajnih smeri. V dolini Vallunga je smer **Illuminati** (M11, WI6, 165 m). V nedeljo, 12. februarja, jo je Dejan preplezal in dodal kamenček v mozaiku svojih lednih in kombiniranih smeri. Mráz je bil tudi tu precej hud. Smer je želel ponoviti na pogled, a ker je bil prepozen, vanjo ni vstopil. Ko pa mu je drugi dan, v nedeljo, steklo vse kot po maslu, se mu je film veselja zavrtel že na drugem stojišču, kjer je konec največjih težav. Hud mráz je, kot sam ugotavlja, dovolj dobro zalepil luknje in luske, da so zdržale njegovo težo. Zdržale so tudi slabe luske in roke. Najverjetneje gre za prvi vzpon na pogled v tej smeri. Očitno so se naporni treningi in priprave na tekme svetovnega

Zimski Čopov steber Foto: Luka Stražar

Gregorčičev slap s potekom vzpona Foto: Marko Koren

pokala obrestovale. Za vzpon je sicer porabil osem ur, v tem času pa ga je marljivo varoval Tine Vidmar (oba AO Vipava). Če smo že pri Dejanu Korenu, omenimo še atraktivno smer **Crack Baby** (IV, WI6, 340 m), ki so jo 16. januarja v Kanderstegu v steni oz. barierii Breitwangflue preplezali Jernej Arčon, Boštjan Mikuš (AO Nova Gorica) in Dejan Koren.

Helmcken Falls

Klemen Premrl (Mountain Hardware, Black Diamond) velja za enega najboljših lednih plezalcev pri nas in po svetu. To zimo si je zadal preplezati eno najtežjih in obenem kontroverznih lednih smeri Spray On. Smer poteka v območju slapu Helmcken Falls (140 m) v Kanadi. Vije se po stropu velikanske previsne votline, preko katere pada slap, ki zaradi obilice vode nikoli ne zamrzne. Zato se pleza po ledu, ki ga naredi vodni presek po previsih in stropu votline. Smer **Spray On** (WI 10, 80 m) sta leta 2010 in 2011 preplezala Will Gadd in Tim Emmett. Ker cikcaka po logičnih razčlembah in ker je nevarnost padajočih sveč velika, so bili obstoječi raztežaji precej kratki. Letos so bile ledne razmere drugačne,

zato sta Klemen Premrl in Tim Emmett preplezala drugi, tretji in četrti raztežaj v enem daljšem raztežaju. Prvi raztežaj sta izpustila, ker je bilo v votlini toliko ledu, da sta vstopila naravnost v drugega. Klemenu je uspelo v prvem poskusu, če odštejemo, da sta pred tem morala očistiti smer, ki je ocenjena z WI10 in je s Klemenovim vzponom doživela tretjo prosto ponovitev. Čeprav je smer povsem ledna, je opremljena s svetrovcii. Gre za klasično ledno plezanje, le da večinoma poteka v previsu, 45 stopinj onkraj vertikale, oziroma v strehi. Že pred Klemenovim prihodom je bila vzporedno s smerjo Spray On že opremljena nova smer **Wolverine** (WI11, 40 m), še strmejša in še težja. Klemen in Tim sta si smer ogledala. V soboto, 28. januarja, je Klemen v tretjem poizkusu projekt prosto preplezal, takoj za njim pa še Tim. Tako sta opravila njeno prvo prosto ponovitev. Klemen in Tim pa sta želela smer Spray On podaljšati vse do vrha stene. Nadaljuje se proti slapu in s približevanjem je tudi vedno več pršenja vode. Najprej (Space Invaders Traverse) poteka po ledu, kasneje pa se spremeni v kombinirano plezanje. Gre bolj ali manj za prečko v levo.

Raztežaj ni težak, je pa izpostavljenost zelo velika. Sledita kombiniran raztežaj s prehodom v visečo svečo in močno previsen raztežaj (*Lip Trip*) proti desni. Od tod do roba stene vodita še dva rahlo previsna raztežaja. Vmes jima je prekrizala načrte toplota, tako da sta začasno prekinila s plezanjem, saj je ob zaključku dneva izhod iz jame čista loterija, bolj tek na varno, medtem ko pod stropom votline visijo nekajtonske sveče in čakajo na polet. Kasneje sta smer splezala do vrha stene in jo poimenovala **Spray On ... Top** (WI10, M9+, 8 raztežajev, višina 140 m, dolžina 230 m).

Vzponi v gorah

Precej obiska je bil letošnjo zimo deležen Kalški Greben. **Diagonalko** sta v sredo, 18. januarja, preplezala Luka Plut in Anže Šavs (AO Kranj). Smer je bila v spodnjem delu deloma kopna, v zgornjem delu pa so bile razmere pestre, od odlično predelanega snega do pršiča. Nekaj dni kasneje je Anže s Tinetom Marenčetom preplezal še **Centralno smer**. V soboto, 22. januarja, sta Blaž Navršnik in Sebastijan Petovar (oba AO TAM Maribor) preplezala **Led s severa** (IV/4+, M5+, 800 m) v Stenarju. Letos je bila slika precej drugačna kot lani, snega je bilo malo in še ta nepredelan. Na srečo so dober sneg nadomestile pomrznjene trave. Varovala sta se zadnjih pet raztežajev. Smer pa letos zagotovo upravičuje oceno. V soboto, 28. januarja, sta Andrej Pečjak (AO Domžale) in Nejc Šter (AO Kranj) opravila zimsko ponovitev **Kamenkovega kamina** (VI-/IV-V, 150 m) v Nad Šitom glavi. Isti dan so v jugozahodni steni Jalovca Blaž Voljčank, Ivan Rejc in Tine Cuder opravili prvo ponovitev smeri **Fancu** (IV+/M5+, 1000 m). V spodnji polovici so bili deležni ugodnih razmer po plaznici, v zgornji, zahtevnejši polovici pa so prevladali zmrznjene trave in nepredelan sneg. Za morebitne ponavljalce bo pomembna informacija, da je smer v Kresalovem vodničku Zimski vzponi narisana narobe. Njen potek lahko vidimo v spletnem vodničku Primorske stene. V nedeljo, 29. januarja, je Domen Kastelic (AAO) z Domnom Žagarjem ponovil **Desno zajedo** v Stenarju z izstopno varianto. Nad plezanjem sta bila navdušena, vseeno pa sta nekaj raztežajev pod vrhom zaradi kot poper suhe in povsem gladke zajede zavila desno iz nje. S tem sta si popestrila in tudi malo podaljšala plezanje. Vse do roba stene sta plezala po strmem kombiniranem terenu, v smeri pustila nekaj klinov in vzpon srečno zaključila na robu stene že v temi. V petek, 27. januarja, sta Nejc in Rok Kurinčič (oba Soški AO) opravila zimsko ponovitev **Puntarske smeri** (VII-/VI-, 850 m) v severni steni Vršaca. Smer je že poleti resen in zahteven zalogaj za povprečnega alpinista. Pozimi pa je stvar še toliko zahtevnejša, saj sta ob mrazu, snegu in kratkem dnevu v sicer dokaj suhi steni stiskanje mrzlih oprimkov in plezanje v mrzlih plezalnikih resna dogodivščina. Spodnji del je bil poledenel in zasnežen, plezala pa sta v gozdarjih in le redko uporabila cepine. Osrednji kombinirani del sta zmogla hitro. Na značilnem stojišču na luskii sta se preobula v plezalnike, in ker je desni bok Vršaca obrnjen malenkost proti zahodu, je nanju posijalo še toplo sonce. Najtežji raztežaj sta nato prosto ponovila brez nahrbtnikov, sledilo pa je še nekaj lepih raztežajev po zajedah do izstopa skozi okno. Fanta sta z mrakom dosegla rob stene, a avantura še ni bila končana, saj sta jima trenutek nezbranosti in nezgoda na sestopu vso stvar še dodatno podaljšala. Med plezanjem ju je spremljala misel na Zorana Skrta, ki je pred dvajsetimi leti tukaj končal svojo kratko, a bogato alpinistično pot.

Stena

V petek, 27. januarja, sta v Triglavsko severno steno vstopila Nejc Marčič (AO Radovljica) in Luka Stražar (AAO) in odprla sezono lova na kvalitetne vzpone. Podala sta se v znameniti **Čopov steber** in ga v dveh dneh uspešno preplezala. Prvi dan sta po Skalaški smeri dosegla

Puntarska smer v Vršacu Foto: Nejc Kurinčič

najtežje raztežaje v steburu. Na suhi in kar udobni polici sta preživela dolgo in mrzlo noč. Strmi raztežaji so bili skoraj čisto suhi, zato sta jih preplezala obuta v plezalnike. Za zajtrk ju je v prvem raztežaju še močno zanohtalo, potem pa je plezanje steklo. Na izstopni polici so plezalniki potovali nazaj v nahrbtnik. Preko izstopne rampe sta ob treh popoldne stala na robu Stene, tri ure kasneje pa že zaključevala pri Kovinarski koči v Krmi. Le dan kasneje sta s plezanjem začela Grega Lačen in Matej Flis (oba AK Črna). Njun cilj je bila Skalaška smer z Ladjo. Do pod stene sta udobno sledila gazi Nejca in Luke. V Skalaški so bile razmere še dobre, višje pa je prevladoval po večini nepredelan sneg. Že v temi sta dosegla rob stene, nato pa se je tura prevesila še v drugo polovico s sedemurnim sestopom čez Plemenice in Vrata.

Novice je pripravil Peter Mežnar.

Svetovni pokal v balvanskem plezanju

Športno plezalno društvo Korenjak bo s sodelovanjem s Planinsko zvezo Slovenije v Občini Log-Dragomer letos ponovno gostilo najboljše športne plezalce vsega sveta. Pod okriljem Mednarodne zveze za športno plezanje (IFSC) vsako leto na različnih prizoriščih po svetu potekajo tekmovanja za svetovni pokal v vseh treh disciplinah športnega plezanja: težavnostnem, hitrostnem in balvanskem. Slovenija že tradicionalno gosti svetovno plezalsko smetano na jesenski težavnostni tekmi v Kranju, Log - Dragomer pa bo 21. in 22. aprila 2012 prizorišče, kjer se bodo zbrali plezalci na tekmi za svetovni pokal v balvanskem plezanju. Med njimi imamo Slovenci kar nekaj imen, ki sodijo v sam svetovni vrh. Pri dekletih sta to Mina Markovič in Katja Vidmar, pri fantih pa Klemen Bečan in Jernej Kruder. Natalije Gros, ki je leta 2008 osvojila naslov evropske prvakinja v balvanskem plezanju, letos na tekmovanju ne bo, saj je svojo bogato tekmovalno pot zaključila.

Letošnje tekmovanje za svetovni pokal v balvanskem plezanju bo ponovno potekalo v Športnem parku Log, kjer stoji edinstvena umetna plezalna stena, ki je zasnovana v obliki večnamenskega odra in je trenutno največja balvanska plezalna stena na prostem v Sloveniji. Organizator obljublja, da letošnje tekmovanje ne bo navadno, saj gre za eno izmed največjih mednarodnih športnih prirediteljev. Med tekmovalnimi premori se bodo lahko obiskovalci tudi sami preizkusili v športnem plezanju, hoji po vrhnem traku, plezanju na skoraj deset metrov visok plezalni stolp ali pa se bodo odločili za ogled plezalnege sejma. Za najmlajše bodo v posebnem šotoru organizirane otroške delavnice, na travnati površini v neposredni bližini pa bo napihljivo igralo. Zanimivo bo tudi tekmovanje v plezanju na mlaj. Finalni nastop ne bo zgolj zaključni nastop najboljših plezalcev, temveč pravi šov, ki ga bo – tako kot lansko leto – povezoval znani slovenski *stand-up* komik Boštjan Gorenc – Pižama, srečali pa boste lahko tudi nekaj članov skupine Siddharta.

Lorin Möscha

NOVICE IZ TUJINE

Smrt Vitalija Gorelika – ruska odprava se vrača domov

Zimski mraz je na K2 pokazal svoje ostre zobe že na začetku ruske odprave, ko je nekaj članov zajel orkan malo nad baznim taborom. 23. januarja je bilo vreme še slabše in zaradi ozeblin so morali s helikopterjem evakuirati svojega člana Vladimira Belousa. Karakorumska zima pa je svojo najhujši davek zahtevala 6. februarja, ko je zaradi zastoja srca v baznem taboru umrl Vitalij Gorelik. Nekaj dni prej je s tovarišema Nikolajem Totmjaninom in Valerijem Šamalom še pridobil fiksne vrvi do višine 7200 metrov v Česnovi smeri in dobil hude ozeblin po rokah. Rusi so takoj prosili za helikopterski

prevoz, toda zaradi zelo slabega vremena polet ni bil mogoč. Medtem je Gorelik ob pomoči prijateljev prišel do baznega tabora, kjer so ga priključili na dodatni kisik, saj je zdravnik odprave pri njem prepoznal tudi hudo obliko pljučnice. Tudi priključitev na respirator ni pomagala. Gorelik je po dveh dneh umrl zaradi zastoja srca. Rusi so nato odpravo prekinili in se predčasno začeli vračati domov.

Odpravi zapustili tudi Nanga Parbat

Zima v Karakorumu in na Nanga Parbatu je začela pošteno kazati svoje zobe. V Diamirski steni Gole gore so najprej opustili vzpone Poljaki, ki so plezali Kinshoferjevo smer. Kmalu za tem se je razvedelo, da sta odnehala tudi Simone Moro in Denis Urubko. Pod goro sta prišla še na začetku januarja in do konca meseca jima je uspelo postaviti tri višinske taborje, zadnjega na višini 6600 metrov. Ves februar sta bila primorana bivati v baznem taboru in zadnje dni je ves čas snežilo. Močan veter s hitrostjo do 130 km/h je pometal vse naokrog in napoved je bila še slabša – obetala sta se vsaj še teden sneženja ter meter in pol novega snega v baznem taboru. "Narava je bila pač močnejša," sta povedala alpinista in tudi onadva zapustila bazni tabor pod Nanga Parbatom.

Novice je pripravil Urban Golob.

LITERATURA

Izpolnjen dolg do primorskega publicista

Živim v besedi. Izbrana dela Zorka Jelinčiča. Izbral, uredil in spremno besedo napisal Žarko Rovšček. Knjižna zbirka Pričevanja. Založništvo tržaškega tiska ZTT EST, Trst. 2011. 497 strani. 20 EUR.

Preden karkoli zapišem o tej knjigi, moram pohvaliti naslov. Zdi se mi odlično in pove prav vse. Zorka Jelinčiča, primorskega gornika in publicista ter borca za ohranitev slovenstva, že dolgo ni več med nami – vendar živi v besedi! Za to je v največji meri poskrbel urednik Žarko Rovšček s kar tremi deli, posvečenimi avtorju. Prvi je zbornik referatov iz leta 2000 (Nad prezrtjem in mitom), druga so Pisma Zorka Jelinčiča iz ječe (Pod rdečim svinčnikom), tretji pa je pričujoči, za katerega je urednik bibliografijo zbiral kar deset let. Če že naštevam dela o Jelinčiču, naj omenim tudi njegovo avtobiografijo Pod svinčnim nebom (1994). Jelinčič torej še krepko živi med nami. Priznajmo, da zaslužen, saj njegov celotni pisni opus zajema kar 418 naslovov! Čeprav v svoji jetniški kalvariji v najboljših letih ni mogel pisati, je po osvoboditvi vstal kakor feniks in si dobredno dal duška. Izbor Jelinčičevih del je posvečen 110-letnici njegovega rojstva (1900) in je res obsežen. V prvem delu je več prispevkov o dr. Klementu Jugu, Jelinčičevemu prijatelju, katerega tragično smrt je doživljal kot nezaceljeno

Mladinska knjiga Trgovina
Slovenska 29, Ljubljana
T: 01 2410 656,
E: konzorcij@mk-trgovina.si

Pestra izbira knjig s področja gornišva, alpinizma, fotomonografij in potopisov

Mark Hudson:
Skye Sea-cliffs & Outcrops: Scottish Mountaineering Club Climbers' Guide

Scottish Mountaineering Club; februar 2012
(mehka vezava; 336 strani; barvne fotografije; cena 44,04€)

rano (O prijateljstvu preko smrti). Drugi del je gorniški (Po planinskih sončnih poteh). Planine so mu pomenile zatočišče, nedotakljivi svet tišine, simbol osebne in narodove svobode – veliko več kot morda komurkoli danes. Čeprav je tega branja več kot sto strani, bi si ga želeli še več. Jelinčič je namreč vešč peresa, je subtilen pripovedovalec (in tudi odličen poznavalec tako zgodovine kot gorstev). Dogajanje je le del pripovedi, več je refleksije in živahnega opisovanja narave. Meni je bilo posebno všeč poglavje Po gorskih samotah, v katerem Jelinčič opisuje večdnevno potepanje po gorah okoli Kriških podov, prispevek Po Baški grapi in Pečeh pa urednik šteje kot enega najlepših čustveno obarvanih zapisov in kot dokument o občutjih človeka, ki si je po dolgi odsotnosti dal duška na svobodi.

V tretjem delu (Pusti in razrvani Kras) Jelinčič piše o odkrivanju lepote kraškega podzemlja, pričemer tudi v opisovanju naravnih lepote ne more mimo fašističnega terorja na Primorskem in boja za ohranitev slovenstva. Tej temi je posvečeno osrednje poglavje zbornika – Na kopih domovine, kjer začutimo, kako se je Jelinčič popolnoma predal kulturno-posvetnemu delu na Goriškem in boju proti fašizmu. Tudi tu izstopajo čustveno doživeta in danes težko predstavljava dejanja, na primer tisto ob smrti upornika Draga Bajca (upor cele vasi na pogrebu). Čustveno obarvan je tudi Jelinčičev zapis spomina na očeta. Zadnji del zbornika predstavljajo zapisi o kulturnih vprašanjih (Jelinčič je bil urednik Gregorčičeve založbe), slikarstvu in domoznanskih temah (tu se posveča tudi italijanskemu poseljevanju tržaškega, večinoma slovenskega etničnega ozemlja v času po vojni). Na koncu je poglobljena spremna beseda urednika, ki je morda celo prepodrobna, saj se določene vsebine podvajajo. Slikovnega gradiva v knjigi je nekaj, ne pa prav veliko. Vir za Jelinčičeve prispevke je bila vrsta revij in časopisov (nekaj je tudi še neobjavljenega): Planinski vestnik, Edinost, Ljudski tednik, Primorski dnevnik,

Jadranski koledar, Koledar Gregorčičeve založbe, Razgledi (Trst) idr. Jezik je večinoma originalen, zasledimo tudi nekaj danes manj znanih izrazov in hrvatizmov (solnce, priroda, okolnosti, spočetka idr.). Jelinčičevo pisanje nam pomaga ohraniti (primorsko) preteklost, ki je bila pokončna in pogumna. Danes živimo v drugem svetu in si težko predstavljamo razmere, v katerih je živel in deloval avtor, je pa pomembno prispeval k sedanjosti. Zato si zbornik in urednik zaslužita le čestitke (žal je izšel šele 46 let po Jelinčičevi smrti). Jelinčičev opus je s tem verjetno zaključen in izpolnjen, mi pa si samo želimo, da bi branje prišlo v roke ne samo tistim, ki so nam vojna leta še nekako blizu, pač pa tudi mlajšim.

Vladimir Habjan

Podnebne spremembe in turizem v Alpah

ClimAlpTour – Podnebne spremembe in njihov vpliv na turizem v Alpah. Uredila Mimi Urbanc, Primož Pipan. Ljubljana, Založba ZRC, 2011.

Knjiga Podnebne spremembe in turizem v Alpah osvetljuje nekatere izzive, s katerimi se sooča turizem v Alpah. Delo je plod triletnega evropskega projekta ClimAlpTour (Climate Change and its impact on tourism in the Alpine Space; <http://www.climalptour.eu/content/>), ki je povezal osemnajst partnerjev iz šestih alpskih držav: Avstrije, Italije, Francije, Nemčije, Slovenije in Švice. Projekt je sofinanciral Evropski sklad za regionalni razvoj Evropskega teritorialnega sodelovanja v okviru Programa za območje Alp. Edini slovenski partner je bil Geografski inštitut

Antona Melika ZRC SAZU, ki je predstavljeno knjigo tudi prilagodil. Izšla je v petih jezikovnih različicah, poleg slovenske še v angleški, francoski, italijanski in nemški. V okviru projekta se niso osredotočili le na zimski turizem kot obliko turizma, ki se tradicionalno enači z Alpami, pač pa so zajeli različne oblike turizma preko vsega leta ter ob tem zapisali: "Turizem v Alpah zahteva nov razmislek: tako javne ustanove kot zasebni deležniki morajo sprejeti izziv novega koncepta turizma, ki presega tradicionalno enačenje z zimskimi športi in drugimi značilnimi alpskimi turističnimi dejavnostmi." V knjigi so predstavljena tako splošna izhodišča in metodološki prijemi kot tudi konkretne prilagoditvene strategije oz. ukrepi za blažitev podnebnih sprememb na področju turizma v Alpah. Projekt je potekal na dvaindvajsetih pilotnih območjih, med katerimi sta bili tudi dve slovenski (Občina Kranjska Gora in Zgornje Posočje oz. občine Bovec, Kobarid in Tolmin). V uvodu knjige (<http://www.climalptour.eu/content/sites/default/files/ClimAlp%20Tour-SI.pdf>) izvemo vse o projektu in njegovih partnerjih. Osrednji del obsegajo tri poglavja. V splošnem pregledu je predstavitev pilotnih območij in njihovih podnebnih sprememb. Sledi poglavje z naslovom Pilotne dejavnosti, kjer so z vidika turističnega razvoja izpostavljene prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti za posamezna pilotna območja. Predstavljeni so tudi nabor turističnih proizvodov in prilagoditvena prožnost ter konkretne prilagoditvene strategije za posamezna pilotna območja. Sledita poglavje o splošnih prilagoditvenih strategijah v Alpah ter pogled na razvoj alpskega turizma v času podnebnih sprememb. V sklopu delu knjige so podane izbrane smeri trajnostnega razvoja turističnih območij ter za to potrebni ukrepi. Na koncu je navedena še uporabljena literatura, kjer pa žal zaman iščemo dela slovenskih avtorjev.

Kot možne posledice podnebnih sprememb so v delu izpostavljeni: dvig temperature, spremenjen padavinski režim s pogostejšimi sušami poleti in z manj snega pozimi, spremenjeni pretočni režimi vodotokov s pogostejšim presihanjem vodotokov poleti, upad vodnih virov, spremembe v kmetijskih praksah, spremembe v biotski raznovrstnosti in v videzu pokrajine ter večja nevarnost naravnih nesreč. Na vse te izzive, ki vsak na svoj način vplivajo na turizem, moramo biti pripravljene, če želimo, da bodo Alpe tudi v bodoče privabile več kot desetino vseh svetovnih turistov ter zagotavljale dobrih deset odstotkov delovnih mest v Alpah.

Matija Zorn

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Športni vidik planinstva

Na povabilo Planinske zveze Slovenije je imel 31. januarja 2012 v Slovenskem planinskem muzeju (SPM) Izvršni odbor Olimpijskega komiteja Slovenije (IO OKS) – Združenja športnih zvez svojo redno sejo. V SPM je člani IO OKS in goste pozdravil Miro Eržen, vodja muzeja, ki je bil soorganizator seje. Dobrodošlico je vsem zaželel tudi Bojan Rotovnik, predsednik PZS in član IO OKS, ki je planinstvo orisal tudi kot del uspešne športne zgodbe. V planinski organizaciji je namreč kar 1352 športnih plezalcev in plezalk, 2473 registriranih alpinistov, 272 tekmovalcev v športnem plezanju, pa tudi tekmovalcev reprezentantov v tekmovalnem lednem plezanju in tekmovalnem turnem smučanju, kategoriziranih športnikov pa je v PZS kar 76, tudi najvišjih kategoriziranih razredov. Kot veliko zanimivost je razkril, da imamo v alpinizmu tudi zlato medaljo z olimpijskih iger: "Ko smo ravno v olimpijskem letu 2012, naj povem, da sta leta 1931 nemška alpinista Toni in Franz Schmidt preplezala enega od treh

zadnjih problemov 20. stoletja, severno steno Matterhorna, in za izjemno dejanje na olimpijskih igrah v Los Angelesu leta 1932 prejela zlato olimpijsko medaljo za alpinizem."

Dobro počutje v planinskem muzeju in v Občini Kranjska Gora je zbranim zaželel župan Občine Kranjska Gora Jure Žerjav. Predsednik OKS dr. Janez Kocijančič se je zahvalil za gostoljubje in povabilo ter med drugim dejal, "da je zelo primerno, da je tokratna seja tu, saj nas je povabil predsednik PZS Bojan Rotovnik, in sprejemali bomo tudi osnutek Okoljevarstvenega in naravovarstvenega kodeksa OKS – Združenja športnih zvez; in kje je sprejemanje takega akta primernejše kot tu, v naročju gora, v Slovenskem planinskem muzeju. Prav tako pa bo danes priložnost, da si ogledamo muzej, ki ga večina še ni videla. A prav je, da smo vsi seznanjeni s planinstvom, ki je tesno in močno prežeto s slovenskim športnim udejstvom. Sam sem si muzej ogledal že ob odprtju avgusta 2010 in lahko izrazim vse pohvale in čestitke za odličen projekt, enkratni muzej." Po seji so si člani Izvršnega odbora OKS muzeji tudi ogledali, prav tako pa razstavo Naši olimpijci, na kateri je predstavljenih 33 olimpijcev od Dovja do Rateč, ki so se udeležili olimpijskih iger med letoma 1928 in 2010. Pri ogledu so se jim pridružili štirje olimpijci, predstavljeni na razstavi, in sicer Robert Kerštajn (smučarski tekač), Mara Rekar (smučarska tekačica), Alenka Dovžan (alpska smučarka) in Janez Mlinar (smučarski tekač). Razstavo so člani IO OKS zelo pohvalili.

Pred sejo Izvršnega odbora OKS so se predsednik PZS Bojan Rotovnik, župan Občine Kranjska Gora Jure Žerjav, direktor Triglavskega narodnega parka mag. Martin Šolar, predsednik Uprave Ustanove Avgusta Delavca Miro Eržen in direktorica Gornjesavskega muzeja Jesenice Irena Lačen Benedičič s podpisom aneksa k pogodbi zavezali k nadaljnjemu

sofinanciranju SPM. Pomen partnerskega podpisa aneksa k pogodbi o sofinanciranju delovanja muzeja v letu 2012 ne pomeni samo prispevka partnerjev v finančnem vložku,

ki seveda pomembno vpliva na kakovost delovanja SPM, temveč tudi podporo k prizadevanju Slovenskega planinskega muzeja za vseslovenski muzej.

Zdenka Mihelič

Zbor delegatov KVGNG

Zbora delegatov Komisije za varstvo gorske narave (KVGNG), ki je potekal 4. februarja 2012

V Zagrebu so se sestali predstavniki PZS in HPS

Na sedežu Planinske zveze Hrvaške (Hrvatskog planinarskog saveza) so se v sredo, 25. januarja 2012, sestali predstavniki Planinske zveze Slovenije (PZS) in Planinske zveze Hrvaške (HPS).

S strani PZS so sestanka udeležili predsednik Bojan Rotovnik, podpredsednika PZS Slavica Tovšak in Borut Peršolja in generalni sekretar PZS Matej Planko. HPS pa so zastopali predsednik Hrvoje Kraljević, podpredsednik Tomislav Čanić, predsednik Izvršnega odbora HPS Vladimir Novak, glavni tajnik Darko Berljak ter načelnik Komisije za promocijo in založništvo in urednik revije Hrvatski planinar Alan Čaplar.

Na sestanku so izmenjali izkušnje o organizacijskih strukturah in operativnem delovanju obeh zvez. Izraženo pa je bilo tudi vzajemno upoštevanje dosežkov in rezultatov. Ob pogovoru o dosedanjem plodnem sodelovanju HPS in PZS, posebno v času od leta 1991, ko sta PZS in HPS dobili novo vlogo kot krovni planinski organizaciji v samostojnih državah, so potrdili, da obe zvezi delita iste cilje in stališča o raznih vprašanjih, o katerih razpravljajo in se o njih odločajo znotraj obeh zvez ter v mednarodnih planinskih organizacijah.

Razpravljali so tudi o izkušnjah s članstvom v raznih mednarodnih organizacijah, kot so UIAA, Evropski planinski forum, CAA (Club Arc Alpin, Združenje dežel alpskega loka), BMU (Balkan Mountaineering Union, Združenje planinskih zvez Balkana), ERA (Evropska popotniška zveza). Dogovorili so se, da v organih UIAA in drugje, kjer je to potrebno, v slučaju, ko

se sestanka ne more udeležiti predstavnik HPS ali PZS, interese obeh zvez kot skupni delegat predstavlja prisotni predstavnik HPS ali PZS. Cilj usklajenega delovanja in vseh oblik mednarodnega sodelovanja, a še posebej sodelovanja na evropskih ravneh, je doseči močnejši vpliv na sprejemanje dokumentov o temah, pomembnih za planinstvo na najvišji ravni v EU in drugje, kjer se prejemajo take odločitve.

Del pogovora je bil posvečen možnostim izvajanja mreže evropskih planinskih poti skozi Hrvaško, pri čemur so predstavniki PZS predstavili svoje izkušnje in ponudili nadaljnjo

na Hrvaškem za člane HPS in PZS. Dogovorili so se tudi, da se od spomladi letos vzpostavi prodaja slovenske planinske literature, priložnost in zemljevidov v pisarni HPS v Zagrebu in preko spletne trgovine HPS, prav tako pa bo stekla prodaja hrvaške planinske literature na sedežu PZS v Ljubljani in na spletni strani PZS, s čimer bodo koristne informacije še bolj dostopne članom obeh planinskih zvez.

Potrdili so, da je treba dosedanje uspešno sodelovanje nadaljevati tudi na vseh ostalih ravneh, tudi s predstavniki HPS in PZS na protokolarnih srečanjih (skupščine, obletnice, dnevi

pomoč pri prenosu izkušenj, s predpostavko, da je tudi v Hrvaški možen podoben model kot v Sloveniji, ki vključuje organizacijske, finančne in izvedbene interese, usklajenost in sodelovanje najvišjih državnih, turističnih, gozdarskih, turističnih in pohodniških ustanov in združenj. Na sestanku so si izmenjali tudi izkušnje s pravnimi predpisi, veznimi na gorsko reševalno službo, planinske poti in planinske kočice.

S potrditvijo zelo dobrega sodelovanja skozi več desetletij je bil potrjen tudi sporazum o reciprociteti pri nočitvah v planinskih kočah v Sloveniji in

planincev itd.), pa s sestanki uredništva Planinskega vestnika in Hrvatskog planinara, sodelovanji in izmenjavami izkušenj med sorodnimi komisijami obeh zvez, sodelovanjem članov na prihodnjih tečajih in usposabljanjih, alpinističnih odpravah v organizaciji HPS in PZS ter z neposrednim sodelovanjem med planinskimi društvi (še posebej s tistimi v bližini skupne meje). V cilju močnejšega povezovanja so se dogovorili tudi o konkretnih oblikah sodelovanja in naslednjih skupščinah PZS in HPS ter v revijah Hrvatski planinar in Planinski vestnik.

Besedilo in foto Alan Čaplar

v Izobraževalnem centru za zaščito in reševanju na Igu, se je udeležilo 25 od 36 delegatov. Pred začetkom je načelnik KVG N PZS Janez Bizjak pripravil predavanje o aktualnih naravovarstvenih problematikah, v katerem je skozi osebni pogled na varstvo narave opozoril na nekaj pomembnih stvari, tudi na pomembnost doslednega varovanja in ohranjanja narave, da ne zapademo med tiste, ki skušajo naravo izkoristiti in spreminjati. "Kdaj smo se nazadnje odpovedali vožnji do konca doline, ko smo se odpravili v gore?" je Bizjak potrkal na našo vest. Opozoril je, da še vedno veliko planinskih koč nima čistilne naprave, ki pa bo že kmalu obvezna – brez nje bodo morali kočo zapreti. "V kočah bi se morali pri ponudbi vrniti na skromnost in preprostost, kar je sprejela tudi komisija Mountain Protection UIAA," je dejal. Predstavil je še problematiko vetrnih elektrarn in smučarskih žičnic (ki pod 1500 metrov nadmorske višine nimajo prihodnosti), problematiko vodne oskrbe in hrupa v gorah/naravi (kjer je čedalje več letalskega in helikopterskega prometa, jadralnih letal itd.). V nadaljevanju je v sliki in besedi na zanimiv način predstavil še mednarodni sporazum Alpska konvencija, njene začetke, pri katerih je sodeloval tudi sam, protokole in deklaracije ter njihov pomen za dejansko delovanje, pa tudi, kako konvencija zajema Slovenijo, kako se nas je že dotaknila in kako v njej sodelujemo. V poročilu o delu Komisije v letu 2011 je Bizjak izpostavil prednostno delo z nedovoljenimi ali spornimi posegi v gorsko naravo. Pripravili so strokovna stališča za predvidene posege ter pripombe in predloge dopolnitev za novo zakonodajo, ki obravnava tudi gorski prostor. Njihove najpomembnejše akcije so potekale v zvezi z gradnjo največjega slovenskega smučišča v Bohinju, z vetrnimi elektrarnami na Peci, pri ocenjevanju škode, povzročene z nedovoljenimi posegi v gorsko naravo, pri Nacionalnem energetskem programu

Slovenije (predvideni gradnji novih hidroelektrarn na Soči in vetrnih elektrarn v Sloveniji), ukvarjali so se z Zakonom o vožnjah v naravnem okolju z motornimi vozili, s kriteriji za dvonamensko rabo nekaterih planinskih poti, s traktorsko cesto v Karavankah in s problematiko gorskih kolesarjev in voženj s kolesi po planinskih poteh. Prav tako so se izobraževali, pripravili so letak o prepovedi vožnje z motornimi vozili v naravnem okolju, sodelovali pri projektu Okolju prijazna kočica, pa na okrogli mizi Udobje v planinskih kočah v Kočevju, na prvi konferenci o planinskem gospodarstvu, v žiriji PZS na mednarodnem festivalu gorniškega filma, pa seveda na mednarodnem področju (v CAA, komisiji za varstvo gorske narave); začeli so pripravljati strategijo varstva narave v slovenskih gorah ter se udeležili letne konference Alpske konvencije na Brdu in letne konference CIPRE v Bovcu. Delo KVG N PZS in Alpske konvencije so predstavili tudi na jesenskem zasedanju Državnega sveta. V letošnjem letu bo prednostna naloga komisije dokončanje Kodeksa oz. Strategije varstva narave v slovenskih gorah. Pripravili bodo publikacijo Varstvo narave v slovenskih gorah, strokovna stališča do načrtovanja različnih dejavnosti in prostorskih posegov v gorsko naravo, izobraževanja in usposabljanja za varuhe gorske narave, vanje vključili tudi nove vsebine, povezovali se bodo z odbori za varstvo gorske narave po meddruštvenih odborih planinskih društev, sodelovali v vseslovenski akciji Očistimo Slovenijo 2012; seveda pa bodo tudi ažurno spremljali stanje in nedovoljene posege v gorski prostor ter o tem informirali javnost. V razpravi, v kateri je sodelovalo veliko predstavnikov in delegatov posameznih odborov varuhov gorske narave meddruštvenih odborov planinskih društev, so med drugim izpostavili pomembnost predstavljanja pomena in načina varstva

narave ter gorskega okolja na društvi in v planinskih krožkih, vlogu prostovoljcev, izmenjavo izkušenj in znanj, pomembnost razvoja – to je premik k boljši kakovosti življenja; blagovno znamko planinstvo, strokovne potrditve programa varuh gorske narave, dosledno označevanje planinskih poti s Knafelčevo markacijo in pomembnost čimprejšnjega reagiranja na strateški plan o označevanju poti, ki ga je pripravil gospodarski grozd, da bo usklajeno tudi s planinskimi oznakami.

Zdenka Mihelič

Uspešen in koristen posvet

Leta 2010 je bil sprejet Zakon o Triglavskem narodnem parku, ki določa številne pristojnosti in naloge upravljavca zavarovanega območja, trenutno pa potekajo aktivnosti za sprejem Načrta upravljanja TNP. Planinska društva in Planinska zveza Slovenije smo s svojo dejavnostjo in aktivnostmi v parku vseskozi prisotni. Ker bo Načrt upravljanja TNP tudi v bodoče določal pravila delovanja v parku, je prav, da smo planinci čim bolj celovito seznanjeni z vsebino in pri njegovem nastajanju tudi aktivno sodelujemo. Na podlagi teh dejstev je PZS 14. februarja 2012 v prostorih Slovenskega planinskega muzeja v Mojstrani v soorganizaciji s TNP pripravila posvet z naslovom Načrt upravljanja za TNP in vloga planinstva. Udeležilo se ga je 56 predstavnikov planinskih društev, ki imajo kočice in poti na področju parka, predstavnikov komisij v okviru PZS in predstavnikov uprave TNP. Po uvodnih pozdravih je direktor TNP Martin Šolar nazorno predstavil Zakon o Triglavskem narodnem parku, Igor Zakotnik, vodja strokovnih služb TNP, pa nastajajoči načrt upravljanja. Posebej je izpostavil poglavja, ki se tičejo planinske dejavnosti. V konstruktivni razpravi so bili izpostavljeni problemi, na katera naletijo planinska društva pri svoji dejavnosti. Zanimali so jih predvsem gradnja

čistilnih naprav, adaptacije planinskih postojank, ureditev in gradnja alternativnih virov energije, ravnanje z odpadnimi vodami ter s tem povezana dokumentacija, ki jo morajo pridobiti planinska društva. Govorili so tudi o obnovi nekdanjih konjskih poti in ponovni oživitvi oskrbe planinskih koč s pomočjo konj, seveda tam, kjer je to mogoče. Izpostavljen je bil problem voženj, legalizacije parkirišč in ureditve parkiranja v parku. Po obširni razpravi je bilo sprejetih šest zaključkov posveta, ki naj jih proučijo in obravnavajo ustrezni organi obeh organizacij in jih sprejmejo kot sklepe.

1. PZS in TNP bosta vse uporabnike in obiskovalce parka prek svojih glasil in spletnih strani ter s skupnimi akcijami ozaveščala o delovanju in obnašanju v parku.
2. TNP in PZS bosta skupaj proučila možnosti za ponovno oskrbovanje določenih planinskih koč v parku s konji. Obenem bosta določila program obnov nekdanjih konjskih poti.
3. PZS bo v okviru svoje gospodarske komisije ustanovila posebno skupino strokovnjakov za čistilne naprave, ki bo pripravila merila za gradnjo čistilnih naprav od projektne dokumentacije do pridobitve ustreznih dovoljenj. Za področje TNP bodo pri tem sodelovali tudi njihovi strokovnjaki.
4. PZS bo opravila razgovore na pristojnih ministrstvih glede priprave razpisov za sofinanciranje gradenj čistilnih naprav in ekoloških sanacij planinskih koč.
5. PZS bo ustanovila posebno svetovalno-projektno pisarno, kjer bodo posamezna planinska društva lahko dobila potrebne informacije in navodila glede gradenj čistilnih naprav in ekoloških obnov planinskih koč.
6. TNP bo s pomočjo Komisije za planinske poti PZS pripravil protokol dobrega sodelovanja glede vzdrževanja planinskih poti v narodnem parku.

Tone Tomše

Zlati cepin 2012 – nominirana dva slovenska vzpona!

Dvajseta podelitev zlatega cepina (Piolets d'Or), nagrade za najboljši in najpomembnejši alpinistični vzpon na svetu v letu 2011, bo potekala od 21. do 24. marca 2012 v francoskem Chamonixu in italijanskem Courmayeuru. Žirija je ob bok ostalim štirim nominiranim vzponom s celega sveta postavila kar dva slovenska vzpona - vzpon odprave Charakusa 2011 na K7 West in vzpon odprave Kitajska 2011 v Xuelian Nort East. Strokovna žirija, ki ji predseduje ameriški alpinist Michael Kennedy, je kar mesec dni razpravljala o alpinističnih vzponih s celega sveta, da bi naredila izbor najboljših šestih. Odločili so se za vzpone, ki najboljše ponazarjajo raziskovalni alpinizem na visoki tehnični ravni v minimalnem slogu ob upoštevanju varovanja okolja. Šest izbranih s seznama 88 vzponov, opravljenih v letu 2011 na gore po vsem svetu, predstavlja sposobnost in odločnost 15 alpinistov, ki so vztrajali v pogosto težkih pogojih v malo znanih gorskih verigah.

Samostojnost in močan timski duh so bili ključnega pomena v teh redko obiskanih visoko ležečih območjih.

Strokovna komisija je za Zlati cepin 2012 je nominirala naslednjih šest alpinističnih vzponov:

- Denis Urubko in Genadij Durov sta nominirana za 2500 metrov visoko novo smer v steni Pik Pobede (7439 m), ki sta jo ocenila z M6. Za vzpon na alpski način sta potrebovala šest dni.

- Za vzhodni vrh Saser Kangrija II (7518 m), na katerega so se v štirih dneh povzpeli prvi, so nominirani Američani Mark Richey, Steve Swenson in Freddy Wilkinson. Vzpon je zanimiv predvsem zato, ker gora leži v pretežno slabo raziskanem Indijskem Karakorumu, ki je bil zaradi vojaške navzočnosti in nedefinirane meje s Pakistanom dolgo časa nedosegljiv. Največje tehnične težave so čakale na plezalce prav okoli vrha.

- Za prvenstveni vzpon v steni Meruja (6310 m) so nominirani Conrad Aker, Renan Ozturk in Jimmy Chin. Nova direktna smer (6a, A4, W15, M6) na Shark Fin oziroma Plavut morskega psa, kot imenujejo izrazit vrh v grebenu Merujev, je bila

dolgo časa na očeh najboljših plezalcev, saj so se v njej zvrstili poskusi vsaj desetih odprav (tudi slovenske, Karo-Lukič-Grmovšek), končno pa so jo v enajstih dneh zmogli zgoraj omenjeni Američani.

- Nominirana sta tudi Norvežana Bjorn Eivind-Aartun in Ole Lied, ki sta v južni steni Torre Egger (2850 m) potegnili novo smer z imenom Venas Azules. Gre za morda najbolj strmo in izpostavljeno ledno smer (M5, 95°, 950 m) v Patagoniji in mogoče tudi širše. Žal se je mesec dni po vrniti iz Patagonije Aartun skupaj s soplezalcem smrtno ponesrečil pri plezanju zaledenelega slapu.

Slovenski nominaciji:

- Za prvenstveni vzpon v severovzhodni steni K7 West (6615 m) sta nominirana Luka Stražar in Nejc Marčič. Smer Sanjači zlatih jam (1600 m, VI/5, M5, A2) sta preplezala v štirih dnevih (iz tabora na vrh in nazaj).

Ko so prišli v dolino Charakusa, v bazo, je Nejcu in Luki padel v oči mogočni steber K7 West ter ju popolnoma prevzel. Nanj sta v čistem alpskem slogu, hitro, lahko, direktno na vrh potegnili novo, prvenstveno smer. Ta smer je šele druga smer prav na vrh K7 West, prvo smer pa so nanj splezali naš vrhunski alpinist Marko Prezelj, Steve House in Vince Anderson leta 2007. Sanjači zlatih jam je tako šele druga smer na vrh gore. Luka je takole opisal vzpon in težavne dele: "Za smer sva porabila 4 dni, večinoma je bil v spodnjem delu led, zgoraj pa skalni skoki/kombinirano plezanje. Čim bolj sva se poskušala držati grebena, ker je ta del precej ovesen s seraki. Iz baze sva začela ob 3. uri zjutraj, sledili sta 2 uri dostopa po melišču, nato sva začela plezati po strmem snegu in ledu do bivaka na grebenu (do 19.30). Naslednji dan je bil tehnično najzahtevnejši, šlo je za kombinirano plezanje. Bilo je težje od pričakovanega. Ta dan sva preplezala 250 m ter postavila bivak na grebenu. Naslednji dan sva ugotovila, da nadaljevanje po zamišljeni smeri naprej z

opremo, ki sva jo imela in v trenutnih razmerah, ni mogoče, zato sva zgornji skalni del obšla po desni strani grebena in nadaljevala pod seraki. Vrh sva dosegla ob 9. uri, nato pa sestopila do prvega bivaka. Naslednji dan sva v slabem vremenu sestopila do baze. Vreme je bilo razen zadnjega dne odlično."

- Aleš Holc, Peter Juvan in Igor Kremser so nominirani za vzpon na Xuelian Nort East (6249 m). Prvenstveno smer po SZ razu Raz zaupanja (2400 m + 400 m vršnega grebena, ED2, A15, M5, D;) so zmogli v 36,5 h efektivnega plezanja, sestopili pa so po prav tako novi smeri Seračina v JV steni (2000 m, A13, 60-80°). Smer Raz zaupanja so posvetili alpinistu Andreju Magajnetu, ki se je smrtno ponesrečil 8. marca 2011. Na Xuelian North East so Aleš, Peter in Igor naredili prvi pristop, prvo prečenje gore ter splezali prvenstveno smer po severozahodnem razu. "Celo smer smo plezali, seveda na alpski način, navezani in večino simultano, hkrati. Zato je bilo potrebnega veliko zaupanja – od tod tudi ime smeri," je dejal vodja odprave Aleš Holc. Do danes so Zlati cepin že večkrat prejeli slovenski plezalci, nekajkrat pa so bili zanj "le" nominirani. Prvi Zlati cepin nasploh (leta 1992) je šel v roke Slovencema Marku Prezlju in Andreju Štremfelju za prvenstveni vzpon po južnem stebru osemtisočaka Kangčendzenge (8476 m) leta 1991.

Leta 1997 sta ga prejela Tomaž Humar in Vanja Furlan za novo smer v SZ steni Ama Dablam (6812m) v Nepalju.

Leta 2007 je nagrado Zlati cepin že drugič prejel Marko Prezelj, in sicer skupaj z Borisom Lorenčičem za preplezano novo smer v stebru Čomolharija (7326 m) leta 2006. Istega leta je prejel Zlati cepin po mnenju občinstva še Pavle Kozjek za solo vzpon v JV steni Čo Oja. Še več pa je bilo predlaganih in nominiranih alpinističnih vzponov naših alpinistov (Prezelj in Štremfelj sta bila nominirana leta 1996, Prezelj leta 2002, Humar pa za leti 1999 in 2004).

Zdenka Mihelič in Urban Golob

Opomba k prispevku o pozabljenih poteh nad Trento

Prejeli smo klic bralca, da je bila stara Kugyjeva pot opisana tudi v enem od planinskih vodnikov. Gre za zanimivo knjižico Vodič kroz Jugoslovenske Alpe, ki je izšel leta 1922 v srbohrvaščini. Avtor Rudolf Badjura ga je spisal za "južni trg", da bi lahko turisti iz drugih delov novoustanovljene kraljevine lažje spoznali Slovenijo in njene "turistovske potenciale". Opis je za današnji čas komaj uporaben, saj so se poti od tedaj zelo spremenile, je pa zanimiva klasifikacija težavnosti, ki si jo je omislil Badjura. Opisal je tri različice, po katerih je planinec lahko iz Trente dosegel Zaplanjo, s katere poteka vzpon na Triglav od zahoda. Kot najtežjo in najmanj priporočljivo je ocenil slabo stezo Čez skok (kjer proti Doliču sedaj vodi široka mulatjera), kot boljše priporočila mestoma izpostavljeno, a dobro zavarovano pot Čez Komar in kot najlažjo zadnjič opisano staro Kugyjevo pot. Obstaja pa pomembna razlika, kajti Badjura za razliko od Abrama, ki o njej piše kot praktično o brezpotju, omenja, da je deloma označena in zavarovana, omeni tudi jeklenice v vršnem delu. Iz tega lahko zaključimo, da je do markiranja Kugyjeve poti prišlo kmalu po letu 1905, v letih najintenzivnejše gradnje poti na tem območju, manj verjetno pa po letu 1914, ko sta se že pričeli svetovna vojna in za njo italijanska zasedba.

Uredništvo

DOŽIVETJA NARAVE

Vsaki petek ob 17h
Radio Ognjišče

<http://oddaje.ognisce.si/dozivetja>

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

RADIO UNIVOX

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

PRI NAS POSLUŠAMO

RADIO KRANJ
97,3 MHz

GORENJSKI MEČASRČEK

gorenjska televizija
www.gtv.si

www.gore-ljudje.net

dobro jutro

Nalepko PODPORNİK 2012

dobite na društvih/
postajah GRS ali
v pisarni GRZS v
Kranju. Donacija
od posamezne
nalepke v Sklad
Okrešelj je 5 EUR.

Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija

6. mednarodni
6. festival gorniškega filma Domžale
6th International **Mountain Film Festival** Domžale

2. - 6. april 2012

V tekmovalnem sporedu festivala, ki ga organizira Društvo za gorsko kulturo iz Domžal pod vodstvom Silva Kara, se bo odvrtilo 44 filmov, ki so razvrščeni v naslednje kategorije: alpinizem, plezanje, gore, šport in avantura, gorska narava in kultura ter kratki gorniški film. Mednarodna žirija bo podelila več nagrad, in sicer glavno nagrado mesta Domžale, nagrado za najboljši film v vsaki kategoriji in nagrado za najboljši kratki gorniški film dolžine do deset minut. Posebne nagrade bodo podelili še Televizija Slovenija, Planinska zveza Slovenije in gledalci, ki bodo z glasovanjem izbrali najboljši film po svojem okusu. V spremljevalni del festivala bosta vključena otroški in mladinski program. Posebej moram omeniti retrospektivo, v kateri si bomo ogledali znameniti film *Der Berg ruft* (Gora kliče) slavnega Luisa Trenkerja, alpinista, režiserja, igralca in pisatelja. Posnel ga je po romanu Carla Haensela *Boj na Matterhornu*. Prikazuje tekmo za prvenstveni vzpon med Angležem Edwardom Whymperjem in njegovim moštvom ter Italijanom Jean-Antoineom Carellom in njegovo navezo.

Mire Steinbuch

Društvo za gorsko kulturo

Cankarjev dom

www.imffd.com